

Norads årsrapport 2013

Foto: Ken Opprann

Norad
Norwegian Agency for Development Cooperation

P.O. Box 8034 Dep, NO-0030 OSLO
Ruseløkkveien 26, Oslo, Norway
Tel: +47 23 98 00 00
Fax: +47 23 98 00 99

ISBN 978-82-7548-723-8

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
2. Norads hovedoppgaver	4
2.1. Faglig rådgivning.....	4
2.2. Kvalitetssikring, resultatoppfølging og kontroll	5
2.3. Tilskuddsforvaltning	6
2.4. Evaluering	9
2.5. Kommunikasjon	11
3. Styring, organisasjon og arbeidsmiljø	12
3.1. Styring og kontroll	12
3.2. Bemanning og kompetanse	13
3.3. Arbeidsmiljø	14
3.4. Sikkerhet og beredskap, herunder informasjonssikkerhet	15
Regnskapsoversikt for Norad 2013	17
Vedlegg 1: Tematisk prioriterte områder – omtale av Norads leveranser	18
Økonomisk utvikling og rettferdig fordeling	18
Ren energi for alle	19
Kvinner og likestilling.....	21
Global helse	22
Klima og miljø	24
Utdanning	27
Stats- og fredsbygging	28
Menneskerettigheter og demokrati	29
Globale utviklingsmål etter 2015	30
Vedlegg 2: Rapport, tildeling av drifts- og tilskuddsmidler	31
Driftsmidler.....	31
Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad).....	31
Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling	31
Kap. 165 Forsking, kompetanseheving og evaluering	34
Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv.	34
Tilskuddsmidler	35
Kap. 150 Bistand til Afrika	35
Kap. 151 Bistand til Asia	36
Kap. 160 Støtte til sivilt samfunn og demokratiutvikling	37
Kap. 161 Næringsutvikling.....	45
Kap. 162 Overgangsbistand (gap).....	46
Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	47
Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati	48
Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering.....	49
Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling	54
Kap. 168 Kvinner og likestilling.....	60
Kap. 169 Global helse	62
Kap. 170 FN-organisasjoner mv.....	64

1. Innledning

Norads hovedoppgaver er fastsatt i direktoratets instruks. Sentrale føringer for virksomhetens arbeid i 2013 ble lagt i Utenriksdepartementets (UD) budsjettproposisjon for 2013 og i Tildelingsbrev 1/2013.

I 2013 var Norads hovedoppgaver å:

- bistå Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene med faglig rådgivning på det utviklingspolitiske området
- bistå Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene i arbeidet med kvalitetssikring av norsk utviklingssamarbeid
- initiere og gjennomføre uavhengige evalueringer av utviklingssamarbeidet
- kommunisere bredt om langsiktig utviklingssamarbeid og resultater
- forvalte tilskuddsordninger på utviklingsfeltet i henhold til årlig tildeling fra Utenriksdepartementet

Det var høy aktivitet og stor etterspørsel etter tjenester innen alle Norads fem hovedoppgaver. Arbeidet omfattet i hovedsak kjente og planlagte leveranser, men var også preget av det som kom nytt i 2013:

- Overføring av ansvar for å forvalte tilskuddsporteføljen for klima- og skogsatsingen fra Utenriksdepartementet til Norad
- Politisk skifte høsten 2013, med ny regjering
- Regjeringens beslutning om å overføre ansvar for klima- og skogsatsingen fra UD til Miljøverndepartementet (MD)¹
- Forberedelse til to etatsstyrende departementer med virkning fra 2014

Norad gir i årsrapporten en vurdering av innsats, aktiviteter og måloppnåelse for hver av Norads hovedoppgaver samt administrasjon og organisatoriske forhold. Utdypende informasjon om Norads arbeid innen prioriterte tematiske områder gis i vedlegg 1, og omtale av oppnådde resultater av drifts- og tilskuddsmidler i vedlegg 2. Det er Norads vurdering at vi har levert tjenester av høy kvalitet innen direktoratets fem hovedoppgaver i henhold til tildelingsbrev. Den årlige brukerundersøkelsen om faglige tjenester viste at det samlet sett var positiv tilbakemelding på Norads tjenesteyting i 2013. Norad har i 2013:

- I tråd med tematiske prioriteringer levert faglig rådgivning og kvalitetssikring for å bidra til å styrke den faglige og forvaltningsmessige kvaliteten av norsk bistand, og for å bidra til at tiltak som forvaltes av UD og utenriksstasjonene oppnår bærekraftige resultater i tråd med overordnede mål. Norad har gitt faglige bidrag som innspill til departementets beslutningsgrunnlag for politiske og budsjettmessige valg.
- Bidratt til høyere kvalitet i forvaltningen gjennom økonomisk/finansiell rådgivning, resultatfaglige vurderinger, juridisk rådgivning og kvalitetssikring samt gjennom forvaltningsgjennomganger ved ni ambassader.
- Forvaltet tilskudd i tråd med mål for den enkelte tilskuddsordning. Totalt forvaltet Norad 4 281 973 mill. kroner i 2013, en økning fra 3 502 101 mill. kroner i 2012. En stor del av

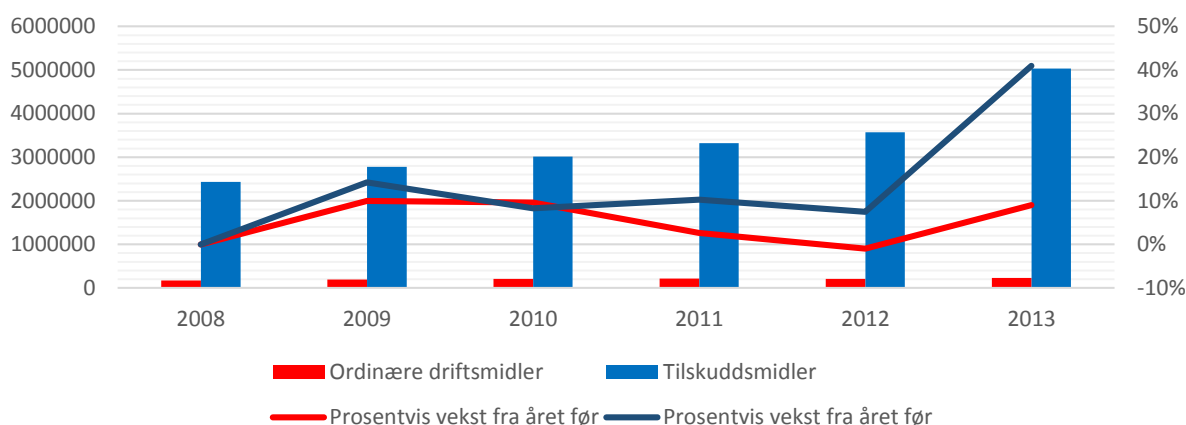
---

¹ Med virkning fra 1. januar 2014: Klima- og miljødepartementet (KLD)

Økningen var til klima- og skogssatsingen og NORHED. Norad mottok økte driftsmidler for å sikre god forvaltning av disse tiltakene. Også innen andre satsingsområder, f.eks. global helse, var det en stor økning av tilskuddsmidler. Norads ordningsregelverk ble revidert og oversendt UD for godkjenning. Informasjon om alle Norads tilskuddsordninger er gjort tilgjengelige på Norad.no, inkludert ikke kunngjøringspliktige ordninger.

- Levert evalueringer i henhold til plan, kommunisert funn og benyttet funnene i læringsprosesser
- Dokumentert og formidlet bredt om norsk utviklingssamarbeid og resultater av innsatsen.

Norad hadde 228 ansatte ved utgangen av 2013. Norad har gjennom rekruttering og utvikling av kompetanse tilpasset organisasjonen til prioriterte tema og oppgaver. Dette omfattet blant annet rekruttering til arbeidet med klima- og skogssatsingen og NORHED i tråd med økte driftsmidler, og styrket rådgivningskapasitet innen Olje for utvikling/Skatt for utvikling. I organiseringen av arbeidet med nye tilskuddsordninger har Norad lagt vekt på synergier mellom forvaltning og faglig ekspertise.

Grafen viser UD's tildeling av budsjettmidler til Norad i årene 2008-2013. Søylene viser Norads tildeling av tilskudds- og driftsmidler (1000 kroner), mens linjene viser veksten i prosent fra året før².

Det ble utviklet indikatorer for leveranser innen Norads fem hovedoppgaver, jfr. Tildelingsbrev 1/2013. Indikatorene tas i bruk i 2014 ved å registrere og samle inn informasjon om Norads leveranser. Samlet vil dette gi bedre styringsinformasjon og bedre grunnlag for rapportering om Norads virksomhet.

Tiltak for å bygge ut internkontrollen og for å videreutvikle system og rutiner for sikkerhet og beredskap ble gjennomført. Risikovurderinger ble foretatt. Norad arbeidet systematisk for å opprettholde og videreutvikle et godt fysisk og psykososialt arbeidsmiljø. Lederutviklingsprogrammet ble videreført.

Norad har ikke fått vesentlige merknader fra Riksrevisjonen de siste fem årene.

² Ordinære driftsmidler: Omfatter driftsmidler tildelt over kapittel 141 *Direktoratet for utviklingssamarbeid* og kapittel 166 *Miljø og bærekraftig utvikling*. Tilskuddsmidler: Inkluderer også driftsmidler tildelt over kapittel 160 *Sivilt samfunn og demokratiutvikling* og kapittel 165 *Forskning, kompetanseheving og evaluering*.)

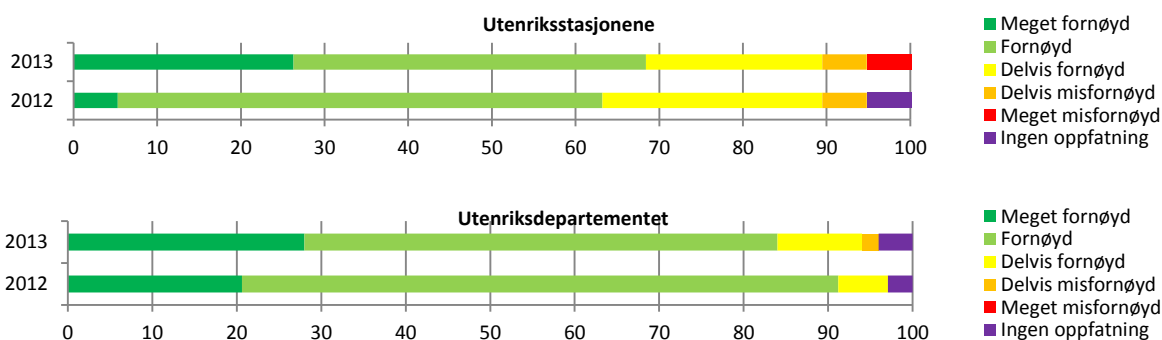
2. Norads hovedoppgaver

2.1. Faglig rådgivning

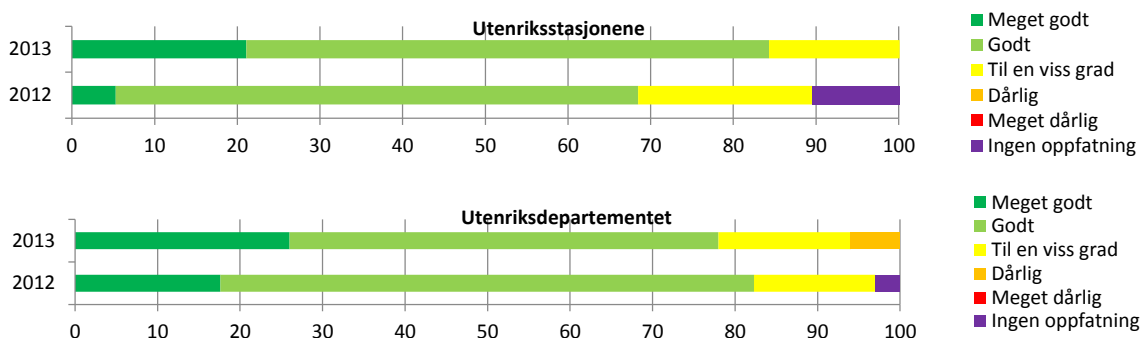
Både UD og utenriksstasjonene melder inn behov for faglige tjenester ved årsskiftet. I tillegg har det vært behov for å øke kapasitet til å levere på løpende faglige bestillinger gjennom året. Det var stor bredde i leveransene, både med hensyn til tema, kanal, geografi og type leveranse. Norads kompetanse etterspørres i tilknytning til forberedelse, vurdering, kvalitetssikring og oppfølging av det faglige innholdet av norskfinansierte utviklingstiltak. I tillegg er en stor andel av Norads faglige rådgivning rettet inn mot UDs arbeid overfor FN-organisasjoner, utviklingsbankene og globale initiativ. Med et bredt og sammensatt bistandsengasjement og bestillinger innen alle disse, opplever Norad at det tidvis blir mindre tid enn ønskelig på den enkelte bestilling og på utviklingsfaglige analyser.

Den årlige brukerundersøkelsen av faglig rådgivning og kvalitetssikring viste hvordan mottakerne vurderer kvaliteten av Norads tjenester. Som tidligere var det også i 2013 lav svarprosent, særlig fra UD. Undersøkelsen gir likevel en indikasjon på om hva som er bra og hvor Norad kan styrke og forbedre sine tjenester. Undersøkelsen viste at brukerne av våre tjenester langt på vei opplever at Norad gir kvalitativt gode råd og at rådene er i tråd med brukernes bestillinger.

Hvor fornøyd er du med kvaliteten på de bestilte faglige leveransene (herunder juridisk kvalitetssikring)

I hvor stor grad vil du si at Norad svarer i tråd med bestilling/oppdragsbeskrivelse

Rammeavtaler med sentrale fagmiljøer, konsulentoppdrag og i noen grad hospitanter supplerte egen fagekspertise for å møte omfanget av leveransene. For nærmere omtale av faglig rådgivning, se vedlegg 1, Tematisk prioriterte områder – omtale av Norads leveranser.

2.2. Kvalitetssikring, resultatoppfølging og kontroll

I tråd med Norads mandat, Prop 1S (2012-2013) og vår strategi vektlegger Norad kvalitetssikring, resultatoppfølging og kontroll. Det var omfattende etterspørsel etter tjenester innen alle disse områdene og prioritering ble gjort i samarbeid med bestillende enheter.

Forvaltningsgjennomganger

Nytt mandat for forvaltningsgjennomganger ble utarbeidet av Norad og godkjent av UD. Metode og kjernedokumenter ble også revidert.

Det ble foretatt forvaltningsgjennomganger ved ni ambassader. Formålet med gjennomgangene er kontroll og læring. Målet er å sikre at tilskuddsforvaltningen utføres i henhold til gjeldende regelverk.

Rådgivning knyttet til juridiske, finansielle, forvaltnings- og resultatfaglige spørsmål.

Norad har gitt løpende forvaltningsfaglig rådgivning overfor UD og ambassader både i forbindelse med tilskuddssaker og ved utarbeidelse av veiledere, inkludert revisjon av tilskuddsforvaltningsmanualen (Grant Management Manual).

Norad kvalitetssikret 489 avtaler i 2013, mot 299 i 2012. Norad bidro til UD's arbeid med avtalemal. Avtalemal for norske frivillige organisasjoner ble ferdigstilt i 2013. Arbeidet med ny mal for FN-rammeavtaler startet opp.

Norad leverte en rekke vurderinger av finansielle dokumenter utarbeidet i forbindelse med styremøter i de store FN-organisasjonene.

Norad ledet teknisk arbeidsgruppe i MOPAN³. MOPANs vurderinger ble brukt i forbindelse med UD's profilark med vurdering av 29 multilaterale organisasjoner som ble offentliggjort i oktober 2013. Norad har også bidratt til etableringen av et nytt system for UD's vurderinger av multilaterale organisasjoner til bruk i profilarkene og i budsjettarbeidet.

Etter anmodning fra UD deltar Norad som medlem av Peer Review Group for resultatarbeidet i UNICEF i forbindelse med ny Strategisk Plan 2014-2017. Det er gitt resultatfaglig rådgivning til FN-avdelingen i UD, bl.a. innspill i forbindelse med flere styremøter.

Håndtering av mistanke om økonomiske misligheter

Norad har nulltoleranse for økonomiske misligheter. Arbeidet med saker om mulige økonomiske misligheter foretas av Norads varslingsteam. 32 nye varslingssaker ble registrert i 2013 og 37 saker ble avsluttet. Restansen av gamle varslingssaker ble redusert. Det var 34 åpne saker per 31. desember 2013. Varslingssakene ble i 2013 mer komplekse og ressurskrevende.

En rammeavtale for juridisk og økonomisk rådgivning i forbindelse med varslingssaker ble framforhandlet i 2013, og har vist seg å fungere bra. Det er obligatorisk for alle ansatte å avgi

---

³ Multilateral Organisation Performance Assessment Network

egenerklæring på at de har satt seg inn i informasjonsmaterialet om Norads praksis og retningslinjer for håndtering av mistanke om økonomiske misligheter.

Statistikk og åpenhet i bistanden

Norges bistandsstatistikk ble innhentet, sammenstilt, publisert og rapportert i henhold til tidsfrister. OECD/DAC ga Norge beste score på fjorårets rapportering. Statistikkinformasjon ble også levert til Prop 1 S, UD's humanitære årsrapport og Norads resultatrapport. Sju innlegg til bloggen *Tallenes tale* på norad.no ble publisert.

Det var omfattende arbeid med oppfølging av International Aid Transparency Initiative (IATI) og oppfølging av og beredskap i forbindelse med diverse åpenhetsindikatorer (Publish What You Fund og Global Partnership). Forberedende arbeid for å kunne rapportere til IATI ble påbegynt og rapportering vil starte i 2014.

Norad behandlet 1 357 innsynsaker i 2013, en nedgang på om lag 16 prosent fra 2012. I perioden 2010 til 2012 var økningen i innsynssaker på 102 prosent. Det ble gitt innsyn i 71,6 prosent av sakene og delvis innsyn i 4,9 prosent. Norad mottok klage i 2,8 prosent av sakene.

Utenriktjenestens kompetansesenter og opplæring ved ambassader

Opplæring er viktig for å bidra til høy kvalitet i bistanden og for forsvarlig forvaltning av norske bistandsmidler. Norad har i 2013 på bestilling fra UD gjennomført en rekke kurs ved Utenriktjenestens kompetansesenter (UKS), og er representert i UKS' fagråd. Kursene omfattet blant annet mål-, resultat- og risikostyring, økonomistyring i tilskuddsforvaltning og tema som menneskerettigheter, likestilling og sårbare stater.

Opplæring ved og samarbeid med minst 15 ambassader om menneskerettigheter og likestilling har gitt økt kunnskap om disse temaene. Det ble gjennomført obligatoriske kurs i resultat- og risikostyring samt finansforvaltning og anti-korrupsjon i tilknytning til samtlige forvaltningsgjennomganger ved ambassader.

2.3. Tilskuddsforvaltning

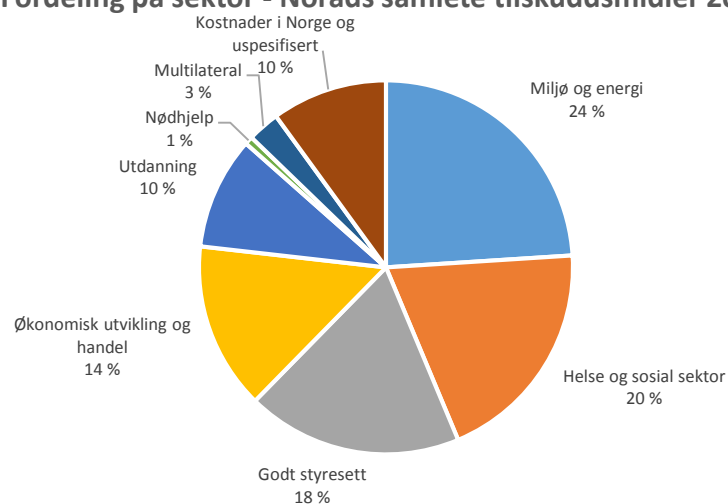
Norads samlede forvaltning av tilskuddsmidler var i 2013 på 4 281 973 mill. kroner, mot 3 502 101 mill. kroner i 2012. Norad forvalter tilskudd som i hovedsak rettes mot norske og internasjonale organisasjoner, norske bedrifter samt utdannings- og forskningsinstitusjoner. Videre forvalter Norad betydelige midler innenfor utviklingspolitiske satsingsområder som klima og skog, global helse, kvinner og likestilling, ren energi for utvikling, skatt for utvikling og olje for utvikling.

Informasjon om alle Norads tilskuddsordninger var tilgjengelig på www.norad.no, også de som ikke er kunngjøringspliktige.

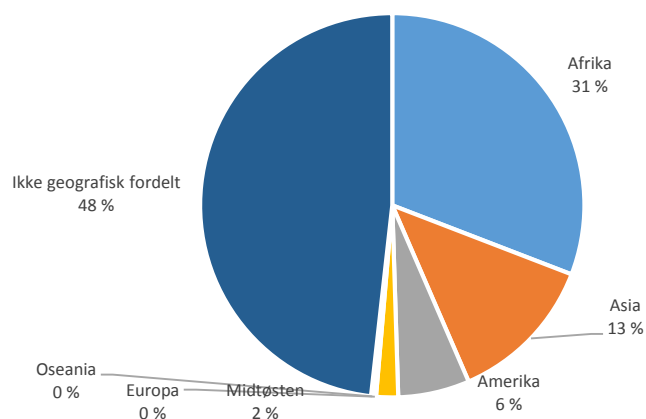
Omtale av hver tilskuddspost og resultater av tildelinger gis i vedlegg 2 'Rapport 2013 – Drifts- og tilskuddsmidler'. Oversiktene nedenfor viser hvordan Norads samlede tilskuddsmidler fordelte seg på henholdsvis sektor, region og land.

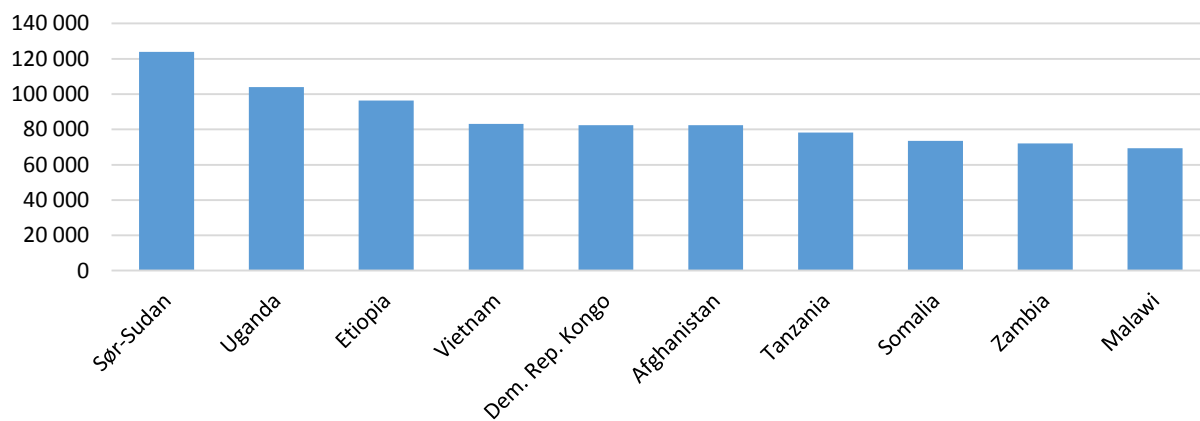
Fordeling på sektor - Norads samlede tilskuddsmidler 2013

Fordeling på region - Norads samlede tilskuddsmidler 2013

10 største mottakerland av tilskuddsmidler fra Norad i 2013 (beløp i 1000 kr.)

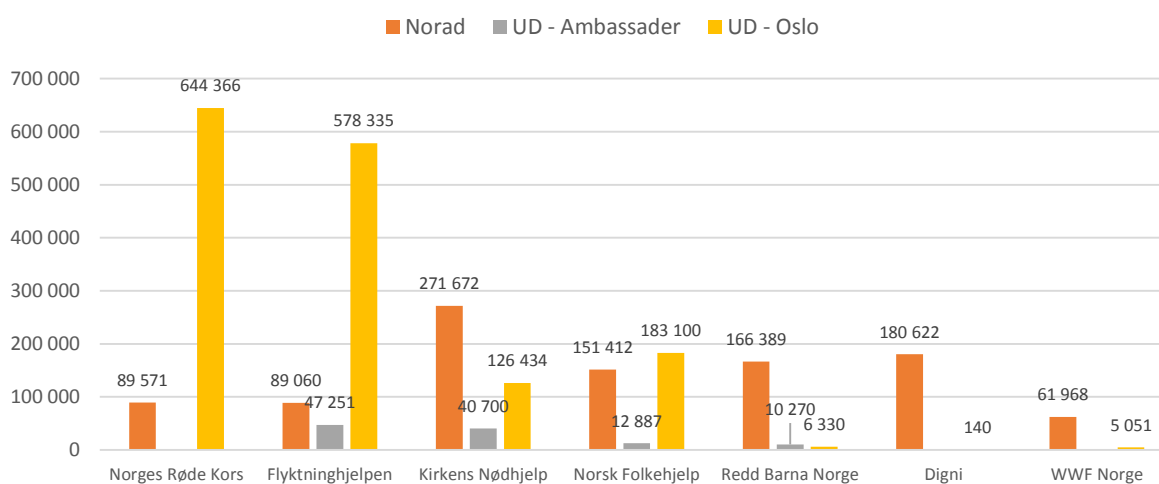
Norad ble i 2013 tildelt midler over 12 kapitler og 24 poster. Antallet poster har økt årlig fra 2005 da tilsvarende tall var seks kapitler og 12 poster. Tildelingene omfatter både hele tilskuddsordninger og deler av ordninger, herunder øremerket tilskudd til et eller et fåtall tiltak. Tildelingene forvaltes etter ulike ordningsregelverk, delvis kunnngjøringspliktige ordninger, og delvis ordninger som er unntatt fra kunnngjøring.

I oversikten vises Norads bistand til utvalgte organisasjoner i 2013 fordelt på budsjettkapittel og post (NOK 1000).

Kap	Post	Digni	Flyktning- hjelpen	Kirkens Nødhjelp	Norges Røde Kors	Norsk Folkehjelp	Redd Barna Norge	WWF Norge
150	78 - Regionbevilgning for Afrika	10 500	18 700	32 020			-34	2 954
151	72 - Bistand til Afghanistan og Pakistan		12 000	31 000				
160	70 - Sivilt samfunn	158 052		150 677	79 971	114 952	151 907	39 502
	71 - Tilskudd til opplysningsarbeid	1 056	1 360	2 000	1 600	1 128	1 600	600
162	70 - Overgangsbistand (GAP)	7 674	57 000	48 996		31 870		
163	71 - Humanitær bistand				8 000			
	72 - Menneskerettigheter	1 155		463				
164	70 - Fred, forsoning og demokratitiltak						1 928	
165	71 - Faglig samarbeid			976		3 496		6 443
166	72 - Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling							5 000
	73 - Klima- og skogsatsingen							1 023
	74 - Fornybar energi	2 191		5 540				9 400
168	70 - Kvinner og likestilling						8 000	
5309	29 - Tilbakeføringer	-6						
Total		180 622	89 060	271 672	89 571	151 412	166 389	61 968

Oversikten nedenfor viser støtte de samme organisasjonene har mottatt fra UD, ambassadene og Norad.

Tilskudd fra UD, ambassadene og Norad til utvalgte sivilsamfunnsorganisasjoner (beløp i 1000 kr.)

Føringer for Norads arbeid og hoveddelen av tilskuddsmidler tildeles i Tildelingsbrev 1. I 2013 mottok Norad til sammen seks tildelingsbrev. For å systematisere og samle arbeidet med overføring av tilskuddsmidler ble det iverksatt flere tiltak i 2013:

- Det ble utarbeidet rutiner for å sikre at all nødvendig informasjon om pågående tiltak og standard mal for overføring av inngåtte avtaler i tilknytning til overføring av nye tilskuddsmidler.
- Det ble etablert ett kontaktpunkt i henholdsvis UD og Norad for å koordinere overføring av tilskuddsmidler. Dette ble etablert for å sikre bedre og helhetlig oversikt over departementets overføring av tilskuddsmidler til Norad
- For å standardisere og harmonisere krav og praksis knyttet til forvaltning av bistandsmidler, bruker Norad og utenriksstjenesten nå de samme håndbøkene og malene for tilskuddsforvaltning. I 2013 har Norads ordningsregelverk blitt revidert, herunder er spørsmål om etiske retningslinjer utredet og sikkerhetsbestemmelser for Norads tilskuddsmottakere ferdigstilt. Rutiner og systemer for forvaltningen av NORHED-programmet ble videreutviklet i 2013.

I tillegg ble det gjennomført flere økonomianalyser av norske organisasjoner basert på relevans, vesentlighet og risikovurdering. Blant andre er en større økonomianalyse av Røde Kors gjennomført. Det har ført til ønske om endring hos organisasjonen og påvirkning fra Norges Røde Kors overfor det internasjonale Forbundet. Funn gjennom økonomianalyser har hatt positive konsekvenser for tilskuddsnivå for ADRA⁴ og Regnskogfondet. Det har vært oppmerksomhet rundt analysene både fra media og politikere. For tilskudd til global helse-partnere er det gjennomført partneranalyser i forkant av nye avtaleinngåelser.

Overføringen av forvaltningsansvar for klima- og skogsatsingen innebar utvikling av prosedyrer for forvaltningen, organisering av forvaltningen internt i Norad, samt innsats for å sikre at samarbeidet mellom prosjektorganisasjonen i MD, UD og Norad er effektivt, transparent og forutsigbart. Første halvdel av 2013 ble i stor grad brukt til disse prosessene, samt til overføring av tiltakene gjennom overføringsnotater og overføring av alle relevante dokumenter. I andre halvår gjennomførte Norad et omfattende arbeid knyttet til forvaltningsfaglig og juridisk kvalitetssikring av beslutningsgrunnlag og utbetalinger, og deltok i en rekke avtaleforhandlinger.

2.4. Evaluering

Evalueringsarbeidet ble ført videre i samsvar med utenriksrådets evalueringsinstruks av 29. mai 2006 og det rullerende treårige evalueringsprogrammet. Norads evalueringsavdeling var i 2013 ansvarlig for gjennomføring av seks evalueringer og tre studier (rapportserie evaluering 2013). I tråd med instruksjonen utarbeider UD oppfølgingsplaner for alle evalueringer.

For å fremme læring ble alle evalueringene og studiene presentert og diskutert på egne seminarer i tilknytning til at de ble offentliggjort. Årsrapporten for evaluering 2012 ble presentert på et godt besøkt arrangement i juni. Evalueringsavdelingen har sendt oppfølgingsnotat om hver evaluering til UD via

---

⁴ Adventist Development and Relief Agency

Norads direktør, med informasjon om evalueringens funn, berørte parters synspunkter og anbefalinger om oppfølging.

Årsrapport for evalueringsvirksomheten i 2013 vil etter planen bli presentert i juni 2014 og gi en nærmere omtale av årets evalueringer og erfaringene fra dem. Noen sentrale evalueringer og studier fra 2013 nevnes kort her:

Evaluering av Olje for utvikling: Evalueringen viser at de viktigste resultatene av programmet Olje for utvikling (Ofu) er oppnådd innen ressursforvaltning der støtte til offentlige institusjoner i mottakerlandene er sentralt. Evalueringen viser at Ofu har bidratt til overordnede planer for lovgivning, konsesjonstildeling og overvåking, og til gjennomføring av planene. Evalueringen slår fast at Ofus arbeid med finansforvaltning og miljø har oppnådd færre resultater. På Øst-Timor har Ofu spilt en sentral rolle i etableringen av et oljefond for landet. Når det gjelder miljø, er svak kapasitet og svak politisk vilje lokalt årsaker til færre resultater.

Evaluering av landbruk og matsikkerhet: Landbruksstøtten var på nær 3 mrd. kroner i syvårsperioden 2005-11. Positive virkninger av landbruksstøtten er sannsynlige men sjelden tilstrekkelig dokumentert på grunn av mangel på data. Landbruksstøttens virkninger på matproduksjon er best dokumentert, mens virkninger på ernæring er minst dokumentert. Landprogrammer har jevnt over vært bedre tilpasset nasjonale planer og vært mer effektive enn regionale og globale programmer. Følg pengestudier av tre store programmer viste at de var bra organisert, med gode systemer for regnskap, kontroll og rapportering.

Evaluering av fem humanitære program i Flyktningshjelpen og av beredskapsstyrken NORCAP: Flyktningshjelpen mottok i 2010 over 1,2 mrd. kroner til sitt arbeid, hvorav cirka halvparten kom fra norske givere, særlig UD. Flyktningshjelpens arbeid innen de fem undersøkte områdene vurderes generelt som relevant og effektiv, spesielt i lys av de vanskelige forholdene aktivitetene inngår i. Samtidig pekes det på forbedringspotensial i organisasjonens systemer for monitorering og evaluering som var fokusert på måling av direkte resultater ('outputs').

Andre evalueringer vurderte det norsk-indiske partnerskapsinitiativet for mødre- og barnehelse, bruken av evalueringer, EAF Nansen programmet, samt skog- og klimainitiativets systemer for måling, rapportering og verifisering. Studiene gjaldt evalueringsarbeidet til norske sivilsamfunnsorganisasjoner, samt lokal deltakelse i utviklingsland med helsesektoren i Malawi som eksempel.

Norad medvirket dessuten til fem rapporter utgitt av Verdensbankens uavhengige evalueringsgruppe og seks evalueringer gjennomført av evalueringsavdelingen i FNs utviklingsfond. Dette skjer som ledd i samarbeidsavtalene med de to evalueringsenhetene. Norad er medlem i The International Initiative for Impact Evaluation (3ie) som arbeider for virkningsevalueringer av høy kvalitet.

De planlagte evalueringene av grunnutdanning gjennom multilaterale kanaler og resultatoppnåelse innen likestilling og kvinners rettigheter ble forsinket og vil bli satt i gang i 2014. En planlagt evaluering av nedrustning i norsk utviklingssamarbeid ble besluttet avlyst fordi denne formen for bistand er blitt redusert.

2.5. Kommunikasjon

Norad skal kommunisere resultater av norsk utviklingssamarbeid. Lite kunnskap om og interesse for bistand og utvikling i brede grupper av befolkningen var bakgrunnen for at Norad brukte informasjonskampanjer gjennom kanaler som når mange. Kampanjenes mål var å spre kunnskap og gi konkret informasjon om mål og resultater i utviklingssamarbeidet, både direkte og indirekte ved å lede flere inn på norad.no for utdypende informasjon. Utdypende rapport om resultatene av kampanjene er gitt i omtalen av kap 160, post 01.

Norad har valgt å konsentrere sin kommunikasjonsinnsats om samme tema som resultatrapporten. I 2013 var temaet 'helse og utdanning'.

Norad gjennomførte en rekke tiltak for å øke kunnskapen om bistand hos utvalgte grupper av befolkningen. Skoleungdom var prioritert i kampanjen 'NM i bistand/gjenfødt'. Dette var en oppfølging av undersøkelsen om holdninger og kunnskap knyttet til bistand (SSB). Undersøkelsen i 2013 viste høy oppslutning om bistand og lav kunnskap om bistandens resultater og samarbeidspartnere. Gjenfødt-kampanjen er nominert til pris for «Reputation management» på SABRE Awards for 2013.

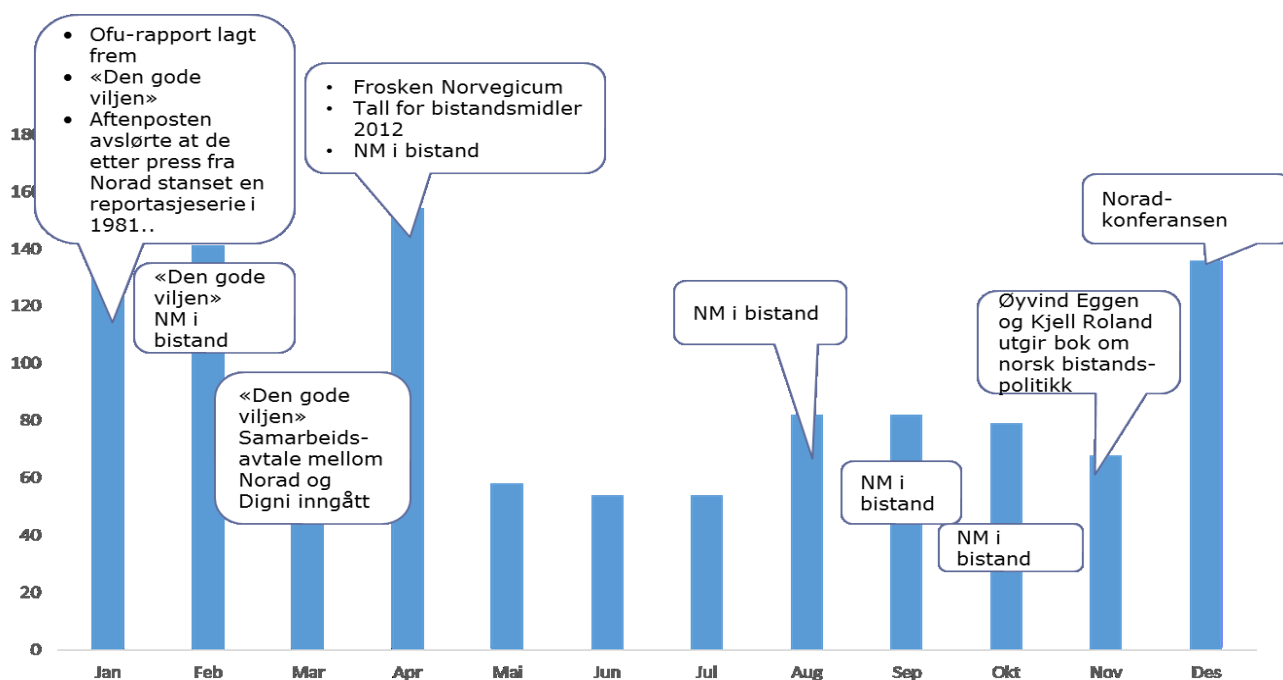
Norads resultatrapport i 2013 oppsummerte resultater fra arbeid innen helse og utdanning, særlig knyttet til tusenårsmålene og perioden disse dekker.

Rapporten ble lansert på *Norad-konferansen* 11. desember hvor over 550 personer deltok. Det var om lag 750 tweets knyttet til konferansen og *#noradkonf* var Norges mest brukte hashtag på konferansedagen. Pressedekningen på konferansen ga 58 medieoppslag på papir og nett.

En egenprodusert *annonsekampanje* basert på bilder og budskap fra resultatrapporten ble gjennomført i ukene før *Norad-konferansen*. Det ble laget korte *webfilmer* om resultater innen helse og utdanning i fra India, Bangladesh, Etiopia, Ghana og Zambia. Filmene ble promotert blant annet gjennom ulike eksterne nettsteder og QR-koder som kan skannes med smarttelefon i den trykte resultatrapporten.

Konferansen *Oslo Redd Exchange* samlet ca. 500 deltakere fra mer enn 60 land. Det ble lagt stor vekt på formidling av resultater for konferansen, både gjennom egen nettside for konferansen, norad.no, twitter mv. Blant annet ble interaktivt kart over sivilsamfunnsporteføljen i klima- og skogsatsingen fordelt på land og tematiske kategorier publisert på norad.no. Se mer omtale under Kap 166, post 73.

Norad tar del i det offentlige ordskiftet i rollen som ekspert/kommentator. Sosiale medier brukes aktivt og regelmessig for å skape interesse og kunnskap. Norad opprettet en fagblogg på norad.no i desember 2013. Diagrammet under viser i grove trekk hvordan innsats gjennom kampanjer, arrangementer og oppfølging av dagsaktuelle hendelser gjennom sosiale medier og leserinnlegg ble gjenspeilet i antall medieoppslag knyttet til Norad og bistandsresultater.

Diagrammet viser 1044 medieoppslag i 2013, med tematiske stikkord.

Bistandsaktuelt utkom med ti numre av papirutgaven i 2013, i et opplag på nær 19 000 eksemplarer. Bladet utgir også en egen nettutgave. Bistandsaktuelt ble kåret til *Årets fagblad* ved utdelingen av Fagpresseprisene i 2013.

3. Styring, organisasjon og arbeidsmiljø

Norad skal ha et sterkt fagmiljø, profesjonell drift og gode administrative støttefunksjoner.

3.1. Styring og kontroll

I tråd med bestilling i Tildelingsbrev 1/2013 om å videreutvikle mål- og resultatstyringen i Norad, utarbeidet Norad i 2013 indikatorer for leveranser innen virksomhetens hovedoppgaver. Indikatorene tas i bruk i 2014 ved registrering og innsamling av informasjon om deler av våre leveranser. Dette vil bidra til bedre oversikt over bruken av ressurser, omfanget av Norads leveranser og tjenester og i noen grad bruken av og kvaliteten på leveransene. Samlet vil det gi bedre styringsinformasjon og bedre grunnlag for rapportering om Norads virksomhet.

Internkontrollen i Norad bygger på og gjennomføres i samsvar med regleverket for økonomistyring i staten og Utenriksdepartementets hovedinstruks for økonomistyringen i Norad. Internkontrollen søkes tilpasset risiko og vesentlighet. Risikovurderinger inngår i virksomhetsplanleggingen i alle avdelinger, og drøftes med ledelsen. Norads obligatoriske opplæringsprogram, grundig transaksjonskontroll og hyppig økonomi-rapportering, for både drifts- og tilskuddsmidler, er vesentlige komponenter i internkontrollen.

Riksrevisjonen har gjennomført sin årlige regnskapsrevisjon for 2013. Det var ingen vesentlige funn. Riksrevisjonen kommenterte at det var god informasjon på Norads intranett.

Norad utredet i 2013 hvordan digitalt mottak og behandling av søknader for tilskuddsordningene Norad administrerer, kan bidra til effektivisering. Som resultat av dette ble det besluttet at det i 2014 skal igangsettes et arbeid med digital e-søknads- og rapporteringstjeneste i samarbeid med UD.

I 2013 innførte Norad ny norsk standard kontoplan og elektronisk fakturamottak.

3.2. Bemanning og kompetanse

Norad driver et systematisk arbeid for å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere og ledere. Ved utgangen av 2013 hadde Norad 228 ansatte, mot 225 ved utgangen av 2012.

Norad mottok økte driftsmidler i 2013 blant annet i forbindelse med overføring av den hjemmestyrte programporteføljen for klima- og skogsatsingen og NORHED-programmet. Det ble gjennomført rekruttering av nye medarbeidere til klima- og skogsatsingen, mens styrkingen av bemanning i tilknytning til NORHED-programmet ble slutført.

I organiseringen av arbeidet med tilskuddsforvaltning, særlig tilskudd rettet mot tematiske områder hvor Norad har omfattende faglig kompetanse, har Norad lagt vekt på merverdien av å se forvaltning av tilskudd og faglig ansvar i sammenheng. Norad har samtidig vært bevisst at dette kan utfordre tilgjengelig kapasitet til faglig rådgivning.

I tråd med føringer i Tildelingsbrev 1/2013 økte Norad bemanningen innen Olje for utvikling og Skatt for utvikling. Norad økte også kapasiteten på anskaffelsesrådgivning.

Det var betydelige personellbevegelser i 2013. Det var 46 eksterne og fem interne kunngjøringer av ledige stillinger. I tillegg ble det foretatt innplassering i 13 stillinger, hvorav 11 i tilknytning til gjeninntreden etter permisjon.

I rekrutteringen legger Norad vekt på kompetanse og egnethet, samtidig som vi søker bredde i alderssammensetting, kjønn og etnisk bakgrunn. Ved utgangen av 2013 var kvinneandelen i Norad 67 prosent, for nytilsetninger 60 prosent. Gjennomsnittsalderen i Norad er 45,8 år, mens den for nyansatte i 2013 var 39,6 år. Minst én og ofte flere kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn innkalles til intervju.

Utdanningsnivået i Norad er høyt. 95 prosent har utdanning utover videregående skole/gymnas, hvorav 78 prosent tilsvarende mastergrad eller høyere. For å nå ut til, og tiltrekke seg godt kvalifiserte medarbeidere deltar Norad på karrieredager på universiteter og høyskoler. I tillegg til relevant informasjon om stillinger på norad.no, tok Norad i økende grad i bruk sosiale medier for å gjøre Norads stillinger kjent blant aktuelle kandidater.

Intern kompetanseutvikling skjer gjennom opplæring, intern kunnskapsdeling og erfaringsutveksling. Dette omfatter blant annet skreddersydd opplæring og/eller presentasjoner innen både forvaltning og

faglige tema. Eksempler på dette er arkiv, anskaffelser, resultatrammeverk, kvinner og likestilling, menneskerettigheter og anti-korrupsjon.

Norads medarbeidere benytter kurstilbud i regi av UKS, herunder obligatoriske kurs innen tilskuddsforvaltning, kurset 'Ny i Norad' og saksbehandlertkurs. I tillegg finansieres kurs over opplæringsmidler. 15 medarbeidere fikk innvilget støtte fra Norads stipendordning, hvorav ni benyttet seg av tilbudet. Norads lederutviklingsprogram ble videreført i 2013. Seksjonsledernivået ble særlig prioritert.

Alle nyansatte mottar informasjon om Etske retningslinjer for statstjenesten. Det obligatoriske opplæringstilbudet for nyansatte omfatter blant annet spørsmål om habilitet. I det daglige legges det vekt på at Norads verdier - respekt, integritet og kreativitet – skal prege alle arbeidsprosesser og forholdet mellom kolleger. Det er obligatorisk for alle ansatte å avgi egenerklæring på at de har satt seg inn i informasjonsmaterialet om Norads praksis og retningslinjer for håndtering av mistanke om økonomiske misligheter. Dette gjøres systematisk ved at alle nyansatte får informasjonen sammen med elektronisk skjema for signering. Norad har så langt ikke funnet det hensiktsmessig å supplere de etiske retningslinjene for statstjenesten med etatsspesifikke retningslinjer.

3.3. Arbeidsmiljø

Resultatene fra arbeidsmiljøundersøkelsen i 2012 ble fulgt opp. Det ble jobbet systematisk i alle enheter i tråd med oppfølgingsplaner etter undersøkelsen, og det var fokus på arbeidsmiljø i dialogen mellom leder og medarbeider. Oppfølging av arbeidsmiljøundersøkelsen har vært fast punkt i alle møter i arbeidsmiljøutvalget.

Arbeidsmiljøspørsmål var på dagsorden i en rekke fora, og arbeidsmiljø er vektlagt i lederutviklingen. Det ble avholdt fire møter i Arbeidsmiljøutvalget, ett AKAN-møte og gjennomført seks faste Kontaktmøter med arbeidstakerorganisasjonene. Dertil kom en rekke drøftings- og forhandlingsmøter.

Tilbud om trening i arbeidstiden (fotball, styrketrening, yoga og energitrim) og velferdsarrangementer som fotballcup, skidag og quiz er andre viktige bidrag til et godt arbeidsmiljø. Bedriftshelsetjenestens arbeidsplassvurderinger og Norads rutiner for internkontroll, herunder elektronisk undersøkelse om fysisk arbeidsmiljø i direktoratet, bidrar til at hensiktsmessige fysiske tilretteleggingstiltak blir iverksatt. I 2013 ble det gjennomført 20 arbeidsplassvurderinger. Tilsvarende tall året før var 21. De hyppigst anbefalte tiltakene var bruk av heve-/senkebord og justering av høyde og vinkel på PC-skjermer.

Norads handlingsplan for et mer inkluderende arbeidsliv 2010 - 2013 har tre delmål: Reduksjon av sykefraværet fra 6,3 til 5,5 prosent, arbeid for rekruttering av personer med nedsatt funksjonsevne og opprettholdelse av høy avgangsalder. Sykefraværet har blitt gradvis redusert fra handlingsplanens første år til 5,0 prosent i 2013. Nedgangen skyldes i stor grad færre langtidssyke. Gjennomsnittlig avgangsalder ved avtalefestet pensjon eller alderspensjon holder seg høyt, men er noe redusert fra 67,2 år i 2012 til 66,5 år i 2013. Fleksible tiltak og individuell tilpasning kan være viktige virkemidler for å imøtekomme behov som oppstår i ulike livsfaser. Livsfasebehov skal tas opp i medarbeidersamtalen, herunder dialog om tiltak som kan bidra til at medarbeiderne står lenger i arbeid. Det ble avholdt 13 sluttsamtaler med medarbeidere som skulle gå av med pensjon for å få mer kunnskap om hvordan det oppleves å være seniormedarbeider i Norad. Kvalifiserte søkere med kjent, nedsatt funksjonsevne

innkalles til intervju. Av fem søkere i 2013 som oppga å ha nedsatt funksjonsevne, ble én vurdert kvalifisert og innkalt til intervju, men ikke rekruttert.

Likestillingsrapport		Kjønnsbalanse			Lønn		
		Ansatte	Prosent K/M		Brutto pr måned K/M ⁵		K som% av M
			M	K	M	K	
Totalt i Norad	2013	228	35	65	49852	47007	94,30 %
Totalt i Norad	2012	225	34	66	49091	44918	91,50 %
Ledelse	2013	11	55	45	74247	78118	105,20 %
Ledelse	2012	10	60	40	76274	78529	103,00 %
Mellomledelse	2013	27	48	52	58046	57558	99,20 %
Mellomledelse	2012	26	30	70	55355	56054	101,30 %
Seniorrådgivere	2013	121	38	62	50815	47132	92,80 %
Seniorrådgivere	2012	118	36	64	49774	45408	91,20 %
Rådgivere	2013	48	26	74	40256	39940	99,20 %
Rådgivere	2012	45	29	71	38976	38794	99,50 %
Konsulent, 1. og seniorkonsulenter	2013	21	28,5	71,5	34439	37117	107,80 %
Konsulent, 1. og seniorkonsulenter	2012	26	27	73	33323	35644	107,00 %

	Deltid % fordelt på kjønn		Midl ansatte % fordelt på kjønn		Foreldrepermisjon % fordelt på kjønn		Legemeldt % fravær	
	M	K	M	K	M	K	M	K
2013	33	67	36	64	28	72	3	4,5
2012	47	53	34	66	33	67	4,4	4,6

Norad har i 2013 arbeidet systematisk for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I personalpolitikken legges det stor vekt på inkludering og mangfold. I tråd med sentrale føringer ble utjevning mellom kvinner og menn prioritert i de lokale lønnsforhandlingene, noe som ble operasjonalisert ved at kvinner totalt sett mottok en forholdsmessig større andel av midlene. For øvrig har man siden 2012 oppnådd en jevnere kjønnsmessig fordeling på både avdelingsleder- og mellomledernivå.

3.4. Sikkerhet og beredskap, herunder informasjonssikkerhet

Beredskap

Norad gjennomførte en beredskapsøvelse i 2013 i form av en intern skrivebordøvelse med deltakelse fra alle involverte i Norads kriseorganisasjon. Formålet var å gi generell opplæring og identifisere svakheter i beredskapsplanverket. I oktober deltok Norad for første gang i en fullskalaøvelse i regi av

⁵ Tallene for 2012 i årets Likestillingsredegjørelse er ikke direkte sammenlignbare med tallene i Årsrapport for 2012 ettersom vi i årets rapport har valgt å inkludere data for alle ansatte, mens man i Årsrapport 2012 kun så på 'fast ansatte'.

UD. Et overordnet mål var å øve samarbeid mellom UD's strategiske og operative ledelser og Norads kriseledelse. Det ble foretatt et evalueringsmøte med UD av øvelsen. Norads evalueringer av de to øvelsene er oversendt UD.

Norads beredskapsplanverk ble revidert etter skrivebordøvelsen, og viste seg å være en god rettesnor i fullskalaøvelsen. Identifiserte tiltak følges opp løpende. Beredskapsarbeidet er særlig relatert til personell, IKT og kontorlokaler. Etter gjennomføringen av en risiko- og sårbarhetsanalyse over de fysiske forhold knyttet til Norad lokaler, ble mangler og svakheter fulgt opp med risikoreducerende tiltak rettet mot de områder som ble vurdert med høyest sannsynlighet og alvorligste konsekvenser i analysen.

Informasjonssikkerhet

Det er utarbeidet et styringssystem for informasjonssikkerhet (ISMS), som vil bli innført i 2014. De relevante ISO-standarder er lagt til grunn for arbeidet, som skjer i nær kontakt med UD.

Autorisasjon

Norad har rutiner for autorisasjon av sikkerhetsklarert personell som skal behandle gradert materiale. De ble avholdt 32 autorisasjonssamtaler i 2013.

Sikkerhetstilstanden i Norad

Rapport om sikkerhetstilstanden i Norad er oversendt UD i tråd med regjeringens fellesføring.

Regnskapsoversikt for Norad 2013

Kap/Post	Postbetegnelse	Stikkord	Regnskap (1000 kr.)
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		220 737
141.01	Driftsutgifter		220 737
150	Bistand til Afrika		159 396
150.78	Regionbevilgning for Afrika	kan overføres	159 396
151	Bistand til Asia		62 886
151.72	Bistand til Afghanistan og Pakistan	kan overføres	62 886
160	Sivilt samfunn og demokratiutvikling		1 683 661
160.01	Driftsutgifter		26 564
160.70	Sivilt samfunn	kan overføres	1 387 032
160.71	Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid	kan overføres	93 055
160.72	Demokratistøtte/partier	kan overføres	6 448
160.75	Internasjonale organisasjoner og nettverk	kan overføres	170 562
161	Næringsutvikling		197 661
161.70	Næringsutvikling	kan overføres	197 661
162	Overgangsbistand		189 333
162.70	Overgangsbistand (gap)	kan overføres	189 333
163	Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter		18 690
163.70	Naturkatastrofer	kan overføres	3 100
163.71	Humanitær bistand	kan overføres	13 000
163.72	Menneskerettigheter	kan overføres	2 590
164	Fred, forsoning og demokrati		23 100
164.70	Fred, forsoning og demokratiltak	kan overføres	23 100
165	Forskning, kompetanseheving og evaluering		511 313
165.01	Driftsutgifter		69 911
165.70	Forskning og høyere utdanning	kan overføres	287 812
165.71	Faglig samarbeid	kan overføres	153 590
166	Miljø og bærekraftig utvikling mv.		981 783
166.01	Driftsutgifter		12 996
166.71	Internasjonale prosesser og konvensjoner mv.	kan overføres	4 370
166.72	Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling	kan overføres	17 061
166.73	Klima- og skogsatsingen	kan overføres	826 376
166.74	Fornybar energi	kan overføres	120 980
168	Kvinner og likestilling		108 598
168.70	Kvinner og likestilling	kan overføres	108 598
169	Globale helse- og vaksineinitiativ		305 600
169.70	Vaksine og helse	kan overføres	225 600
169.71	Andre helse- og aidstiltak	kan overføres	80 000
170	FN-organisasjoner mv.		149 423
170.81	Tilskudd til internasjonal landbruksforskning	kan overføres	149 423
	Sum tilskudd		4 281 973
	Drift kap. 141		220 737
	Øvrige driftsposter kap. 160, 165 og 166		109 471
	Totalsum		4 612 181

Vedlegg 1: Tematisk prioriterte områder – omtale av Norads leveranser

Økonomisk utvikling og rettferdig fordeling

Norad har bidratt til faglig basert utviklingspolitikk gjennom rådgivning til UD om økonomisk utvikling og demokrati, herunder med innspill til Meld. St. 25 (2012-13) 'Dele for å skape'.

Som oppfølging av stortingsmeldingen utviklet Norad for UD en metode for menneskerettighets- og demokratigjennomgang i utviklingsland. Norad foretok også en systematisering av ambassadenes innrapportering på denne tematikken.

Norad har bidratt med faglig rådgivning innen sentrale områder knyttet til bistanden gjennom Verdensbanken. En betydelig del av rådgivningen var i 2013 knyttet til beslutningsgrunnlaget for norske posisjoner til påfyllingsforhandlingene i IDA (Verdensbankens fond for de fattigste landene). Her lyktes Norge i å påvirke innretningen av Verdensbankens innsats på flere områder. Et hovedtema var økonomisk ulikhet og fattigdom. Andre temaer var likestilling, resultatrammeverk, sårbare stater og finansieringsmodeller.

Trustfondet *Knowledge for Change* finansierer betydelige deler av Verdensbankens økonomiske utviklingsforskning. Norad har gitt faglige råd til UD om norsk deltakelse i fondet og deltatt på det årlige møtet. Dette bidro til at UD besluttet å delta i fondets fase 2 fra og med 2014.

Norad har hatt sekretariatsfunksjon og vært rådgiver for UD i forvaltningen av Verdensbankens *Trust Fund for Environmental and Socially Sustainable Development (TFESSD)* og *Norwegian Trust Fund – Private Sector and Infrastructure (NTF-PSI)*. Begge fondene har bidratt med utviklingskunnskap og –analyse gjennom innovative prosjekter. De har også vært en nyttig arena for dialog med og innflytelse på Verdensbanken. Fondene er under utfasing.

Norad har gitt faglige kommentarer til UD om strategi og finansielle instrumenter i Afrikabanken. Norad har faglig ansvar for feltet mikrofinans og fulgte opp UD's støtte til flergiverfondet *The Consultative Group to Assist the Poor*, blant annet gjennom en plass i styret.

Norad bidro til å revidere Regjeringens handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid.

Olje for utvikling (Ofu)- og Skatt for utvikling (Sfu)-programmene skal bidra til økt nasjonal kontroll over naturressursene og økte skatteinntekter i samarbeidslandene. Norad ivaretar sekretariatfunksjonene for begge programmene. I 2013 ble sekretariatene styrket slik at de sammen utgjør et fagmiljø for petroleums-, miljø- og finansforvaltning. Programmene samarbeider tettere, og kapasiteten er styrket ved at Norad i 2013 fornyet samarbeidsavtalen med Finansdepartementet (inkludert Oljeskattekontoret) og inngikk rammeavtaler for konsulenttenester innenfor finansforvaltning.

Sfu-programmet bistår utviklingsland i å etablere og håndheve gode skattesystemer som øker inntektene og bidrar til utjevning. Ansvar for forvaltningen av aktiviteter og støtteordninger i programmet er i dag fordelt mellom UD, Norad og ambassadene. Arbeidet med å styrke kapasiteten til skattemyndighetene i samarbeidslandene Mosambik, Tanzania og Zambia står sentralt. Dette foregår primært gjennom institusjonssamarbeid mellom nasjonale skattemyndigheter og den norske

skatteetaten. I 2013 er arbeidet med støtte til skatterevisjon, særlig av store gruve- og oljeselskaper videreført i alle tre land. Betydelige ikke-beskattede midler ble avdekket, og funnene har ført til nye vurderinger av selskapers skatteplikt.

I tildelingsbrevet ble Norad bedt om å ivareta oppgaver som følger av Meld. St. 25 (2012-2013), blant annet støtte til reforhandling av gruvekontrakter. Etter Stortingets behandling av meldingen inngikk UD avtale med African Legal Support Facility. På grunn av dette, samt at også andre aktører allerede arbeider med kapasitetsbygging innenfor feltet, har Norad etter dialog med UD besluttet å avvente eventuell nærmere bestilling.

Ofu-programmet ledes av en tverrdepartemental styringsgruppe⁶. Norad har et overordnet koordinerings- og bistandsfaglig kvalitetssikringsansvar for programmet. I 2013 la Ofu-sekretariatet fram 42 saker for styringsgruppen, hvorav 15 til beslutning som alle ble tatt til følge og 27 til orientering. Eksempelvis ble nye Ofu-program i Myanmar og Uruguay, og en programveileder for Ofu-programmet vedtatt. Programveilederen skal bidra til å sikre en optimal grad av standardisering og enhetlig kommunikasjon, og samler for første gang alle sider ved Ofu-programmet. Se <http://www.norad.no/no/resultater/publikasjoner/publikasjon?key=410597>.

Finanskomponenten i Ofu-programmet skal bidra til at samarbeidslandene sikrer seg en rimelig andel av inntektene fra petroleumsvirksomheten, og at landene kan ta beslutninger som sikrer at inntektene fases inn i økonomien uten å føre til makroøkonomisk ustabilitet og fortrengning av andre næringer. Norad arbeidet i 2013 målrettet for å styrke finanskomponenten, og gjennom samarbeidet med Det internasjonale pengefondet (IMF) ble prosjekter i Liberia og São Tomé og Príncipe igangsatt. Norad bidro videre i planlegging av finanskomponenter i ytterligere fire samarbeidsland.

Anbefalinger fra evalueringen av Ofu er fulgt opp. Blant annet ble det gjennomført politisk økonomi-analyser og risiko- og baselinestudier i Bolivia, Cuba, Libanon, Mosambik, Myanmar og Uganda. I Bolivia har dette arbeidet vært viktig ved utformingen av et revidert samarbeidsprogram som fokuserer på innsamling og formidling av informasjon om petroleumssektoren. Det er gjennomført opplæringstiltak i antikorrupsjon, og antikorrupsjonsaktiviteter er innarbeidet i programdokumentene i Libanon og Tanzania. Norad har utarbeidet en plan for likestillingsaktiviteter i Ofu, som skal bidra til at likestillingstiltak gjennomføres i landprogrammene. Videre har Norad utviklet en oversikt over aktiviteter knyttet til tredje delmål i Ofu-programmet⁷, og har utarbeidet en plan for videre satsing på dette. Ansvarliggjøring av myndighetene er avgjørende for å sikre at inntektene fra petroleumsvirksomheten kommer befolkningen i samarbeidslandene til gode.

Resultater fra Ofu- og Sfu-programmene blir konkretisert nærmere i separate resultatrapporter for 2013.

Ren energi for alle

Tilgang til fornybar energi er et viktig mål i norsk utenrikspolitikk. Som del av Norges internasjonale arbeid i energisektoren har det vært en viktig oppgave for Norad å levere energifaglige råd til både UD

---

⁶ Utenriksdepartementet, Finansdepartementet, Miljøverndepartementet og Olje- og energidepartementet.

⁷ Partnerlandets myndigheter holdes ansvarlig for forvaltningen av landets petroleumsressurser

og ambassadene. Hovedvekten av Norads energifaglige arbeid har vært rettet mot ambassadene, i første rekke knyttet til ren energi-initiativet, men også noe som del av Energy+.

Norad har gjennomført rådgivning, prosjektvurderinger, gjennomganger og oppfølging ved besøk i samarbeidsland som Angola, Bhutan, Nepal, Etiopia, Liberia, Mosambik, Myanmar, Sør-Sudan, Tanzania, Uganda og Palestina, samt en rekke andre land med mindre program. Energisatsing er langsiktig og hovedvekten av Norads arbeid har vært knyttet til pågående programmer og prosjekter. Noen eksempler:

- Det har vært gitt løpende støtte til ambassaden og UD i vurdering og oppfølging av avtalen mellom Norge og Tanzania med norsk støtte på 700 mill. kroner til Rural Energy Agency som ble undertegnet i 2013.
- Programmet i Palestina trappes nå ned etter 20 år med norsk innsats og Norad som rådgiver, siden 99 prosent elektrifisering er oppnådd.
- Arbeidet med å utvikle to strategiske vannkraftprosjekter, hhv Mt Coffee i Liberia og Fula Rapids i Sør-Sudan, har vært høyt prioritert. Arbeidet med å rehabilitere Mt. Coffee ble igangsatt i januar 2014. Arbeidet med kapasitetsbyggingsprogram og planlegging for å bygge vannkraftverket Fula Rapids pågår, men er forsinket fordi det inntil videre ledes fra Norge eller naboland grunnet den urolige situasjonen i landet.

Norsk forvaltningskompetanse innen lovverk, hydrologi, transmisjon og distribusjon er etterspurt, spesielt i kapasitetsbygging. Norad supplerer egen kompetanse gjennom rammeavtaler med norske fagmiljøer som Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Statnett. Norads vurdering og anbefaling om innretting av langsiktige institusjonssamarbeidsavtaler bidrar til kapasitetsbygging og bærekraft for institusjoner i sør, og at de gjennom dette selv kan forvalte energisektoren.

Ivaretagelse av tverrgående tema er prioritert i energisektoren. Ett eksempel på hvordan Norad arbeider for å integrere likestilling og kvinners rettigheter i programmer finner vi i institusjonssamarbeidet i Liberia. En midtveisgjennomgang av dette viser økt kunnskap om likestilling i relevante offentlige institusjoner. Et annet eksempel er en gjennomgang av både menneskerettighets- og likestillingsarbeidet i energisatsingen i Nepal som har bidratt til at disse områdene integreres bedre som tverrgående temaer i prosjekter som vil gi større deler av befolkningen tilgang til ren energi.

Norad har hatt regelmessig dialog med UD omkring satsingen på energi og har ivaretatt sekretariatsfunksjonen for ren energi for utvikling. På slutten av året arrangerte Norad i samarbeid med UD en to-dagers energirådsamling, og sto selv for foredrag om resultater og effektene av elektrifisering. Samlingen ble åpnet av statssekretærene fra UD og OED.

Norad har levert risikovurderinger av Energy+ i Liberia og Kenya og gitt råd til ambassadene i blant annet Kathmandu, New Delhi (knyttet til Bhutan) og Addis Abeba om gjennomføring av Energy+ på landnivå.

I notatet 'Virkemidler for å øke private investeringer i fornybar kraftgenerering i utviklingsland' oppsummerte Norad de viktigste barrierene for økte kommersielle investeringer i fornybar energi i Afrika og identifiserte aktuelle virkemidler for norsk utviklingspolitikk for å bidra til å redusere disse.

Norad anbefalte overfor UD bruk av tre instrumenter. For ett av disse, Private Infrastructure Development Group og instrumentet Green Africa Power, leverte Norad en separat vurdering etter bestilling fra UD.

Et annet virkemiddel som ble anbefalt å følge opp var GET FiT-programmet. Midler fra givere brukes for å redusere investeringsrisikoen innen fornybar energi ved å betale et par øre til produsenten per produserte kwh. Programmet møter industriens behov og utløser private investeringer innen fornybar kraftproduksjon. Den norske støtten er på 140 mill. kroner over fem år. Norad har bidratt med utvikling og rådgivning knyttet til GET FiT programmet som støttes av ambassaden i Kampala. Programmet er en pilot i Uganda, og kan ha store muligheter for å bli gjennomført i andre land med tilsvarende utfordringer, bl.a. Kenya, Ghana og Zambia. Programmet er ett eksempel på hvordan en kan benytte bistandsmidler katalytisk til å utløse private investeringer. I løpet av 2013 har tre investorer, deriblant et norsk firma, foreløpig signert avtaler om utbygning av vannkraftverk gjennom GET FiT-programmet Uganda.

En årsrapport med oversikt over all norsk energibistand ble utarbeidet og presentert i 2013. Se også omtale under kap 166, post 74 Fornybar energi.

Kvinner og likestilling

Norad leverte omfattende bidrag i arbeidet med å utvikle Handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling 'Like rettigheter – like muligheter' (2013-15) som ble lansert i august 2013. Handlingsplanen identifiserer syv prioriterte områder for innsats og integrering av likestillingsperspektivet for å styrke kvinners politiske og økonomiske posisjon i samarbeidsland.

Norads råd til UD er benyttet i styremøter og strategiprosesser i Verdensbanken og Afrikabanken, blant annet når det gjelder kjønns- og menneskerettighetsperspektivene. Styret i Afrikabanken godkjente primo 2014 sin likestillingsstrategi med stor oppslutning. Norads råd har også bidratt til at det er et styrket fokus på kjønnsdimensjonen i Handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid (2013), noe som på sikt forventes å gi flere kvinner økte inntekter. Norads vurderinger av FN-organisasjoners programsøknader, årsplaner, strategiske planer og rapporter er brukt av UD og ambassader. Råd gitt til FN utviklingsfonds (UNDP) nye strategi for integrering av likestilling er brukt i det norske styrearbeidet og reflektert i styrevedtaket.

Norads faglige rådgivning og deltakelse i UN Women's styremøter har vært sentral i utformingen av norske posisjoner. Norge har fått gjennomslag for forslag til prioriteringer i arbeidet med revidering av UN Women's strategiske plan og budsjett. Etter Norads innspill ble det lagt inn referanser til seksuell og reprodusiv helse og rettigheter samt diskriminering på flere grunnlag. Norads innspill førte også til bedre risikoanalyse og mer eksplisitt fokus på å lære av evalueringer. Dette gir føringer for hvordan UN Women skal arbeide og prioritere. Norad har videre gitt innspill til UD's vurdering av UN Women, en vurdering som påvirker bevilgningene til organisasjonen. Ambassader og UN Women på landnivå i Kenya, India, Afghanistan og Etiopia bruker Norads råd mest. For eksempel har rådgivningen til ambassaden i Nairobi bidratt til å forbedre nasjonale programdokumenter og gjennomføring av programmer.

I oppfølging av matsikkerhetsstrategien ble det utarbeidet en synteserapport av 25 evalueringer om kvinners deltakelse i landbrukssektoren. Rapporten brukes til opplæring av ambassadepersonell blant

annet om hvilke forbedringer som kan gjøres for å øke kvinners tilgang til produktive ressurser, og dermed medvirke til økt matsikkerhet. Innspill om likestilling til FAOs 'Voluntary guidelines on responsible fisheries' er brukt av UD.

Norad har hatt sekretariatsansvar for de seks pilotambassadene for likestilling, avsluttet i 2013. Satsingen har gitt høyere profilering av likestilling i politisk dialog og økt støtte til kvinner og likestilling ved pilotambassadene. Dette vises blant annet gjennom en økning på 13 prosent av tilskudd merket med gender-markøren. Se 'Three years with pilot embassies for gender equality – what have we learnt?' <http://www.norad.no/no/resultater/publikasjoner/publikasjon?key=411461>.

Norad har videre gitt råd til ambassaden om hvordan likestillingsdimensjonen kan styrkes gjennomgående i store norske innsatser i Afghanistan, for eksempel gjennom innspill til revidert resultatrammeverk for Afghanistan Reconstruction Trust Fund.

Global helse

Norge har over flere år hatt et sterkt og tydelig politisk lederskap for global helse. Dette har gitt Norad en viktig rolle nasjonalt og internasjonalt.

Norad har bidratt aktivt med oppfølgingen av *Meld. St. 11 (2011-2012) Global helse i utenriks- og utviklingspolitikken*, særlig knyttet til de helserelaterte FN-tusenårsmålene 4, 5 og 6. Norad var redaktør for rapporten *Norske aktørers engasjement for global helse*, lansert av tre statsråder i april 2013. Den beskrev 48 aktørers resultater tilknyttet meldingens handlingspunkter. Norad har dessuten i 2013 oppsummert den samlede oppfølgingen av alle deler av meldingen.

Globalt helsesamarbeid har i 2013 fortsatt dreiningen fra en hovedvekt på tradisjonell tjenesteytende bilateral bistand til globale helseinitiativer, med internasjonale partnerskap og nye aktører. Norge, med bidrag fra Norad, har også i 2013 fremmet innovasjon i globale initiativ: *FN-kommisjonen for informasjon og ansvarsoverholdelse (CoIA)* og *FN-kommisjonen for livreddende medisiner (CoLSC)* samt implementering i flere land, mobilisering av ressurser og faglig støtte til politisk lederskap gjennom FNs generalsekretærs *Every Woman, Every Child*-kampanje (EWEC). Arbeidet fortsetter med å samle land og organisasjoner om en felles forståelse av utfordringene og de viktigste tiltakene for å møte dem.

Norad har spilt en viktig rolle i *Lancet-kommisjonen for investering i helse*, som vil være et viktig grunnlag i utviklingen av nye omforente mål innen helse. Videre har Norad bidratt med faglig rådgivning til UD i forbindelse med den internasjonale konferansen *Nutrition for Growth*.

Norad har ansvaret for løpende faglig oppfølging av *Verdensbankens trust fund for resultatbasert finansiering (HRITF)*, et flergiverfond støttet av Norge, DFID⁸ og Verdensbanken. HRITF støtter i dag rundt 30 pilotprogrammer, flere er under oppskalering eller med planer om dette. Resultatbasert finansiering har blitt prioritert i norsk helseinnsats som del av en plattform for helsesysteminnsats.

Norad har i samarbeid med UD koordinert innovasjonsarbeidsgruppen under FNs generalsekretærs globale helsestrategi, bidratt til kvalitetssikring og utvikling av *Saving Lives at Birth*-partnerskapet, gitt katalytisk støtte til oppskalering av mobile helsetilbud (mHelse), og støttet utviklingen av mHelse-strategien under *Saving One Million Lives*-initiativet i Nigeria. Støtten fra Norad og andre partnere har

---

⁸UK/Department for International Development

som mål å gi 1,5 millioner kvinner tilgang til viktige helsetjenester, og øke kvaliteten i førstelinjetjenester ved at 100 000 helsearbeidere får tilgang til nye løsninger på sentrale helseutfordringer. Innovasjonsarbeidet har gitt Norge en sentral faglig og politisk posisjon internasjonalt.

Norad har videre bistått med faglig rådgiving til ambassadene i India, Pakistan, Tanzania, Nigeria og Malawi under Norges pågående og framtidige innsats for mødre- og barnehelse. I 2013 ble det besluttet at støtten til prosjektet i Pakistan skulle avvikles grunnet dårlig prosjektstyring av Ett FN, med manglende framdrift og resultater. Norad deltok i prosjektgjennomgangen, og i arbeidet med å vurdere innretningen av exit-strategien av prosjektet. Tusenårsmål 4 og 5-samarbeidet med DFID i Nigeria ble avsluttet etter fem år. Norad bidro i sluttgjennomgangen av programmet som har vist positive resultater. I perioden fra 2008 til 2011 ble barnedødeligheten redusert fra 150 til 124 per 1000 levende barn, mens mødredødeligheten i landet ble redusert fra 750 per 100 000 levendefødte til 630 i samme periode.

Det har vært betydelig aktivitet i 2013 inn mot øvrige internasjonale prosesser, faglige arbeidsgrupper, styreforbereidelser og oppfølgingsarbeid. Et utvalg av arbeidet, og resultater av dette, omtales nedenfor.

Med støtte fra Norge ble det i 2013 opprettet et nytt flergiverfond i UNFPA. Fondet skal bl.a. finansiere gjennomføring av anbefalingen fra *FN-kommisjonen for livreddende medisiner*. Norad har bistått UD i utforming og forvaltning av avtaler for fondet samt styrende mekanismer. Ni land og 23 arbeidsgrupper mottok støtte i 2013. Norad har blant annet deltatt i kvalitetssikringsarbeidet og fikk ansvaret for å følge opp Norges volumgarantier for innkjøp av prevensjonsimplantater. Volumgarantien resulterte i at prisen på to typer prevensjonsimplantater fra 2012 til 2013 ble halvert for utviklingsland, fra USD 18 til 8,50. Dette førte til at bistandsorganisasjoner og helsemyndigheter i utviklingsland samlet økt sine bestillinger av implantatene med 50 prosent i 2013 sammenlignet med året før. Prevensjonsimplantatene vil bli tilgjengelig gratis eller til subsidiert pris i de aktuelle landene. Prognoser viser at hele produksjonen på over fem millioner implantater ble oppkjøpt i 2013.

Norad bidro med faglige råd til Norges støtte til og medlemskap i Den Globale Vaksinealliansen (GAVI), blant annet til en ny vaksineinvesteringsstrategi og iverksetting av samarbeid om polioutryddingsinitiativet. Det globale fondet gikk gjennom store endringer i 2013, blant annet ble det vedtatt ny finansieringsmodell og system for internrevisjon. Hittil har fondet bidratt til at 6,1 millioner mennesker har fått tilgang til hiv-behandling (ARV), 11,2 millioner har fått behandling mot tuberkulose (DOTS) og 360 millioner malarianett har blitt utdelt.

Norads arbeid mot hiv og andre smittsomme sykdommer favner bredt, og omfatter støtte til tiltak som stimulerer deltakelse og ungt lederskap, mobiliserer ungdom i arbeidet med global helse og hiv og aids, arbeid for å styrke rettighetsfokus, samt bidrag til den norske hiv-strategien og støtte til forskning på hiv og aids.

UDs prosjekt for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) skal sikre gjennomføring og faglig forankring av norsk politikk. Arbeidet er gjennomført med faglige bidrag fra Norad. Den handler blant annet om ungdoms tilgang til informasjon og tjenester, trygg abort og likestilling.

Norad har hovedansvar for en arbeidsgruppe som arbeider med spørsmål knyttet til religion og SRHR sammen med FN og ulike sivile samfunnsorganisasjoner inkludert trosbaserte organisasjoner både i

Norge og internasjonalt. Norge støtter opp om og tar opp vanskelige og kontroversielle temaer. For eksempel gis det, i samarbeid med Sverige, støtte til at opptil 15 millioner barn og ungdom i 20 afrikanske land får tilgang til seksualundervisning. Norad har videre fulgt opp arbeid med seksuelle minoriteter (LHBT) i bistanden.

For å styrke menneskerettighetsbasering av helsetjenester har Norad bistått Verdensbankens kapasitetsutviklingsinstitutt og Verdens helseorganisasjon med kompetanseutvikling. Målet er at disse igjen skal kunne tilby god faglig assistanse for å fremme ikke-diskriminerende tilgang til helsetjenester og statlig ansvar for realisering av retten til helse. En Norad-støttet rapport med evidens for at rettighetsbasering gir bedre mødre- og barnhelse ble lansert under Verdens helseforsamling i mai 2013. En global konsultasjon om oppfølging av barns rett til helse og om praktisk rettighetsbasering av helsetjenester generelt ble gjennomført i desember 2013.

Som del av oppfølgingen av stortingsmeldingen om global helse deltok Norad i arbeidet mot helsepersonellkrisen med flere aktører, herunder samarbeid mellom norske og malawiske institusjoner for mer sykepleierutdanning, og for utdanning av leger med støtte til *College of Medicine*. Norad sitter i styret i *Den globale helsepersonellalliansen (GHWA)* og støttet felles arbeid med WHO i å følge opp Den globale koden for internasjonal rekruttering av helsepersonell. Norad deltok aktivt i forberedelsene og gjennomføring av et sidemøte om landsbybaserte helsearbeidere under Det tredje globale helsepersonellforum i Brasil november 2013. Det resulterte i utarbeidelse av en felles standard med WHO og andre partnere for førstelinje-personell.

Norad deltar i internasjonale arbeidsgrupper for og forvalter en portefølje innen informasjon og ansvarsoverholdelse for kvinners og barns helse. Arbeidet har sitt utspring i *FN-kommisjonen for informasjon og ansvarsoverholdelse* og anses strategisk viktig i post 2015-dagsorden. Målet er at mer og bedre helseinformasjon skal øke effektiviteten i arbeidet og gi mer helse for pengene. Bedre resultater gjennom nasjonale planer som bygger på landenes egne prioriteringer og eierskap er målet. Norske partnere i arbeidet er Statistisk Sentralbyrå (SSB), Universitetet i Oslo og Folkehelseinstituttet. Internasjonale partnere inkluderer *East African Community Secretariat* og *African Leaders Malaria Alliance (ALMA)*. Dette arbeidet har bl.a. ført til harmonisering av database for helseindikatorer, rapporter, scorecard og landprofiler for 75 land, samt bedre planlegging og prioritering av tiltak for kvinners og barns helse.

Klima og miljø

Norad ga omfattende klima- og miljøfaglig rådgivning til ambassadene og UD i 2013. Vi trekker fram et utvalg av leveransene.

Flere ambassader har klima og miljø som prioritert område og behovet for faglig rådgivning av et felt i sterk utvikling er relativt stort. Norad har i tråd med dette gitt høy prioritet til ambassadenes behov for faglig kvalitetssikring av forvaltning av sine tilskudd. Dette gjelder både tilskudd av klima- og skogmidlene og andre miljø- og klimainnsatser. Norad noterer at ambassadene i stor grad bruker Norads faglige råd i sin forvaltning av midlene og vi får tilbakemelding på at leveransene er av god kvalitet.

Innen miljøsam arbeid har anbefalinger fra Norad resultert i at ambassaden i Beijing la om sine planer om videreføring av et norsk-kinesisk samarbeid på biomangfold og klima. En gjennomgang av prosjektet viste et stort potensial i dette samarbeidet, men at det er behov for bredere forankring i

norske fagmiljøer på feltet og bedre kobling til EUs planlagte prosjekt for økosystemtilnærming og betaling for økosystemtjenester, såkalt nasjonal TEEB⁹-oppfølging.

Det såkalte Kimbiji-prosjektet sikter mot utnyttelse av en stor grunnvannskilde som er oppdaget under Dar es Salaam. Norad ga omfattende faglig rådgivning til ambassaden i Dar es Salaam og inn i prosessen rundt prosjektet. Resultatet var at tanzaniske myndigheter har valgt å avvente til all data foreligger fra det norskfinansierte kartleggingsprosjektet av grunnvannskilden før man setter i gang med produksjonsbrønner, et arbeid som Verdensbanken vil finansiere. Dette var et viktig resultat for å sikre bærekraftig utnyttelse av naturressursen.

Norad bidro til en vurdering og organisering av en ny fase av fiskerisamarbeidet med Mosambik. Vurderingen anbefalte bl.a. økt bruk av småskala fiske, å støtte opp om kvinners rolle i fiskesamfunn og sterkere konsentrasjon om statistikkarbeidet i sektoren. En egen gjennomgang på kvinners rolle og muligheter til å styrke sin posisjon i verdikjeden ble gjort. Vurderingen avslørte også at oppsynsfartøyene som Norge og Island har støttet med både rehabilitering og drift ikke har tatt noen fartøy i arrest for ulovlig fiske. Norge og Island bestemte å gjennomføre en granskning av dette i 2014. Fiskeoppdrett er en svært viktig næringsvei i Asia og produksjonen fortsetter å øke. Gjennom ambassadene får Norge henvendelser om samarbeid på oppdrettssiden, spesielt med hensyn til moderne og større merder. Norad gjennomførte et seminar om oppdrett for ambassadeansatte i Asia, for å styrke deres kompetanse og derigjennom lettere kunne håndtere slike henvendelser.

I den faglige rådgivningen til UD har Norad prioritert prosesser og initiativ i oppfølgingen av Rio+20 med særlig vekt på multilaterale organisasjoner som setter i verk tiltak for grønn vekst på landnivå. For eksempel har Norad brukt ressurser til innspill i styringsdialogen av Global Green Growth Institute (GGGI) og deltatt i en givergjennomgang av instituttet. UD og MD har i utstrakt grad gjort bruk av Norads faglige råd gjennom hele 2013. Norad har også gitt faglig rådgivning til andre innsatser for grønn økonomi, som Partnership for Action on Green Economy, Access and Benefit Sharing Initiative som gjelder fordeling av fordeler fra bruk av genressurser, samt til TEEB som arbeider for synliggjøring av naturkapital i nasjonale budsjetter.

Klimafinansiering er et komplekst område hvor det er utfordringer både når det gjelder muligheter for å nå ambisiøse mål med midlene som er tilgjengelig og samtidig ivareta utviklingsdimensjonen. Norad utvikler stadig sin kompetanse når det gjelder resultatbasert finansiering spesielt, og betaling for økosystemtjenester generelt. I 2013 har Norad gitt faglige råd i tilknytning til klimaforhandlingene, med særlig vekt på hvordan land kan gjøre seg klare til å motta midler fra det grønne klimafondet. Foreløpig har ikke Norads råd blitt fulgt opp av UD og MD, trolig fordi utviklingen av det grønne fondet går saktere enn forventet.

Norad har hatt en stadig økende rolle i forvaltning av klima- og skoginitiativet. I 2013 har Norge beholdt en ledende posisjon internasjonalt i arbeidet med reduksjon av avskoging og skogforringelse i utviklingsland (REDD+). Norsk finansiering har vært avgjørende for at klimaforhandlingene har kommet lenger når det gjelder REDD+ enn for de andre forhandlingstemaene. Norad har levert faglig støtte til bilaterale program og til flere multilaterale program innen skogsatsingen til UD og MD. Disse programmene har vært avgjørende for den globale støtten til REDD+, blant annet gjennom å involvere en rekke land i forberedende tiltak som gjør dem i stand til å delta i en framtidig resultatbasert REDD+ mekanisme. For eksempel har UN REDD per i dag 49 medlemsland som på ulike måter er involvert i

---

⁹ The Economics of Environment and Biodiversity

utvikling av REDD som et globalt program under UNFCCC¹⁰. Til sammen har programmene bidratt med resultatbasert betaling eller programstøtte. Dette kan bidra til å øke REDD+ landenes tillit til at et globalt regime for finansiering av REDD+ er gjennomførbart, noe som er viktig for klimaforhandlingene.

På klimatoppmøtet i Warszawa ble et regelverk for en internasjonal REDD-mekanisme vedtatt. Blant annet er vilkårene for resultatbaserte utbetalinger til skogland på plass. Det ble da lagt et komplett grunnlag for en mekanisme som skal bidra til at utviklingslandene kan bli belønnet for reduksjoner i avskoging og skogforringelse. Gjennom sine faglige innspill til UD, klima- og skog prosjektet, ambassader, det tyske programmet REDD Early Movers (REM) og REDD+ programmer på multilateralt nivå¹¹ har Norad bidratt til utvikling av programmer hvor elementene i en framtidig REDD+ mekanisme blir testet, og at både sosiale og miljømessige hensyn, antikorrupsjonsarbeid, og utviklingsdimensjonen i skogsatsingen blir ivaretatt.

Antallet land og tematikk som er involvert i forberedelser til REDD+ er økende, og mange får støtte gjennom de bilaterale og multilaterale kanalene som Norge støtter. Norad har fortsatt sin deltakelse i arbeidet med kvalitetssikring av norsk innsats for REDD+ både på ambassade-, bilateralt og multilateralt nivå. Arbeidet er av tverrfaglig karakter, og flere avdelinger har vært involvert. Norad har samarbeidet tett med MD og UD i dette arbeidet.

Norad har også støttet en rekke ambassader med klima- og miljøfaglig rådgivning, blant annet med rådgivning innen matsikkerhet, REDD+, vannforsyning og biodiversitet. Dette har for eksempel inkludert vurdering av et nytt miljøprogram i Tanzania, hvor det ble vurdert en ny satsing innen miljøforvaltning og styresett. Videre har Norad gitt omfattende rådgivning til ambassaden i Jakarta i utviklingen av et resultatbasert system for REDD+, inkludert utviklingen av en nasjonal finansieringsmekanisme for REDD-finansiering. Norad har deltatt i oppfølging av ICIMODs¹² arbeid, som blant annet har resultert i ny satsing på kortlivede klimadrivere (black carbon), utvikling av ny kunnskap om klimatilpasning i Himalayaregionen og samordning av støtten til ICIMOD i en felles kontrakt mot tidligere fire separate kontrakter.

Norad har i samarbeid med UD fulgt opp implementeringen av 'Handlingsplanen for Matsikkerhet i et Klimaperspektiv', blant annet ovenfor ambassader, internasjonale givere, afrikanske bondeorganisasjoner og regionale organisasjoner. En rekke ambassader har nå klimasmarte landbruksprogrammer som til sammen involverer flere hundre tusener bønder i syv land i det sørlige og østlige Afrika. Norad har blant annet bistått ambassaden i Lilongwe med vurderinger av flere tiltak som skal bidra med økt matsikkerhet og hvordan disse best kan virke sammen.

Norad har hatt en sentral rolle i å se de bilaterale programmene i sammenheng med den overordnede afrikanske politikktutviklingen, der også sivilt samfunn og afrikanske forskningsinstitusjoner inngår. Norad har inngått to avtaler med 'Nytt Partnerskap for Afrikas utvikling' (NEPAD) for å fremme klimasmart landbruksteknologi under denne handlingsplanen, der det også settes fokus på kvinners rettigheter og roller i landbruket. Dette er i tråd med den afrikanske handlingsplanen for landbruk (under den Afrikanske Union). Selv med små midler er Norge nå en sentral partner til afrikanske institusjoner for klimatilpasning innen det afrikanske landbruket.

---

¹⁰ United Nations Framework Convention on Climate Change

¹¹ Blant annet FNs REDD program (UN-REDD Programme), Forest Carbon Partnership Facility (FCPF), Congo Basin Forest Fund (CBFF) og Forest Investment Program (FIP)

¹² The International Centre for Integrated Mountain Development

Utdanning

Norad ga økt i 2013 økt prioritet til grunnutdanning med særlig vekt på jenter i fattige land, og innsats for utdanning i konfliktsituasjoner. Norads rådgivning har vært rettet mot satsinger på landnivå, multilateralt og overfor UD ved å bringe fagbakgrunn for politikikutvikling.

Innsatsen mot sårbare stater ble videreført, særlig rådgivning til samarbeidet med Afghanistan, Burundi, Pakistan, Palestina, Madagaskar og Nepal. Dette omfattet blant annet faglig støtte til ambassaden i Kabul og dens arbeid med å fremme utdanning i Afghanistan med et rettighetsperspektiv, spesielt jenters utdanning. Norad deltok på bestilling fra ambassaden i Verdensbankens Implementation Support Mission for EQUIP-programmet, en gjennomgang av framgangen i det flernasjonalt støttede utdanningsprogrammet. Programmet har bidratt til at 9,2 millioner barn nå går på skole i Afghanistan, mot 1,2 millioner i 2001 og 7,1 millioner i 2010. Av dagens elever er 39 prosent, 3,6 millioner, jenter. I 2001 var det så godt som ingen kvinnelig studenter til lærerskolene. I 2013-kullet utgjorde kvinner 71 prosent.

Faglig rådgivning til ambassaden i Kathmandu bidro blant annet til en strategi for å sikre lik og rettferdig tilgang for ekskluderte grupper og til å utvikle en strategi for utdanning som inkluderer personer med funksjonsnedsettelse. Faglig rådgivning til Burundi har bidratt til at sektorprogrammet mer effektivt kan gi kompetanse om undervisningsmateriale for utdanningsreformen i landet. I Palestina har Norad bidratt med faglig rådgivning til sektorsamarbeidet. Et sentralt bidrag har vært gjennomføring av en Public Expenditure Review. Anbefalinger fra denne bidrar til ny sektorplan for utdanning som skal ferdigstilles i 2014. Her vektlegges blant annet at trinnene i skoleløpet skal samordnes mer.

Norads rådgivning har vært rettet inn mot at Norge skal kunne lede an i det internasjonale arbeidet for å sikre alle barns rett til utdanning. I arbeidet inngikk faganalyser om hvordan Norge kan innrette arbeidet på politisk prioriterte områder, herunder innen læringskvalitet. Norad har blant annet bidratt til Global Partnership for Children with Disabilities, samt gitt faglige råd til UD og Barne- og likestillingsdepartementet til oppfølgingsplanen for personer med funksjonsnedsettelse.

Det er arbeidet nært med multilaterale aktører, særlig UNICEF og Global Partnership for Education (GPE). Norad hadde i 2013 ledervervet i Financial Advisory Committee i GPE. Norad har blant annet bidratt til å sørge for behandling og godkjenning av GPE støtte til 26 landprogrammer i 2013. Videre har Norad hatt styrerepresentant i valggruppen til GPE, og ledet et arbeid med å utarbeide den nye styringsmekanismen for GPE som utvider komitéarbeidet gjennom tre nyopprettede komiteer. Disse skal håndtere henholdsvis landsøknader og resultater; styring, etikk og risiko, og; retningslinjer (policy) og strategi.

Norad bidro i 2013 med utdanningsfaglig rådgivning til UNICEFs årsmøte og tematiske rapporter, samt organisasjonens nye resultatrammeverk som trer i kraft i 2014, og som var et krav fra norsk side. Utdanning i kriser og konflikt, jenters utdanning og barn med funksjonsnedsettelse har fått en sentral plass i utdanningssatsingen. Rådgivningen om de tematiske rapportene har blitt tatt til følge slik at UNICEF styrket sin tematiske rapportering på utdanning med en tilleggsrapport i 2012.

Norad har, delvis sammen med blant andre Faglig Utvalg for utdanning (FUU), Redd Barna og Flyktningshjelpen, gjennomført seminarer for å gi organisasjoner og partnere kompetanseheving og faglig oppdatering på tema som kvalitet i utdanningen ut fra undervisningsspråk og lokalkunnskap, utdanning og likestilling, utdanning og læringsresultater og utdanning i kriser og konflikt. Seminarene bidrar til en mer kunnskapsbasert politikk på utdanningsfeltet.

Norad har bidratt i dialogen om en forbedret styringsstruktur for UN Girls' Education Initiative (UNGEI) og har også inntatt en plass i den nye styringsgruppen til UNGEI. Rådgivning til UDs UNESCO-støtte og prioritering av arbeidet gjennom UNESCO og instituttene, samt CapEFA¹³ og Education for All Global Monitoring Report har gitt god bakgrunn for videreført norsk støtte til disse.

Stats- og fredsbygging

Norad har gitt faglige råd knyttet til norske bidrag gjennom fond for bistand til sårbare stater. Verdensbanken, UNDP eller andre multilaterale organisasjoner har koordinert og forvaltet bilateral bistand på vegne av en gruppe med bidragsytere. Gitt de ofte kompliserte lokale forholdene har Norads arbeid i stor grad fokusert på risikohåndtering og bærekraft.

Erfaringene fra Norads arbeid med sårbare stater i 2013, både gjennom oppdrag i slike land og gjennom rådgivning og deltakelse i internasjonale fora, er at internasjonale aktører ofte har en mangelfull innsikt i samfunnsforholdene i det enkelte land. Hvorfor et land eller en situasjon er sårbar blir ikke i tilstrekkelig grad analysert. Kompleksiteten, inkludert konfliktlinjer og maktforhold, overses i mange tilfeller. Det tas i liten grad hensyn til de samfunnsinstitusjonene som har stor legitimitet i befolkningen, som tradisjonelle og religiøse strukturer. Betydningen av en sosial kontrakt mellom staten og befolkningen i det enkelte land har blitt satt på dagsorden, blant annet fra UNDP, for å skape en bedre forståelse av kompleksiteten og ikke minst bistandens muligheter og begrensninger.

Norad har i 2013 prioritert faglige råd om stats- og fredsbygging i sårbare stater særlig knyttet til Sudan, Sør-Sudan, Somalia, Afghanistan, Pakistan og Palestina. På anmodning fra ambassaden i Kabul har Norad utarbeidet en risikostudie for bistand i årene framover. Studien er delt med andre bilaterale givere i Kabul, og har vært brukt i oppfølgingen av ulike tiltak.

Norad har gitt faglige råd til UD og ambassadene både i Accra (knyttet til Liberia), Khartoum, Juba og Kabul knyttet til reform av sikkerhetssektoren og justissektoren. Norad har også gitt faglige råd om Justis- og beredskapsdepartementets Styrkebrønn.

Norads rådgivning har lagt vekt på betydningen av kontekstforståelse og behovet for å gjøre gode konfliktanalyser slik at man i det minste ikke bidrar til økt konflikt ('Do No Harm'), i tråd med New Deal- og OECD/DAC-prinsipper for engasjement i sårbare situasjoner. Dette har styrket grunnlaget for en mer effektiv måloppnåelse for bistandstiltak i sårbare stater. Som del av det faglige arbeidet har Norad deltatt i relevante internasjonale fora, inkludert gjennom FN, Verdensbanken og i OECDs 'International Network on Conflict and Fragility, International Dialogue for Peace- and State Building'.

Innen statsbygging har Norad videre gitt faglige råd innen offentlig finansforvaltning, budsjettstøtte, riksrevisjon og økonomisk statistikk. Innen utvikling av offentlig finansforvaltning er det gitt råd til UD og ambassader med fokus på Somalia, Mosambik og Afghanistan. Norad har deltatt i internasjonale prosesser for utvikling av felles globale resultatverktøy innen offentlig finansforvaltning. Dette har blant annet omfattet Revisjon av PEFA- Public Expenditure and Financial Accountability for blant annet bedre å inkludere naturressursinntekter, og utvikling av globalt resultatverktøy for riksrevisjoner.

---

¹³ Capacity Development for Education for All

Rådgivningen har bidratt til økt finansiell åpenhet og bedre økonomisk styresett på landnivå og bedre internasjonale analyser og resultatrammeverk.

Økonomisk statistikk av god kvalitet er avgjørende for at myndighetene skal kunne utforme og iverksette en effektiv og målrettet politikk. Norad har på oppdrag fra ambassaden i Lilongwe organisert gjennomganger av statistiksamarbeid og makromodellering. Gjennomgangen av statistiksamarbeidet mellom SSB og det nasjonale statistikk-kontoret viser at Malawis evne til å produsere statistikk er forbedret, samtidig som den påpeker kapasitetsutfordringer, særlig knyttet til arbeidet med nasjonalregnskapet. Gjennomgangen viser at giversamarbeidet kunne vært styrket.

Menneskerettigheter og demokrati

Menneskerettigheter har en sentral plass i norsk utviklingspolitikk. Norad har i 2013 gitt råd til UD's arbeid med utforming og gjennomføring av en rettighetsbasert utviklingspolitikk.

Norad bidro til Norges styrking av det normative arbeidet i FN, særlig når det gjelder sammenhenger mellom menneskerettigheter og utvikling. Dette omfattet temaer som barns rettigheter, funksjonshemmedes rettigheter, rettigheter for seksuelle minoriteter, samt økonomiske og sosiale rettigheter. Råd til UD om resultatarbeid og menneskerettigheter i UNICEFs arbeid er tatt til følge av UNICEF. UNICEFs globale strategi og UNDPs rettsapparatprogram i Somalia forventes å kunne gi bedre innretning av innsatsen.

Det ble gitt faglige og strategiske råd til UD's oppfølging av UNDP, som har et særskilt mandat for fremme av menneskerettigheter og demokrati i FN-systemet. Særlig viktig har vært UNDPs nye strategiske plan 2014-2017 og programsamarbeidsavtalen mellom Norge og UNDP, som blant annet omfatter Democratic Governance Thematic Trust Fund. Norads råd har gitt UD bedre grunnlag til å påvirke den strategiske planen i retning av mer konsentrasjon om UNDPs særlige fortrinn og til å etterlyse relevant resultatfokus i organisasjonens rapportering og arbeid. I styreforhandlingene bidro Norge til at styrevedtaket ber UNDP konsentrere sitt arbeid for å nå langtidsplanens mål og forbedre resultatrammeverket. Dette bidrar til kvalitetssikring og effektivisering av organisasjonenes innsats.

Faglige råd og vurdering av UD's og ambassaders programmer for demokratisk styresett, menneskerettigheter og anti-korrupsjon har bidratt til bedre grunnlag for måloppnåelse av bistandstiltak. Det har vært arbeidet med å integrere demokratisk styresett og anti-korrupsjon i Norads arbeid, for eksempel Olje for utvikling og støtte gjennom det sivile samfunnet. Politisk økonomi-analyser er i større grad tatt i bruk som et grunnlag for norsk innsats.

Norad har videre gitt faglige bidrag for å styrke norske posisjoner, deltakelse i og oppfølging av FN-konvensjonen mot korrupsjon. I tillegg har Norad bidratt til mer effektiv korrupsjonsbekjempelse i utviklingsland gjennom rollen som tilrettelegger for et internasjonalt korrupsjonsjegernettverk. Tilgang på kunnskap og verktøy for å gi bedre integrering av anti-korrupsjon i Norad, UD og ambassadenes arbeid er styrket ved at Norad har utviklet en metode for tematiske gjennomganger, brukt ved den norske ambassaden i Islamabad i 2013, og gjennom samarbeid med givernes ressurscenter på anti-korrupsjon, U4.

Gjennomgangen av norsk Strategi for kvinner, fred og sikkerhet (2011-13) som Norad foretok har bidratt til ny kunnskap om hva som virker, og hvordan Norge kan få flere og bedre resultater på feltet.

Kunnskapen er viktig for både Norads og UD's videre arbeid, herunder som et grunnlag for ny strategi fra 2014.

Norad utarbeidet en praktisk veileder for menneskerettighetsbasering som forventes å kunne bidra til styrket målrettet innsats og integrering av menneskerettigheter i utviklingssamarbeidet. Revidert veileder for seksuelle minoriteter og ny veileder for urfolks rettigheter er utarbeidet av UD med bidrag fra Norad. Førstnevnte har bidratt til en betydelig økning av menneskerettighetstiltak for seksuelle minoriteter ved ambassader. En menneskerettighetsgjennomgang av Brasils urfolksporfølje viste behovet for fortsatt norsk støtte til urfolksdrevne organisasjoner og behovet for en mer strategisk innretning på støtten.

Norad har bidratt til UD's oppfølgingsplan etter evalueringen av funksjonshemmedes rettigheter i utviklingssamarbeidet, og gjennomføring av denne. Dette har ført til økt oppmerksomhet i FN-sammenheng på funksjonshemmede og andre marginaliserte grupper.

Globale utviklingsmål etter 2015

Norad har deltatt i UD's prosjektgruppe og gitt faglige råd til UD's arbeid med globale utviklingsmål etter 2015, særlig innenfor ren energi, global helse, utdanning og rettigheter.

I forbindelse med Norges rolle som vertsland for høynivåmøtet etter globale konsultasjoner på energi som et mulig mål i post-2015-målene deltok Norad både i de regionale konsultasjonene i forkant av møtet og i arrangementet av møtet. Dette ga Norad stor innflytelse i dialogen for å inkludere et mulig nytt tusenårs mål på energi, som på lang sikt kan bidra til å oppnå målene til SE4all¹⁴: tilgang, fornybar energi, og energieffektivisering.

Norad samarbeidet aktivt med UD om utviklingen av nye helsemål. Arbeidet inkluderte innsats for uløste oppgaver innen helsetusenårs målene, økende vekt på ikke-smittsomme sykdommer, sanitær, ernæring og virkningen av klimaendringer på helse. Dette er en forutsetning for økt økonomisk vekst og bærekraftig utvikling.

Norad har videre bidratt med innspill om hva som vil være de viktigste innsatsområdene innen utdanning etter 2015, og til utformingen av mål og delmål knyttet til utdanning.

Råd om menneskerettigheter og nye globale utviklingsmål ble brukt i utformingen av norske posisjoner. Gitt internasjonal konsensus, kan det føre til økt oppslutning om viktige menneskerettighetsprinsipper.

---

¹⁴ Sustainable Energy for All

Vedlegg 2: Rapport, tildeling av drifts- og tilskuddsmidler

Driftsmidler

Av ordinære driftsmidler på kap. 141 ble det benyttet 97,6 prosent av tildelte midler, inkludert overførte midler fra 2012. Forbruket av driftsmidler på kap 165, post 01 utgjorde 94 prosent, og driftsmidler på kap. 160, post 01 utgjorde 91 prosent av tildelte midler. Sistnevnte må ses i sammenheng med avvikling av driften av Utviklingshuset. Driftsmidlene på kap 166, post 01 klima- og skogsatsingen ble benyttet i sin helhet.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

Post 01 Driftsutgifter

Tildeling: 226,095 mill. kroner inkludert overførte midler fra 2012.

Den totale økonomiske rammen for Norads ordinære drift i 2013 var på 226,095 mill. kroner inkludert overførte midler på 7,888 mill. kroner fra 2012. Om lag 65 prosent av driftsmidlene gikk til lønn. Driftsbudsjettet for øvrig ble i hovedsak benyttet til faste utgifter, inngåtte avtaler og reisevirksomhet.

Kap. 160 Sivilt samfunn og demokratiutvikling

Post 01 Driftsutgifter

Tildeling: 29,35 mill. kroner

Målene med tildelingen var i 2013:

- Økt kunnskap om Norges rolle i utviklingspolitiske spørsmål og bistandens resultater
- Økt engasjement og meningsbryting om bistand, utviklingsspørsmål og globale problemstillinger

Midlene ble benyttet til drift av Utviklingshuset, utgivelse av Bistandsaktuelt, kampanjer, Norad-konferansen og andre arrangementer, norad.no, produksjon av web-filmer og utgivelse av diverse rapporter og annet materiell.

Utviklingshuset

Utviklingshuset stengte for publikum 1. november 2013. I påvente av politisk beslutning om Utviklingshusets framtid ble nyinvesteringer og markedsføring mot nye grupper holdt på et lavt nivå. Fram til stenging hadde Utviklingshuset totalt 6 881 besøkende i 2013.

Bistandsaktuelt

Bistandsaktuelt ble i juni 2013 kåret til Årets fagblad ved utdeling av Fagpresseprisene 2013 i regi av Den norske fagpresses forening. Det ble produsert ti utgaver av papirutgaven, som ved utgangen av året hadde et opplag på 18 900 eksemplarer, en økning på 200 eksemplarer fra året før. Nettstedet bistandsaktuelt.no hadde en oppgang på seks prosent i antall unike brukere. Bistandsaktuelt hadde ved utgangen av året 3 507 følgere på Facebook, opp fra 1 750 i året før. På Twitter har fagbladet rundt 2400 følgere.

Kampanjer

Lite kunnskap om, og interesse for bistand og utvikling er bakgrunnen for at Norad har tatt i bruk nye virkemidler for å nå bredere ut til nye grupper. Det har vært vektlagt å spre kunnskap og gi konkret informasjon om mål og resultater i utviklingssamarbeidet, og indirekte ved å lede flere inn på norad.no for utdypende informasjon. Det er Norads vurdering at kampanjene ga gode resultater.

NM i bistand/gjenfødt

Ny runde i kampanjen *NM i bistand/gjenfødt* som retter seg mot videregående skoler og en premiereise til Tanzania med vinnerklassen i fjorårets konkurranse ble gjennomført. Kampanjen oppnådde resultater på linje med fjorårets runde:

	Registrerte deltakere	Antall fullførte nivåer	som alle	Antall skoleklasser	Nye profiler på Gjenfødt
2012	20 845	2 400		1 760	90 000
2013	14 500 (+5 700 som ikke registrerte seg)	2 300		2 479	63 388

Det ble i 2013 brukt om lag 675 000 kroner mindre på markedsføring mv av konkurransen enn i 2012. Dette skyldes at premiereise til Tanzania for fjorårets vinnere ble dekket over 2013-budsjettet. 2013-konkurransen var tre uker kortere enn i 2012. Det ble gjennomført en skoleturné i hele landet der rundt 70 klasser ble besøkt. Leverandøren H&K Gambits moderselskap internasjonalt har valgt ut kampanjen som en av kampanjene de ønsker å nominere i kreativitetsfestivalen i Cannes i 2014.

Trafikken fra kampanjesidene til fag- og landsider på norad.no i kampanjeperioden (tall fra 2012 i parentes):

- Fra nmibistand.no til norad.no: Antall besøk 9 270 (14 757). Hver besøkende var innom 4,99 (3,9) sider i gjennomsnitt. Tiden som ble brukt pr besøk var 7,58 min (8,29 min)
- Fra gjenfødt.no til norad.no: antall besøk 3082 (1386). Hver besøkende var innom 1,61 (2,1) sider i gjennomsnitt. Tiden som brukt pr besøk var 0,51 min (2,14 min)

Annonsekampanje

En egenprodusert annonsekampanje basert på bilder og budskap fra resultatrapport 2013 ble gjennomført i ukene før Norad-konferansen. Annonsekampanjen var på trykk i riks- og regionavisenes helgemagasiner med en dekningsgrad på 65 prosent av befolkningen. 43 prosent av befolkningen husket i etterkant å ha sett minst én av annonsene. I undersøkelser skåret annonsene svært godt blant annet på at budskapene var enkle å forstå og at annonsene hadde høy troverdighet. Annonsene skåret lavere på originalitet.

Infografikker på kino og nett-TV

I NM i bistand ble det utviklet korte infografikkfilmer med tydelige budskap om globale resultater. Norad valgte å gjenbruke infografikkene i betalte kanaler som nett-TV og kino for å nå ut til nye grupper av befolkningen. Kinobesøket var i desember det beste siden 1999, og Norads filmer nådde ut til 36 prosent av befolkningen i gjennomsnitt 1,8 ganger. På nett var det 2,39 millioner visninger av filmene, og 171 306 klikket seg videre inn på norad.no for å lære mer om resultater av norsk bistand. Dette ga

en høyere klikkfrekvens enn snittet på slike filmer. En test i etterkant viser blant annet at budskapene ble oppfattet som troverdige og at filmene bidro til høyere interesse for bistand som tema. Andelen som svarte riktig på kunnskapsspørsmål om grunnskoledeltakelse globalt var nær dobbelt så høy hos de som fikk med seg kampanjen sammenlignet med de som ikke husket å ha sett filmene.

Andre aktiviteter

Norad.no ble oppdatert. En brukerundersøkelse viser at 77 prosent av brukerne finner informasjonen de leter etter når de besøker norad.no. 81 prosent er fornøyd med nettstedet og rangerer det fra 4-6 på en skala fra 1-6. Målene for besøk på norad.no var 33 000 besøk og 20 000 unike besøkende månedlig. Resultatene ble hhv 47 000 besøk og 33 000 unike besøkende. Dette er en økning på 49 prosent sammenlignet med 2012 (65 prosent opp for unike besøk) og over det målet vi satt for 2013. Spredning av innhold via sosiale medier og betalt spredning av filmer, er hovedårsakene til økningen.

Norad.no har et godt informasjonstilbud blant annet gjennom statistikkportal, resultatportal, fagsider og landsider, og brukes av folk som er interessert i å oppsøke informasjon om bistand, utvikling og resultater av bistand. Statistikkportalen ble oppdatert med forbrukstall for 2012 og 80 nye resultateksempler ble lagt til i resultatportalen. Totalt var 185 eksempler publisert ved utgangen av 2013. 37 oppdaterte landsider ble publisert på norsk og engelsk. Varslingsinfo oppdateres kvartalsvis på norad.no. Informasjon om søknadsfrister, krav, regelverk, mv. oppdateres fortløpende. Flere tilskuddsordninger har sider både på norsk og engelsk nettsted. Norads fagblogg ble lansert i desember.

Antall følgere på Facebook økte fra om lag 20 000 til 27 300. Målet for 2013 var å øke til 2 500 følgere på Twitter. Ved årets slutt var det 3 400. Norads kommunikasjonsdirektør har et tilsvarende antall følgere. Twitter ble brukt planmessig ved store begivenheter:

- I debatten som oppstod i forbindelse med NRK-serien 'Den gode viljen',
- Ved lansering av en ny rapport om global helse (Stoltenberg/Gates) i januar. Da statsminister Stoltenberg la ut Norads film om mødre helse i Malawi på Facebook i forbindelse med helseseminaret økte antall visninger av filmen på Youtube fra vel 200 til 850 visninger på et halvt døgn.
- I forbindelse med Oslo REDD Exchange da det ble sendt ut ca. 1 200 tweets, som nådde fram til over 500 000 kontoer.
- I forbindelse med Norad-konferansen ble det laget 640 tweets, som nådde fram til over 350 000 kontoer. På Youtube var det nesten 530 000 visninger av filmer på Norads kanal i 2013.

En analyse fra Retriever viser at Norad ble nevnt eller omtalt i 1 144 redaksjonelle medieoppslag i 2013 og 8 476 i sosiale medier. De prioriterte prosjektene sto for 6 586 eller 78 prosent av alle innlegg i sosiale medier. Norad-konferansen fikk mest oppmerksomhet i redaksjonelle medier, mens NM i bistand fikk mest oppmerksomhet i sosiale medier. Innsatsen for aktivitet rundt prosjektene i sosiale medier ga tydelige resultater. Flere av prosjektene som fikk liten oppmerksomhet i redaksjonelle medier, fikk betydelig oppmerksomhet i sosiale medier. I sosiale medier fikk Norad mest oppmerksomhet på Twitter. Analysen peker på at sjangerfordelingen i redaksjonelle medier viser at 17 prosent var meningsbærende stoff. I følge Retriever tyder en andel på nesten en femtedel leserinnlegg, kronikker og lederartikler/redaksjonelle kommentarer på en ganske høy grad av debatt i omtalen av Norad. I 19 prosent av den redaksjonelle omtalen ble Norad enten vist til som kilde eller hadde rollen

som fagekspert. Etter Bistandsaktuelt.no var det papirutgavene av Vårt Land, Aftenposten og Dagen som oftest nevnte eller omtalte Norad.

Biblioteket økte utlånet fra 796 i 2012 til 927. Det ble kjøpt inn 420 nye bøker. Bruken av elektroniske tilbud øker sterkt.

Kap. 165 Forsking, kompetanseheving og evaluering

Post 01 Driftsutgifter

Tildeling: 74,2 mill. kroner

Om lag 13 mill. kroner ble benyttet til å dekke kjøp av tjenester til evalueringsvirksomheten. Det legges fram egen årsrapport for evalueringsvirksomheten. Tildelingen ble for øvrig brukt til kjøp av konsulenttjenester knyttet til utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag innen hele det utviklingspolitiske feltet. En betydelig del ble benyttet til konsulenttjenester innen ren energi, olje for utvikling og global helse.

Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling mv.

Post 01 Driftsutgifter

Tildeling: 13 mill. kroner

Tildelingen er brukt til å dekke driftskostnader knyttet til Norads medvirkning i Regjeringens klima- og skogsatsing, herunder lønn, administrasjon, reiseutgifter og kjøp av konsulenttjenester.

Tilskuddsmidler

Det ble i 2013 utbetalt 86,2 prosent av total tildeling, inkludert midler til klima- og skogsatsingen. Ubrukte midler på denne var 582,178 mill. kroner. Ser vi bort fra klima- og skogsatsingen, utbetalte Norad 97,1 prosent av tildelte tilskuddsmidler.

Kap. 150 Bistand til Afrika

Post 78 Regionbevilgning for Afrika

Tildeling: 171,978 mill. kroner

Fattigdomsbekjempelse, bærekraftig utvikling og godt styresett basert på situasjonen i det enkelte land og landenes egne fattigdomsstrategier er målene for denne bevilgningen. Norad forvalter deler av støtten som går til norske sivilsamfunnsorganisasjoner. Norad forvaltet også midler til de regionale innsatsene Kontinentalsokkelinitiativet, hiv og aids-teamet Lusaka og 'Doing Responsible Business in Africa'.

I 2013 ble støtten fordelt på ni norske organisasjoner: Norsk Folkehjelp, CARE Norge, Strømmestiftelsen, Redd Barna, Kirkens Nødhjelp (KN), Utviklingsfondet, Digni, Det norske menneskerettighetsfond og Flyktningshjelpen. Støtten ble brukt til innsats i Angola, Etiopia, Tanzania, Liberia, Madagaskar, Malawi, Mosambik, Mali og Zambia.

KN er den største mottakeren tett fulgt av Utviklingsfondet og Flyktningshjelpen. Totalt mottok disse tre organisasjonene mer enn halvparten av tildelingen.

KN mottok støtte til videreføring av aktiviteter i Angola, Tanzania, Zambia og Mali. I Mali ble 26 lokale fredsbyggingskomiteer etablert og 208 medlemmer av komiteen fikk opplæring i konfliktløsning i Gao og Timbuktu. Organisasjonen har rapportert at komiteene har bidratt til å løse 218 lokale konflikter. I Kidal klarte KN i samarbeid med lokale partnere å samle 300 tradisjonelle ledere fra alle de 11 kommunene for første gang. Lederne er i gang med å organisere møter i sine respektive kommuner som ledd i arbeidet med å forberede opplæring av ressurspersoner i konfliktløsning.

Utviklingsfondet mottok støtte til videreføring av aktiviteter i Malawi og Etiopia. I Etiopia er organisasjonen engasjert blant annet i arbeid med bærekraftig mat- og vannsikkerhet for husdyrnomader. Enkelte av husdyrnomadene driver også med landbruk for å øke sine inntekter. Et eksempel på resultat av dette prosjektet er at flere lokalsamfunn i Abomsina At'a kebelen, et område hvor befolkningen tidligere var avhengig av å gå 3-6 timer for å hente vann, nå har tilgang på brønner innen 500 meters avstand. Dette har bidratt til å redusere arbeidsbyrden til kvinner og jenter. For å sikre bærekraften i prosjektet har pastorale utviklingskomiteer blitt etablert for å utvikle, overvåke og evaluere handlingsplanene. Prosjektet varer til 2015.

Flyktningshjelpen fikk støtte til videreføring av to programmer i Liberia; likestillingsprogrammet WISE¹⁵ og programmet for informasjon, rådgivning og juridisk assistanse (ICLA). Sistnevnte har opprettet tvisteløsningsmekanismer relatert til tvister om rettigheter til fast eiendom i samarbeid med myndighetene. Eiendomsforholdene til land var uoversiktlig og komplisert før borgerkrigen og

---

¹⁵ Women's rights through information, sensitization and education

situasjonen har blitt forverret etter at flyktninger og internt fordrevne har flyttet tilbake til sine jordeiendommer og funnet at disse er overtatt av andre. Tidlige rapporter bekrefter at organisasjonen har løst flere individuelle tvistesaker enn forventet.

Norge støtter det svensk-norske regionale teamet på hiv og aids, SRHR og rettigheter for seksuelle minoriteter. Det er tilfredshet med samarbeidet mellom Norge og Sverige, og ny treårig avtale er inngått. Teamet støtter organisasjoner for å arbeide med temaer i tråd med regional strategi for hiv og aids, SRHR og rettighetene til seksuelle minoriteter. For eksempel gis det, i samarbeid med Sverige, støtte til at opp til 15 millioner barn og ungdom i 20 afrikanske land får tilgang til seksualundervisning. I 2013 fikk fem land støtte til å styrke sine prosesser for budsjettering til helse og til å lære av hverandre. Politiske vedtak om å øke tilgang til behandling i regionen har ført til økt tilgang til både hiv-testing og behandling. Arbeid for å fremme rettigheter gjør at flere tør å la seg teste, og får behandling.

Kap. 151 Bistand til Asia

Post 72 Regionbevilgning for Pakistan og Afghanistan

Tildeling: 66,8 mill. kroner

Norsk støtte til Afghanistan brukes til godt styresett med vekt på korrupsjonsbekjempelse, styrking av menneskerettigheter og kvinners stilling. Fattigdomsbekjempelse med vekt på utdanning, landsbygdeutvikling og energi er også viktig. Norad forvaltet deler av støtten, og videreførte i 2013 støtten til tre norske sivilsamfunnsorganisasjoner, hhv. Afghanistankomiteen i Norge, Kirkens Nødhjelp (KN) og Flyktninghjelpen og treårige avtaler ble inngått med alle organisasjonene.

Afghanistankomiteen har fått midler for 2013-2015 til å videreføre sitt program for utvikling på landsbygda i provinsene Badakshan, Faryab og Ghazni. Den overordnede målsettingen er å bidra til sosioøkonomisk utvikling i tråd med afghanske nasjonale prioriteringer. Konkrete tiltak er styrking av sivil samfunn, inntektsgenererende aktiviteter, utdanning og helse. Organisasjonen kan dokumentere god resultatoppgjør fra tidligere avtaleperioder. I 2012 ble for eksempel foreldre-lærerkomiteer etablert i 40 landsbyer for å øke lokalt eierskap. Dette har bidratt til større engasjement, flere innmeldte elever i skolen og mindre fravær på skolen. Innenfor helse og sanitær er det også oppnådd gode resultater. Afghanistankomiteen har rapportert at bevisstgjøringskampanjer relatert til vann og helse har ført til en stor økning i antall mennesker som nå vasker hender etter å ha vært på do. Det antas at dette vil ha en stor helseeffekt. Lokalbefolkningen har også fått opplæring i å rense skittent vann.

KN viderefører og utvider to programmer som tidligere ble forvaltet av ambassaden. Målet er å koble utvikling, fredsbygging og styrking av sivil samfunn. Innsatsen gjennomføres i samarbeid med 13 afghanske sivilsamfunnsorganisasjoner. Evalueringer av tidligere programmer viser at organisasjonen når fram med sin innsats men at den må bidra mer til å styrke koordineringen med lokale partnere. I følge KN har over 110 000 mennesker fått tilgang på solenergi i Afghanistan siden 2005. Skifte fra parafin til solcellepaneler har hatt en positiv effekt på helse, utdanning og husholdningens økonomi. Risikoen for luftveissykdommer og brannskader har blitt redusert. Kvaliteten på innendørsmiljøet er bedret, og barn har fått mulighet til å gjøre lekser på kveldstid. Installeringen av solcellepanelene har utført av kvinner. Dette har bidratt til å utfordre kjønnsrollemønstrene i landsbyene. I dag har flere av de kvinnelige installatørene fått politiske posisjoner i de lokale landsbyrådene Shura, som tradisjonelt

har vært forbeholdt menn. Det har også skjedd store endringer i hjemmet da mange av kvinnene har meldt om økt innflytelse som følge av at de nå tjener egne penger og bidrar til husholdningens økonomi.

Flyktninghjelpen har fått støtte til to programmer relatert til informasjon, rådgivning og juridisk assistanse (ICLA) og til utdanning (Youth Education Pack) i Afghanistan. Formålet med sistnevnte er å lære sårbare grupper av barn og ungdom å lese og regne, og at de får tilgang til yrkesopplæring. Inntekstgenererende aktiviteter og opplæring i generelle 'livsferdigheter' knyttet til menneskerettigheter, helse, ernæring, likestilling og fredsbygging er også viktig. For å inkludere kvinner best mulig gis det tilbud om barnepass. Flyktninghjelpen oppnådde mange gode resultater med dette programmet i forrige prosjektperiode. 27 sentre ble etablert, 1 202 av 1 392 ungdommer som deltok i programmet ble uteksaminert og 85 prosent av disse var engasjert i inntekstgenererende aktiviteter som bidro til husholdningens økonomi.

Kap. 160 Støtte til sivil samfunn og demokratiutvikling

Post 70 Sivil samfunn

Tildeling: 1 409 257 mill. kroner

Sterke og uavhengige sivilsamfunn i sør er det overordnede målet for denne bevilgningen. Et aktivt sivil samfunn kan ha en viktig rolle for å fremme demokratisk utvikling, respekt for menneskerettighetene, bedre mekanismer for fordeling, bekjempe korrupsjon samt være en leverandør av grunnleggende tjenester. For 2013 skulle det legges særlig vekt på å sikre kvinner og barns rett til deltakelse og påvirkning, klima, miljø og naturressursforvaltning, åpenhet om kapitalstrømmer, korrupsjon og ulovlig kapitalflukt, offentlige inntekter og forvaltning av disse samt barns rett til utdanning, spesielt i konfliktområder.

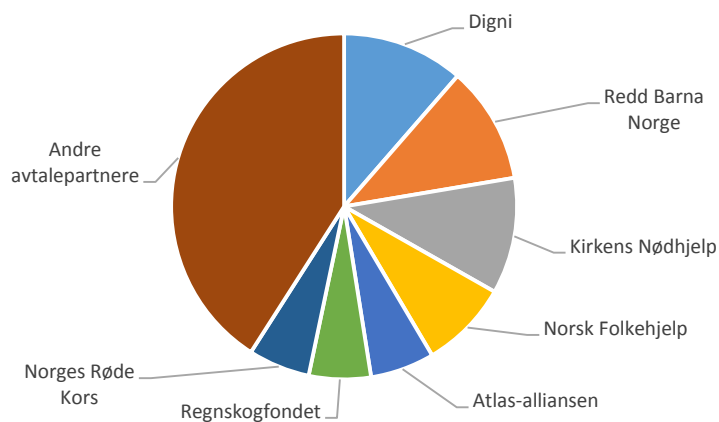
UD øremerket 75 mill. kroner mer i 2013 enn året før til utdanning i konfliktområder. Norad gjennomførte som følge av dette en tilleggsutlysning våren 2013 på 30 mill. kroner da denne føringen ikke var kjent da den ordinære søknadsfristen utløp. Støtten ble rettet mot tiltak i land der det er særlig behov på utdanningssektoren og hvor sivil samfunn har en særlig rolle i å bidra til retten til utdanning. Totalt økte Norad tilskuddet til utdanning i konflikt- og katastrofeområder med 88 mill. kroner sammenlignet med 2012. Redd Barn, Atlas-alliansen, ADRA, Digni, Flyktninghjelpen, Plan Norge, Rahma, Right to Play og SAIH er blant organisasjonene fikk økninger innen denne satsingen.

Mer enn halvparten av støtten gikk til styrking av sivil samfunn og godt styresett. Andre store tematiske satsinger som fikk støtte var tiltak til utdanning, helse og klima, miljø og naturressurser.

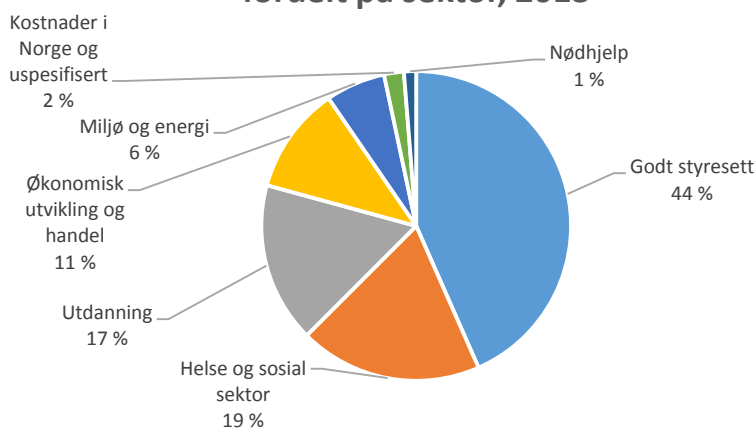
Mest midler gikk til norske sivilsamfunnsorganisasjoner med tiltak i Sør-Sudan etterfulgt av Uganda og Etiopia. En stor andel av midlene gikk også til organisasjoner med tiltak i Somalia, DR Kongo, Malawi, Zambia, Tanzania og Zimbabwe. Av land utenfor Afrika fikk organisasjonene en stor andel av midlene til tiltak i Nepal, Palestina og Nicaragua.

Oversiktene nedfor viser hvordan tilskuddsmidler over kap 160, post 70 ble fordelt på partnere, sektor og region.

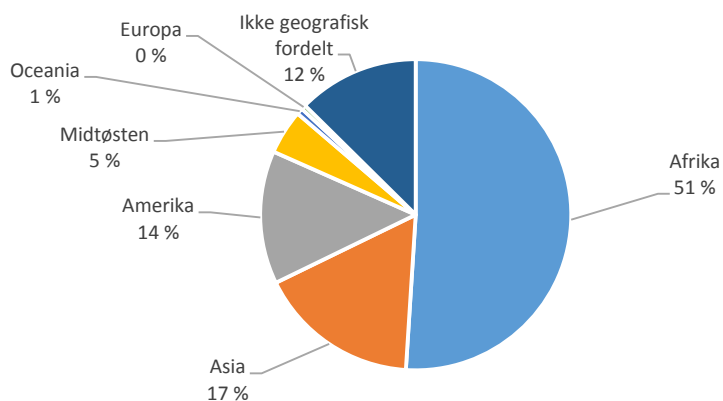
Norads bistand over kapittelpost 160.70 fordelt på avtalepartner, 2013

Norads bistand over kapittelpost 160.70 fordelt på sektor, 2013

Norads bistand over kapittelpost 160.70 fordelt på region, 2013

Det framgår at de sivilsamfunnsorganisasjonene som mottok mest støtte over denne budsjettposten var:

Digni (tidligere Bistandsnemnda):	158 052 mill. kroner
Redd Barna:	151 907 mill. kroner
Kirkens Nødhjelp:	150 677 mill. kroner
Norsk Folkehjelp	114 952 mill. kroner
Norges Røde Kors	79 971 mill. kroner

Redd Barna og Norges Røde Kors var blant dem som fikk økte tildelinger.

Redd Barna fikk en betydelig økning til utdanning i konfliktområder. Arbeidet er organisert i tre innsatser: 1) tilgang til grunnutdanning av god kvalitet, 2) programutvikling av programmet 'Kvalitet i læringsmiljøet i konfliktsituasjoner' og 3) skoler som fredssoner. Økningen ble begrunnet med organisasjonens betydelige kompetanse på feltet og fordi Redd Barna vektlegger både tilgang til, og kvalitet i skolen. En evaluering fra 2011 viste at Redd Barna lykkes i å gi barn i konfliktområder økt tilgang til skoletilbud. Redd Barna har også utviklet en metode for å heve kvaliteten i skoler i utviklingsland, noe som har bedret læringsresultatene i skolene der metoden har blitt brukt. Budsjettøkningen ble blant annet brukt til å finansiere tiltak til utdanning i Liberia og Elfenbenskysten gjennom skole for fredsbyggingsprogrammene.

Norges Røde Kors' søknad vektla de økonomiske og sosiale verdiene av de frivillige i bevegelsen, evnen til å mobilisere bredt, samt kapasiteten hos nasjonalforeningene og lokalsamfunn var blant begrunnelsene for økning. Et eksempel på resultater er kapasitetsbygging av Burundi Røde Kors (BRC) innenfor organisasjonsutvikling, helse og katastrofeberedskap. BRC er i dag en ledende humanitær aktør i Burundi med over 200 ansatte og potensial til å mobilisere over 350 000 frivillige. Gjennom mobilisering av frivillige har organisasjonen utfordret en avhengighetskultur som har vokst seg fram etter år med eksterne bistandsmidler. Ved bruk av frivillige støtter BRC lokale initiativ og støtter opp under lokalt mobiliserte ressurser. De fungerer derfor i dag som en katalysator for lokalbasert innsats.

Norad inngikk nye samarbeidsavtaler med 10 organisasjoner. 19 løpende samarbeidsavtaler ble videreført. Av de nye samarbeidsavtalene fikk blant annet Regnskogfondet en økning på 10 mill. kroner og ADRA en økning på grunn av positive funn gjennom økonomianalyser Norad har utført. Økningen til begge skyldes blant annet at de er vurdert som kostnadseffektive og har god kontroll med oppfølging og pengebruk. Andre organisasjoner fikk økninger fordi de kunne vise til god resultatoppnåelse, merverdi, relevans innen særlig prioriterte områder og/eller på grunn av lav avhengighet av statlige midler.

Fire nye organisasjoner fikk ettårige prosjektavtaler, mens 48 organisasjoner fikk avslag på sine søknader. Dette begrunnes med svake søknader, svak kapasitet hos søker og for høy risiko. Totalt er det sju organisasjoner som har ettårige avtaler med Norad, mot 49 i 2010. Det ble inngått 16 nye flerårige avtaler i fra 2013. Totalt har 55 organisasjoner flerårige prosjektavtaler. Fem organisasjoner fikk signal om at 2013 er siste året med tilskudd fra Norad.

Det ble gjennomført flere 'følge-pengene' analyser samt større økonomianalyser i 2013. Formålet med disse analysene er å kvalitetssikre økonomiforvaltningen til organisasjoner og prosjekter samt vurdere kostnadseffektivitet og pengestrøm. Norad har brukt funnene i vurderingen av organisasjonens

søknader for 2014. For organisasjoner som har direkteavtale med Norad ble det lagt begrensninger for muligheter for tilskudd via paraplyorganisasjoner utover de direkte overførte midlene.

Vurdering av innretningen på sivilsamfunnsstøtten ble påbegynt i 2013 og er basert på god dialog med organisasjonene, ambassadene og UD. Formålet med denne dialogen er å legge til rette for ringvirkninger av sivilsamfunnsstøtten, sikre sterkere eierskap i sør og mer vektlegging av faktiske behov i samarbeidsland. Norad erfarer at organisasjonene i stor grad er enige i endringene av innretningen av støtten. Norad mottok søknader for 2014 i oktober/november 2013 og noterer at organisasjonenes analyser av kontekst og behov synes å være styrket.

Utvalgte resultater fra både nye og videreførte tiltak

Eksterne gjennomganger har dokumentert at Norsk Folkehjelp har styrket lokale sivilsamfunnsorganisasjoners evne til å mobilisere folk og drive effektivt påvirkningsarbeid. Eksempler på dette er seire for lokalbefolkning i landrettighetsspørsmål gjennom mobilisering i land der slike rettigheter er under press fra myndigheter og private selskaper. Programmene har også lagt til rette for at kvinner og ungdom har dannet organisasjoner og nettverk for å fremme sine interesser, spesielt i Midtøsten. Mobiliseringen gjennom organisasjoner og nettverk har blant annet bidratt til redusert vold mot kvinner og økt kvinners politiske og samfunnsmessige deltakelse ifølge Norsk Folkehjelp. I 2013 har Norsk Folkehjelp videreført landprogrammene i 20 land, tre regionale program og ett globalt program.

I tråd med målet om støtte til utdanning i konfliktområder har Strømmestiftelsen fått støtte til å etablere hurtigskoler (Speed Schools) for at Mali, Niger og Burkina Faso kan nå tusenårsmålene for utdanning. Den første hurtigskolen ble initiert i Mali i 2004 og i Niger og Burkina Faso fra 2006. Målet med disse skolene er en intensiv utdanning for barn mellom åtte og tolv år som har gått glipp av skolegang. Etter ni måneder med opplæring tar elevene ved hurtigskolene en test. Dersom de består den, kan de starte i vanlig 3. eller 4. klasse. For at hurtigskolene ikke skal bli en konkurrent til ordinær skole tilbys konseptet kun i en to-års periode i hvert lokalsamfunn.

Rapporter fra Strømmestiftelsen viser at over 65 000 barn var innrullert i hurtigskoler i de tre landene i perioden 2009 til 2012. Av disse er minst 80 prosent overført til ordinær skole i Mali og Niger. I Burkina Faso er tallene noe lavere. Andelen som fullfører ordinær skole er høyere for de som kommer fra hurtigskoler enn de som kun har vært i ordinær skole. Denne elevgruppen skårer også høyere på kunnskapstester.

Myndighetene i de respektive landene har integrert hurtigskoler i sine nasjonale utdanningsplaner. De har også lagt inn finansiering av skolene i sine egne utdanningsbudsjetter. Norad ga støtte til videreføring av tiltakene i 2013.

Regnskogfondet kan vise til gode resultater fra forrige avtaleperiode, noe som har vært bakgrunnen for økt støtte i 2013. De viktigste resultatene er oppnådd innenfor beskyttelse og opprettelse av verneområder; utdanning for urfolk og styrking av urfolksorganisasjoner. Et eksempel på resultat er at deler av isolerte indianergruppers territorier i Peru har blitt beskyttet gjennom et kontroll- og overvåkingssystem. Systemet består nå av seks kontrollposter i forskjellige landsbyer som drives av lokale indianere i samarbeid med representative urfolksorganisasjoner. Enkelte steder har

kontrollpostene sørget for at isolerte indianere som tidligere var utsatt for fordrivelse og drap, nå kan leve i fred på sine tradisjonelle territorier. Den ulovlige hogsten er redusert, og fullstendig eliminert flere steder. Erfaringen fra kontrollsystemet ble brukt av det peruanske kulturdepartementet i 2011 da seksjonen for urfolkssaker (INDEPA) utviklet et statlig reglement for hvordan beskyttelsen av isolerte indianerne skal foregå i praksis. Samarbeidet mellom Regnskogfondet og lokale partnere har styrket partnernes kunnskap om og kapasitet til internasjonal deltakelse relatert til rettighetsbasert og bærekraftig regnskogsforvaltning.

Et eksempel på resultat av mindre prosjektavtaler er Norges Speiderforbunds (NSF) internasjonale prosjektarbeid. Malawis to speiderforbund, Malawi Girl Guides Association (MAGGA) og Scouts of Malawi (SAM) har uttrykt at NSF's støtte til forbundene har gitt stor vekst i medlemstallet. MAGGA har i dag 54 000 medlemmer mot 3 000 i 2002 da NSF startet samarbeidet. Tilsvarende har SAM i dag 22 500 medlemmer mot 5 000 da de inngikk samarbeid med NSF i 2004. Videre har bidraget til kapasitets- og kompetansebygging ført til at speiderforbundenes meninger blir etterspurt av offentlige etater og i offentlige debatter. Dette indikerer at NSF har bidratt til å styrke speiderforbundene som aktører i det sivile samfunn.

Norges Vel har i samarbeid med lokal partner Ikuru og Brynhild Gruppen AS hatt en målrettet prosess for å utvikle en bærekraftig verdikjede for å starte eksport av cashewnøtter fra Mosambik til Norge. Lokal verdiskapning, leveringssikkerhet, sporbarhet, produktkvalitet samt sosiale- og arbeidsmessige forhold har stått sentralt. Norges Vel sin rolle har vært å bidra til å forbedre produksjonssystemer og produktdiversifisering, støtte til å gjenoppbygge cashew-sektoren, markedstilgang herunder tilrettelegge for privat sektor og institusjonsutvikling av landbrukskooperativene. I 2013, som var oppstartsåret, ble det eksportert 47 628 kg cashewnøtter til Norge. Dette indikerer at samarbeidet mellom alle aktørene har vært vellykket. Fra 2014 har det blitt inngått en kontrakt om en firdobling av eksporten til Norge. I 2014 skal Norad kartlegge potensialet for at sivilt samfunn bidrar mer til jobbskaping og næringsutvikling.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoners opplysningsarbeid

Tildeling: 96,449 mill. kroner

Økt engasjement og kunnskap om nord/sør- og utviklingsspørsmål gjennom refleksjon og kritisk debatt er et viktig mål for opplysningsstøtten. Støtten er et viktig virkemiddel for demokratisk deltakelse og politisk påvirkning i Norge samt for å bidra til at norske frivillige organisasjoner ivaretar rollen som pådrivere og 'vaktbikkjer' i den offentlige utviklingsdebatten. Ordningen støtter organisasjoner som bidrar til utvikling av politikk og påvirkning av beslutninger blant norske myndigheter og næringsliv.

I 2013 hadde 55 organisasjoner flerårige rammeavtaler for perioden 2011-2014 eller 2013-2014, og 23 organisasjoner hadde ettårig avtale. FN-sambandet er største mottaker med om lag 30 mill. kroner i årlig tilskudd.

En uavhengig gjennomgang av opplysningsstøtten ble foretatt av kommunikasjonsbyrået Gambit i 2013. FN-sambandet ble ikke inkludert i gjennomgangen. Gjennomgangen vurderte i hvilken grad informasjonsstøtten har nådd sine mål om økt kunnskap og engasjement i befolkningen, og i hvilken grad ordningen har blitt forvaltet effektivt og i tråd med regelverket. I høringsrunden kom 36 organisasjoner med innspill. Gjennomgangen viste at tilskuddsmidlene spres på svært mange

organisasjoner. Den samlede effekten av informasjonsstøtten i den norske befolkningen synes derfor å være begrenset. Av positive funn viste gjennomgangen at informasjonsstøtten har bidratt til å styrke sivilsamfunnets rolle i utviklingsdebatten og det norske demokratiet for øvrig.

Eksempler på tiltak som har gitt betydelige resultater i 2013 er palmeoljekampanjen til Regnskogsfondet og Grønn Hverdag som har fått norske selskaper til å redusere bruk av palmeolje med 50 prosent i sine produkter. 'Slett U-landsgjelda' bidro til at Norge som første land i verden gjennomførte en gjeldsrevisjon av utestående gjeld til fattige land. Etter kritikk fra FoodFirst Information and Action Network (FIAN) og Forum for Utvikling og Miljø i skyggerapporter til en av FNs menneskerettighetskomiteer, har FN bedt Norge om å skjerpe aktsomheten for medvirkning til menneskerettighetsbrudd når Oljefondet investerer i utlandet. Tax Justice Network og Changemaker har skapt mye oppmerksomhet om behovet for land-for-land rapportering for norske selskaper.

Som tidligere år har Norad spesielt ønsket å støtte tiltak som når nye grupper i ulike deler av landet. Fairtrade-festivalen på Karmøy, filmfestivalen Human Rights Human Wrongs og artikler til tidsskriftet Minerva er eksempler på tiltak som ble støttet.

Post 72 Demokratistøtte/partier

Tildeling: 9,615 mill. kroner

Målet for ordningen er å bidra til velfungerende og demokratiske partiorganisasjoner i utviklingsland. Ordningen er rettet mot norske politiske partier representert på Stortinget og deres partinære organisasjoner. Innsats skal bidra til kapasitetsbygging og langsiktig organisasjonsbygging av partier i utviklingsland.

I 2013 ble det gitt støtte til 10 prosjekter gjennom fem partier (Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk venstreparti og Senterpartiet) og 2 ungdomspartier (KrFU og AUF). Flere av prosjektene har vært rettet mot å styrke interndemokrati i søsterpartier, og spesielt styrke mulighet for deltakelse og innflytelse av kvinner. Eksempler på dette er:

AUFs samarbeid med sin libanesiske søsterorganisasjon Progressive Youth Organization (PYO). Organisasjonen har rapportert at deltakelsen blant kvinner i organisasjonen har økt som følge av støtten.

Høyres samarbeid med søsterpartier i Bosnia om skoling av kvinner i praktisk organisasjonsarbeid som tale- og debatteknikk, verving, kampanjearbeid, presse- og mediearbeid. Høyre rapporterer at innsatsen har bidratt til at flere kvinner har stilt til valg, og at den har ført til bedre samhandling mellom kvinner i ulike partier.

Det har vist seg å være vanskelig å dokumentere resultater av kapasitetsbygging relatert til organisasjonsbygging over denne ordningen. Norad har derfor vært i jevnlig dialog med tilskuddsmottakerne for å sikre god resultatoppnåelse.

Post 75 Internasjonale organisasjoner og nettverk

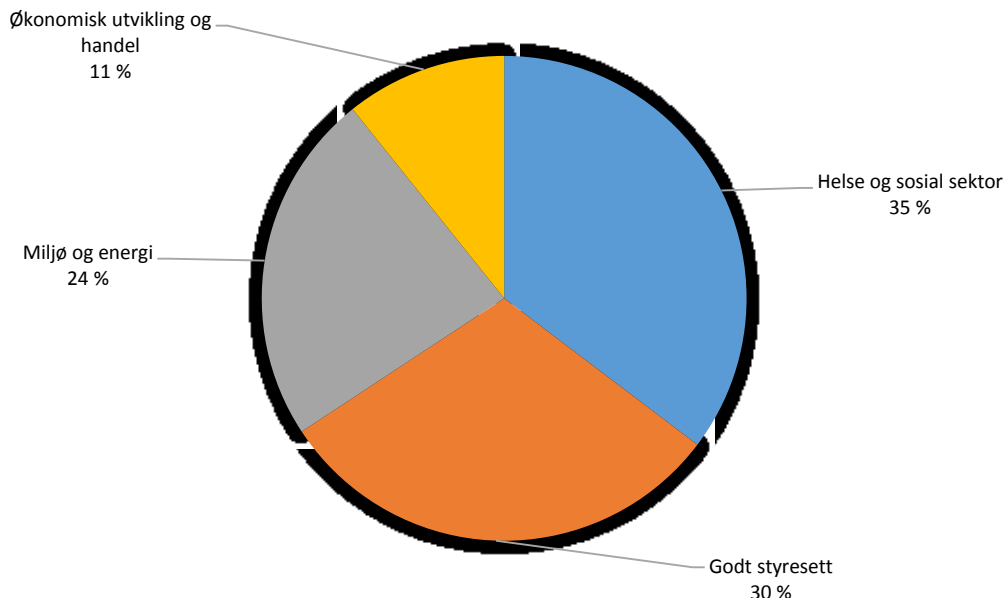
Tildeling: 174,5 mill. kroner

Internasjonale organisasjoner og nettverk er viktige talerør for sivilsamfunnet og kan påvirke nasjonale, regionale og internasjonale beslutningsprosesser i samsvar med målene for norsk utviklingspolitikk.

Støtten for 2013 gikk til 32 organisasjoner over 34 avtaler. Av disse var fem organisasjoner nye søkere. Det har også vært et mål at støtten i hovedsak skal gå til internasjonale og regionale organisasjoner som har sitt utspring i sør. 25 prosent av midlene gikk til organisasjoner basert i fattige land, opp fra 19 prosent i 2012.

Norad mottok totalt 180 søknader; hvorav flere ikke hadde prioriterte tematisk og geografisk innsetning, og flere ikke fylte kravene for å motta støtte.

TILSKUDD FRA NORAD OVER KAP. 160 POST 75, SEKTOR

De største mottakerne over denne bevilgningen er International Planned Parenthood Federation (IPPF), International Union for Conservation of Nature (IUCN) og The International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI) Development Initiative (IDI).

IDI har i løpet av 2013 hatt rundt 800 deltakere fra vel 150 riksrevisjoner på ulike programmer for utvikling av riksrevisjoner. Andelen kvinnelige deltakere var på rundt 45 prosent. Programmene omfattet blant annet innføring av nye globale regnskapsstandarder, organisasjonsutvikling, risikoorientert revisjon (e-basert), resultatmåling av egen riksrevisjon, revisjon av IKT og revisjon av offentlig gjeldsforvaltning. En evaluering foretatt av Swedish Development Advisers i 2013 vurderte programmene til å ha høy kvalitet, relevans og å være etterspurt. Utvikling av programmene var godt forankret hos riksrevisjonene og eierskap til disse har bidratt til kunnskapsoverføring hos deltakende riksrevisjoner. Riksrevisjoner i utviklingsland har generelt hatt en gradvis resultatforbedring i perioden 2010-2012 målt ved en aggregert indikator: 'Omfang av reviderte offentlige virksomheter, typer revisjoner og oppfølging av riksrevisjoners anbefalinger' (IDI Årsrapport 2013/PEFA-data April 2012).

IUCN fikk innvilget en ny fireårig avtale med Norad i 2013. Organisasjonen kan vise til gode resultater fra tidligere og har vist at nettverket oppnår resultater lokalt, nasjonalt og regionalt. IUCN har blant annet rapportert at de har styrket og etablert policyer og strategier i mange land, styrket institusjoner som jobber med vannforvaltning, utviklet nye verktøy for bevaring av biologisk mangfold, og bidratt til økte inntekter hos målgruppene i 23 land. De siste årene har IUCN forsøkt å engasjere privat sektor i økologisk restaurering gjennom initiativet 'IUCN Business Engagement Strategy'. Som følge av dette initiativet har 13 selskaper, inkludert Nespresso, gått sammen om å lage en standard for aluminium som ivaretar sosiale og miljømessige hensyn. Norad har oppfordret IUCN til å samarbeide mer med privat sektor og er fornøyd med utviklingen IUCN har hatt på dette området de siste årene.

Norad inngikk ny avtale med ENERGIA Network som forvaltes av ETC Foundation. Nettverket har som målsetting å integrere kvinner og likestilling i arbeidet med fornybar energi. Innsatsen går til å styrke kompetansen hos myndighetsinstitusjonene, og drive politisk påvirkning både nasjonalt og internasjonalt. Organisasjonen styrker nettverk som gir kvinner mer innflytelse, bidrar til kunnskapsforvaltning og jobber for at likestilling blir et tverrgående tema i store energiprojekter og relevant lovgivning. Organisasjonen vil levere sin første rapport til Norad i mai 2014 som vil kunne si noe om framdrift og potensielle effekter av programmet.

Organisasjonene Afrodad, Eurodad og Latindad er anerkjent som viktige sivilsamfunnsaktører innenfor arbeidet utviklingsfinansiering, samt skatt og kapitalflukt. Dette skyldes deres bredde og kvalitet på arbeidet ved å koble forskning, politisk påvirkning, kampanjer samt evne til å mobilisere svært mange organisasjoner. Organisasjonene oppsto som koordinerende knutepunkter for gjeldsbevegelsen på 1990-tallet og har utover 2000-tallet utvidet sitt arbeidsfelt mot ansvarlig utviklingsfinansiering, og etter hvert også skattesystemer og kapitalflukt. I 2013 innførte EU land-for-land rapportering i alle EU-landene. Organisasjonene har rapportert at dette er et viktig resultat av deres arbeid.

African Tax Administration Forum (ATAF) fikk innvilget treårig støtte i 2013. Prosjektets formål er å styrke skatteadministrasjonene i Afrika for å sikre økonomisk vekst, øke ansvarligheten til afrikanske stater overfor sine innbyggere, og mobilisere innenlandske ressurser mer effektivt. Organisasjonen, med sitt uavhengige sekretariat ble etablert i 2013. Norad har støttet ATAF tidligere gjennom en avtale med South African Revenue Service (SARS) før ATAF ble en egen juridisk enhet i 2013.

Robert Carr Civil Society network Fund (RC-NF) ble opprettet etter initiativ av blant annet Norge. Støtten går til globale og regionale nettverk av marginaliserte grupper innenfor hiv og aids-arbeidet. UD sto for den første norske bevilgningen på 12 mill. kroner i 2012. Forvaltningen ble delegert til Norad i 2013, og ny avtale ble inngått for 12 mill. kroner pr år for perioden 2013 – 2014.

Innenfor tematikken menneskerettigheter og ytringsfrihet har Norad en løpende avtale med Panos Institute Southern Africa som arbeider med sosial mobilisering ved bruk av medier og spesielt lokalradio. En organisasjonsgjennomgang i 2013 konkluderte med at instituttet har oppnådd gode resultater. Et eksempel er bedre landrettigheter som følge av sosial mobilisering via radio. I Petauke i Zambia var det få bønder som ville investere fordi de tradisjonelle høvdingene tildelte landområder til enkeltpersoner basert på egne preferanser og tolkninger av lokal sedvane. Panos Institute innledet et samarbeid med Explorers Radio slik at de tok opp spørsmål om landrettigheter i sine programmer. Dette førte til økt engasjement i lokalsamfunnet. Som følge av mobiliseringen følger de tradisjonelle høvdingene fastsatte retningslinjer for å dele ut landområder, og leietakerne får et brev som bekrefter

leieforholdet. Dette har ført til økt trygghet slik at bøndene har forpliktet seg i å investere i landområdene. 120 av brevene ble utstedt til kvinner, noe som har ført til at de har vært i stand til øke sine inntekter. Dette hadde trolig ikke skjedd uten den oppmerksomheten rundt temaet som lokalradioen skapte.

Kap. 161 Næringsutvikling

Post 70 Støtte til næringsliv og næringsutvikling

Tildeling: 200,017 mill. kroner

Målet for ordningen er økonomisk utvikling og verdiskaping i fattige land som følge av næringsutvikling, handel og sysselsetting, herunder kvinners deltakelse i økonomisk aktivitet.

Gode rammevilkår for næringslivet er en forutsetning for økonomisk utvikling. I 2013 har Norad støttet ILOs arbeid for økt konkurransevne, ansvarlighet i næringslivet og for å sikre anstendige arbeidsplasser. Programmet Sustaining, Competitive and Responsible Enterprise (SCORE) har ifølge rapporter fra ILO resultert i betydelige forbedringer hos bedrifter når det gjelder sosial dialog og deltakelse på arbeidsplassen, kostnadseffektivitet og reduksjon av produksjonsfeil, personskader og energiforbruk. Norad har også støttet oppstart av et ILO-prosjekt i Myanmar rettet mot utvikling av små- og mellomstore bedrifter. Prosjektet forventes å bidra til oppstart av 1 000 bedrifter og skape 3 000 anstendige arbeidsplasser innen 2017.

Manglende infrastruktur er en flaskehals som kan hindre økonomisk utvikling i mange utviklingsland. I 2013 har Norad gjenopptatt kjerne støtte til Public-Private Infrastructure Advisory Facility (PPIAF), et flergiverfond som tilbyr faglig assistanse til myndigheter i utviklingsland. Formålet er å hjelpe landene til å bli profesjonelle motparter for private aktører. I 2013 var PPIAF involvert i 57 nye prosjekter. I Togo har PPIAF bidratt til utvikling av ny telekommunikasjonsstrategi og reformer som i større grad benytter tilbud. I Etiopia har PPIAF bidratt til en strategi for å involvere privat sektor i søppelhåndtering. I Addis Abeba bidrar mer enn 500 bedrifter med nesten 6 000 søppelsamlere til at 600 000 innbyggere blir kvitt søppel i et organisert system.

Gjennom støtte til NHOs samarbeid med søsterorganisasjoner i utviklingsland, har Norad bidratt til bedring av arbeidsmarkedet blant annet i Vietnam. Dette har bidratt til at arbeidsgiverorganisasjonen Vietnam Chamber of Commerce for første gang har deltatt i arbeidet med ny yrkesopplæringslov.

Gjennom kunngjorte og søknadsbaserte tilskudd bidrar Norad til kommersielt bærekraftige investeringer i utviklingsland ved at risikoen i etableringsfasen reduseres og gjennomførbarheten av investeringene bedres. I overkant av 50 bedrifter mottok støtte i 2013. En gjennomgang i 2013 av bedrifter som mottok støtte i 2009-2012 viste at over halvparten av tilskuddene til forstudier førte til etablering. Rapporten viste at utviklingseffektene ved de kommersielle etableringene i første rekke var sysselsetting, teknologioverføring og intern opplæring. Et grovt estimat viste at støtten kan ha bidradd til å etablere, eller sikre 6 500 arbeidsplasser. Nærmere omtale av rapporten, se <http://www.norad.no/no/resultater/publikasjoner/norads-rapportserie/publikasjon?key=404607>.

I 2013 ble Business Match Making-programmet (BMMP), bedriftssamarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i utviklingsland, gjennomført i Bangladesh, India, Sri Lanka, Sør-Afrika og Vietnam. Samarbeidene innebærer overføring av kapital, kunnskap, kompetanse og/eller teknologi. Målet er at de skal lede til langsiktige samarbeid og investeringer. Av 45 norske selskaper som deltok i 2013 har mer enn 20 inngått intensjonsavtaler med lokale selskaper. I 2013 har Norad inngått avtale for å utvide BMMP til Uganda, Tanzania og Kenya. Det svenske konsultantselskapet Devfin Advisers AB sin evaluering av norsk næringslivsbistand (2010) anslo at BMMP i Sri Lanka og Sør Afrika hadde ført til at 2 000 arbeidsplasser ble opprettet.

Ordringen med ubundne blandede kreditter opphørte i 2008, og det arbeides med å avvikle dagens portefølje samtidig som inngåtte forpliktelser overholdes. I hovedsak består porteføljen av 12 prosjekter innen sosial og økonomisk infrastruktur i Vietnam. Framdriften i 2013 var noe tregere enn forventet. Seks prosjekter har nå startet konstruksjon, men med varierende framgang i byggeprosessen. Byggestart for øvrige prosjekter forventes i løpet av første halvår 2014.

Norad har bidratt til å fremme kvinners deltakelse i økonomisk virksomhet. I dialog med FNs organisasjon for industriutvikling (UNIDO) sin Trade Capacity Building Unit har Norad styrket organisasjonens arbeid med kvinners deltakelse i handelsrelatert virksomhet. NHOs Female Future program i samarbeid med søsterorganisasjonen Federation of Uganda Employers med som mål å øke kvinneandelen i ledende posisjoner i næringslivet. Programmet har blant annet resultert i at flertallet av kvinnene som har deltatt i programmet har fått styreverv etter fullført kurs. Et tilsvarende program startet i Kenya i 2013. Det forventes at 20 kvinner uteksamineres i løpet av det første året, og at programmet vil være bærekraftig i regi av arbeidsgiverorganisasjonen i løpet av 2014.

Styrking av utviklingslands handelskompetanse og eksport er i økende grad avgjørende for økonomisk vekst. Norads samarbeid med UNIDO ble videreført for å øke samarbeidslandenes handelskompetanse og eksportkapasitet, herunder støtte til å bygge opp infrastruktur for å kvalitetssikre eksportprodukter. I Bangladesh har støtten bidratt til at Bangladesh Accreditation Board er etablert og i funksjon. Det er startet en prosess med sporbarhet av reker, for å øke eksport, spesielt til EU. For å sikre bedre tilgang til internasjonale markeder, har inspeksjon og kontrollsystemer i fiskeindustrien blitt styrket. Som et resultat av UNIDOs innsats i Malawi er en nasjonal lovgivning for kvalitetssikring av eksportprodukter utarbeidet og godkjent i 2013. Lovgivningen er et viktig fundament for å styrke infrastrukturen som skal sikre kvaliteten på malawiske produkter som eksporteres til regionale og globale markeder. Et prosjekt i Myanmar er utviklet for å styrke kapasiteten til å eksportere mat blant annet gjennom å kvalitetssikre varer i laboratorium i henhold til internasjonale standarder.

Norad har i 2013 støttet Norsk Mikrofinans Initiativ, Voxtra og Grassroot Business Fund noe som har bidratt til å øke utviklingseffektene av disse private aktørenes investeringer. Voxtra og Grassroot Business Fund er 'impact investors' som hovedsakelig investerer i klimatilpasset landbruk.

Kap. 162 Overgangsbistand (gap)

Post 70 Overgangsbistand (gap)

Tildeling: 209,581 mill. kroner

Overgangsbistand skal være et fleksibelt virkemiddel som kan anvendes etter voldelige konflikter eller naturkatastrofer i påvente av mer langsiktig bistand.

Norad forvalter deler av støtten som går til norske organisasjoner. I 2013 ble det gitt støtte til tiltak i Burundi, DR Kongo, Sudan, Sør-Sudan, Sierra Leone, Somalia samt til regionale tiltak. Organisasjoner som fikk støtte var CARE Norge, JOIN, Flyktninghjelpen, Kirkens Nødhjelp (KN), Digni, Right to Play og Norsk Folkehjelp.

CARE Norge fikk innvilget støtte til prosjektet 'Engaging young men against sexual and gender-based violence' i DR Kongo og Burundi i 2013. Prosjektets overordnede mål er at kvinner i prosjektets fokusområder skal kunne leve i mer likestilte samfunn hvor de ikke er utsatt for seksuell og kjønnsbasert vold (SGBV). Dette skal oppnås ved å bidra til at gutter/menn i alderen 13-23 år støtter opp om sosiale normer preget av likhet mellom kjønnene og viser lav toleranse for SGBV. I 2013 videreførte Norad også støtten til CARE Norges prosjekt i Burundi med å sikre kvinners rettigheter innen områdene kjønnsbasert vold og seksuell og reproduktiv helse. Aktivitetene har blant annet vært rettet mot å styrke spare- og lånegruppers institusjonelle og finansielle soliditet, samt styrke målgruppens kapasitet til å påvirke myndigheter og andre partnere. Organisasjonens midtveisgjennomgang viser en positiv endring i menns holdninger og adferd og at kvinner opplever at deres situasjon har blitt forbedret blant annet ved økte inntekter som følge av deltakelse i spare- og lånegrupper som CARE støtter.

Norsk Folkehjelp mottar støtte til flere prosjekter i Sør-Sudan. I 2013 fikk organisasjonen toårig støtte til prosjektet 'Small holder production and market capacity'. Prosjektets formål er å bidra til at småbrukere øker matproduksjonen og får varene ut på markedet. Dette skal gjøres gjennom å støtte bondegrupper gjennom små tilskudd og lån, tilbud om nye, forbedrede planteslag, veiledning og opplæring til bondegruppene, støtte markedsaktører og styrking av bondeorganisasjoner og institusjoner. Dokumenterte resultater kan først ventes etter endt avtaleperiode i 2015.

Norad har støttet KNs 'anti-piracy' program siden 2010. Målet har vært å støtte den internasjonale innsatsen for å redusere piratvirksomheten i Puntland-området i Somalia ved å tilby eks-pirater alternative inntektskilder samt drive holdningsskapende arbeid sammen med lokale partnere så som religiøse ledere for å forebygge rekruttering. Det har blitt rapportert om nedgang blant unge som rekrutteres, at unge har sluttet med piratvirksomhet, og at flere har blitt negative til piratvirksomhet i prosjektområdet. Dette er i stor grad en følge av økt internasjonal militær tilstedeværelse, men i følge organisasjonen har også de religiøse ledernes intense kampanje bidratt til nedgang i piratvirksomheten. Ved å tilby yrkesopplæring samt midler til å starte inntektsgenererende aktiviteter har man også bidratt til å forhindre at eks-pirater går tilbake til piratvirksomheten. KN har rapportert om at flere eks-pirater driver egne små virksomheter, og at mange har fått jobb i et lokalt energiselskap.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

Post 71 Humanitær bistand

Tildeling: 13 mill. kroner

Right to Play inngikk en ny prosjektavtale med Norad i 2013 og fikk dermed fornyet støtte til sitt Midtøstenprosjekt i Jordan, Libanon og Palestina. Prosjektet bidrar blant annet til bedre læringsmiljø for barn og unge, bedre helsepraksis, økt bruk av ikke-voldelige midler i konflikthåndtering, bedre holdninger til kvinnelige ledere og jenters/kvinnens deltakelse i beslutningsprosesser. Målgruppen er palestinske barn og unge på Vestbredden, Gazastripen og i palestinske flyktningeområder i Libanon og

Jordan. Utdanningsministeriet i Palestina har vurdert programmet som så nyttig at det har integrert prosjektet i sin utdanningsplan og pensum.

I 2013 overtok Norad forvaltning av tilskudd til Røde Kors for aktiviteter i Sør-Sudan og Pakistan. Tiltakene hadde pågått siden hhv. 2011 og 2010. I begge landene er målet å redusere lokal sårbarhet for humanitære kriser slik som naturkatastrofer, samt å styrke evnen til rask respons på kriser. Begge nasjonalforeningene til Røde Kors er i en etableringsfase og et langsiktig perspektiv er nødvendig for å bygge opp en stabil struktur for gjennomføring av programmene.

Post 72 Menneskerettigheter

Tildeling: 2,59 mill. kroner

I 2013 ble det opprettet en ny tilskuddsordning under UD's minoritetsprosjekt med fokus på tro og livssynsminoriteter. Målet med ordningen er å støtte sivilsamfunnsaktører i Norge og i sør i deres arbeid for å styrke tros- og livssynsminoriteters rettigheter samt motvirke diskriminering på grunn av tro og livssyn.

Norad inngikk i 2013 seks nye avtaler hvorav én ettårig og de øvrige to- eller treårige. Avtalene omfatter følgende organisasjoner og geografiske områder: Digni (India og Midtøsten), Buddhistforbundet (Sørøst-Asia), ADRA Norge (Myanmar), Oslosenteret (Kirgisistan), Kirkens Nødhjelp (Pakistan) og Caritas (Sri Lanka). Av opprinnelig tildeling ble 5,66 mill. kroner tilbakeført til UD da Norad ikke mottok tilfredsstillende søknader, til tross for to utlysninger. Dokumenterte resultater kan tidligst forventes i 2014.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

Post 70 Fred, forsoning og demokratiltak

Tildeling: 23,1 mill. kroner

Et sentralt mål for denne bevilgningen er å bidra til løsning av voldelige konflikter blant annet ved å følge opp ulike sikkerhetsresolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet, med vekt på tiltak for å fremme kvinners deltakelse i freds- og forsoningsprosesser.

Norad har bidratt til forbedret kvalitet på nye tiltak i porteføljen, herunder styrket muligheten for at organisasjonene skal kunne dokumentere oppnådde resultater.

FOKUS fikk tildelt midler for å videreføre sitt program relatert til sikkerhetsresolusjonen 1325 om kvinner, fred og sikkerhet i Colombia og Sri Lanka. I perioden 2011-2013 har FOKUS rapportert at støtten til aktiviteter i Colombia har bidratt til at et system for å kontrollere at resolusjonen gjennomføres nå er på plass. På Sri Lanka har det blitt rapportert om at over 1 500 kvinner fra lokale kvinneorganisasjoner/nettverk har blitt mobilisert og fått opplæring i sikkerhetsresolusjonen og at 300 kvinner har fått fri rettshjelp relatert til seksuell vold, landrettigheter og andre brudd på menneskerettighetene.

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

Post 70 Forskning og høyere utdanning

Tildeling: 295,5 mill. kroner

Målet for bevilgningen er ny kunnskap som kan bidra til fattigdomsbekjempelse og utvikling. Bevilgningen skal også bidra til økt kapasitet innen høyere utdanning og forskning i utviklingsland, dvs. styrke institusjonenes evne til å utdanne flere kandidater og til økt kvalitet og kvantitet av forskning gjennomført av egne forskere.

Norad har i sin dialog med samarbeidspartnere lagt vekt på deres resultat- og indikatorfokus i sitt løpende arbeid og i sin rapportering. Prosjektene som støttes er i hovedsak flerårige, slik at de resultater som ble rapportert inn til Norad i 2013 stammer fra aktiviteter som er startet tidligere år.

Støtte til forskning og forskningsformidling

Midler til forskning og forskningsformidling ble i hovedsak fordelt gjennom konkurranseutlyste tildelinger i regi av Forskningsrådet, til prosjekter som gjennomføres av norske forskergrupper eller norske forskere, fortrinnsvis i samarbeid med forskere fra utviklingsland. Tiltakene bidrar til økt samarbeid mellom forskere i Norge og forskere fra land i sør. En stor del av midlene som kanaliseres via Forskningsrådet er tildelt forskningsprogrammet «Norge som global partner» (NORGLOBAL), og omfatter temaer som klima og miljø, fattigdom og fred, kapitalflukt og skatteparadiser, effekt av bistand og kvinner og likestilling i utvikling. Generell global helse-forskning støttes gjennom Forskningsrådets program GLOBVAC og omtales under Kap. 169, post 70.

I 2013 ble det igangsatt 11 nye prosjekter og programmet finansierte ved utgangen av året 77 prosjekter. NORGLOBAL rapporterer for 2013 en formidlingsproduksjon på 48 publikasjoner i vitenskapelige kilder og 264 andre skriftlige og muntlige formidlingstiltak. Gjennom Forskningsrådet støttes også et eget program på Latin-Amerika. I 2013 fikk i alt 31 prosjekter støtte under dette programmet, hvorav fire startet opp det året. Disse prosjektene produserte til sammen 83 vitenskapelige artikler og gjennomførte 242 andre formidlingstiltak i 2013.

Som bidrag til å realisere forskningskomponenten i regjeringens landstrategier støtter Norge egne forskningsprogrammer i og med henholdsvis Kina og India. Brasil-strategien støttes som del av Latin-Amerikaprogrammet. Midler til disse programmene kanaliseres gjennom Forskningsrådet. Under Kina-programmet var totalporteføljen 22 prosjekter, hvorav 6 nye i 2013. Det ble publisert 15 vitenskapelige artikler, gjennomført 70 andre formidlingstiltak og søkt om to patenter. India-programmet ble i 2013 supplert med midler fra den norske ambassaden i New Delhi under en egen avtale. Programmet helfinansierte 11 prosjekter gjennom 2013. Ingen nye prosjekter ble innvilget. I tillegg finansierte programmet tre workshops og 26 prosjekter forvaltet av andre programmer. Det ble publisert 25 vitenskapelige artikler og gjennomført 47 andre formidlingstiltak.

Kapasitetsbygging i sør

De store kapasitetsbyggingsprogrammene i sør, NUFU og NOMA som er under avvikling, hadde aktiviteter også i 2013. NUFU-avtalen har finansiert 62 femårige prosjekter, som omfattet i alt 32 universitetspartnere i Sør og 11 partnere i Norge. Under NUFU-avtalen ligger et eget kapasitetsbyggingsprogram rettet mot Sudan (NUCOOP) som har omfattet sju pågående femårige prosjekter. I nåværende faser har NUFU- og NOMA-programmene bidratt til opprettelse av 56 masterprogrammer og fire doktorgradsprogrammer i sør. Programmene har spesielle tiltak for å

rekruttere kvinnelige studenter. I 2010-opptaket under NOMA-programmet var kvinneandelen 42 prosent. Rundt 37 prosent av masterstudentene og 46 prosent av PhD-kandidatene som har blitt finansiert av NUFU er kvinner, og programmet har dermed bidratt til økt kvinnelig deltakelse i høyere utdanning og forskning og i arbeidslivet i sør. I 2013-2014 gjennomføres en tracer-studie av studenter som har fått støtte over NOMA og NUFU. Formålet med denne er å kartlegge hvor studentene er, deres posisjoner i arbeidslivet, og deres opplevelse av studienes relevans for deres arbeidssituasjon.

NUFU har i perioden 2007-2013 stipendierte over 300 master- og 200 PhD-studenter, noe som er i tråd med målene for denne programperioden.

Gjennom NUFU-programmene har studentene fått utdanning innenfor fagområder som er viktige for å styrke sentrale sektorer i samarbeidslandene. Omlag 35 prosent av de uteksaminerte masterstudentene ansatt på universitet i hjemlandet, og en like stor andel i frivillige organisasjoner eller i offentlig eller privat sektor i sør. Av de uteksaminerte PhD-studentene er nesten 70 prosent ansatt på et universitet i hjemlandet. Gjennom å utdanne master- og PhD-kandidater som etter endt utdanning blir ansatt ved høyere utdanningsinstitusjoner i samarbeidslandene har NUFU-programmet bidratt til å styrke kapasitet og kompetanse ved disse institusjonene.

Antall forskningspublikasjoner er en viktig indikator på forskningskvalitet og resultatoppnåelse i NUFU-programmet. Med godt over 2 000 rapporterte publikasjoner for perioden 2007-2013 ble måltallet oppnådd for denne programperioden.

NORHED

Norad gjennomførte en stor utlysning på NORHED sine seks delprogrammer: Helse; Utdanning; Klima, miljø og naturressurser; Demokratisk og økonomisk styresett; Humaniora, kultur, media og kommunikasjon, og kapasitetsutvikling for høyere utdanning og forskning i Sør-Sudan. Av 173 søknader ble 46 innstilt for støtte. Se interaktivt kart på <http://www.norad.no/en/support/norhed/projects>.

Før beslutning ble alle søknadene gitt en omfattende vurdering, inkludert faglige vurderinger fra internasjonale uavhengige fagpanel. Det er flest prosjekter under programområdene Helse og Naturressursforvaltning, klima og miljø. Hovedvekten av prosjektene er i Afrika, særlig Uganda, Etiopia og Malawi. Samtidig inkluderer bortimot alle prosjektene en rekke partnere i regionen. På norsk side er det NMBU, UiB og UiO¹⁶ som er involvert i flest NORHED-prosjekter.

I løpet av 2013 er det initiert en ekstern følgeevaluering av NORHED-programmet, som er femårig. Rammeavtalen, som er toårig med mulighet for forlengelse av ytterligere to år, er inngått med University of Southern California's Development Portfolio Management Group. Programmet er nystartet og resultater vil først beskrives etter noe tids virksomhet.

Norads Masterprogram for Energi og Petroleum (EnPe) har totalt finansiert 143 mastergradsstudenter ved universiteter i utviklingsland, henholdsvis 60 innen fornybar energi og 83 innen petroleumsfag. I tillegg er det 15 kandidater med finansiering fra hjemlandets myndigheter og industrien. Kvinner utgjør 30 prosent av masterstudentene. Totalt 53 masterstudenter har fullført graden sin under EnPe, hvorav 33 av studentene fullførte i 2013. Brorparten av studentene vil fullføre studiene i 2014.

Norad støtter regionale forskningsorganisasjoner i sør som utlyser støtte til forskning og forskningsformidling, hovedsakelig i Afrika. På University of Pennsylvania sin rangering «Think Tanks

---

¹⁶ Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet, Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo.

and Civil Society Program» for 2013, har følgende organisasjoner som støttes av Norge fått anerkjennelse for god kapasitet og for evne til å påvirke politiske beslutningstakere: Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO), Organization for Social Science Research in Eastern and Southern Africa (OSSREA), Council for the Development of Social Science Research in Africa (CODESRIA), The African Centre for Technology Studies (ACTS) og African Economic Research Consortium (AERC).

AERC støtter forskning og utdanning av PhD- og masterstudenter i økonomi ved afrikanske universiteter. Mange tidligere AERC-studenter og forskere er sentralt plassert i akademien, i statsforvaltningen og som politikere i flere afrikanske land. AERC arrangerer årlige seminarer om økonomisk politikk for sentrale beslutningstakere, i 2013 om ungdom og arbeidsledighet. Nær 100 politikere fra 24 afrikanske land deltok, inkludert en statsminister og tolv statsråder og to sentralbanksjefer. Totalt har AERC ett nettverk på over 900 seniorpolitikere.

CLACSO har produsert 17 bøker, og 26 politiske oppsummeringer (policy briefs) med støtte fra Norad. De legger til rette for web-baserte kurs, og hadde 281 deltakende studenter. CLACSO rapporterer at 1 242 personer har deltatt på offentlige møter som organisasjonen har arrangert for å formidle forskningsresultater.

Det ble i 2013 utført en ekstern gjennomgang av samarbeidet mellom Christian Michelsens Institutt (CMI) og Muwatin, det palestinske Instituttet for Studier av demokrati. Muwatin er en tankesmie basert i Ramallah og består av et nettverk av forskere som utfører politikkanalyser og folkeopplysning på områder som demokratisering og offentlig styring. Gjennomgangen pekte på at Muwatin har vært strategisk i valg av tema, og strukturert i bruken av kunnskapsbasert argumentasjon. Muwatin får stor gjennomslagskraft for forslag på områder som blir ansett som politisk sensitive.

Tibetnettverket organiserer samarbeid mellom norske universiteter og akademiske institusjoner i Tibet for kapasitetsbygging i Tibet. I 2013 var det fire tibetanske studenter som fullførte mastergraden og en PhD-student fikk godkjent sin avhandling.

Støtten til GenØks kapasitetsbyggingsprogram for utviklingsland innen biosikkerhet har i 2013 bidratt til kapasitetsutvikling i Brasil, Sør-Afrika, Moldova og Uruguay. Kunnskapsutvikling og risikovurderinger vil ha innflytelse på politikktutforming innen biosikkerhetsspørsmål. En database og verktøy for bruk i risikovurderinger for ODA-land¹⁷ er under utvikling, og GenØk har i 2013 mottatt 15 henvendelser fra ODA-land for rådgivningstjenester for utførelse av risikovurderinger.

Centre for Advanced Studies of African Society (CASAS) har som målsetting å harmonisere og standardisere lokale afrikanske språk slik at de kan brukes innen utdanning, administrasjon og kultur, med overordnet mål å styrke kvalitet på utdanning og læring i afrikanske land sør for Sahara. En evaluering gjort for Norad i 2011 fant at CASAS' arbeid bidrar til utdanning, mestring og deltakelse. Norads støtte siden 2004 har finansiert rundt 95 av over 600 publikasjoner utgitt av CASAS, inkludert ordbøker, skolebøker, forskningsartikler, og faglitteratur. CASAS' arbeid har bidratt til at tre av fire afrikanske land nå er dekket med standardisert skriftspråk og at blant annet skolebøker på morsmål nå benyttes i Uganda og Zambia, framforhandlet med utdanningsmyndighetene.

En treårig avtale ble inngått med OECD for gjennomføringen av pilotprosjektet «PISA for Development». Dette er et samarbeid med flere givere knyttet til utfordringer rundt læring og kvalitet

---

¹⁷ Official Development Assistance/land som er berettiget til å motta utviklingsbistand

i utdanningen, der målsettingen er å utarbeide og å teste et verktøy som måler elevers kompetanse i lav- og mellominntektsland og som er tilpasset landenes kontekst samtidig som at resultatene skal kunne sammenliknes internasjonalt.

Post 71 Faglig samarbeid

Tildeling: 168,25 mill. kroner

Olje for utvikling og Skatt for utvikling

Olje for utvikling (Ofu)- og Skatt for utvikling (Sfu)-programmene finansieres hovedsakelig over regionbevilgningene gjennom avtaler forvaltet av ambassadene. Midlene som disponeres av Norad over kap 165, post 71 ble i stor grad benyttet til støtte til sivilt samfunn og internasjonale organisasjoner, koordinering av og tilrettelegging for langsiktig institusjonssamarbeid, og til Ofu-prosjekter i land med begrenset samarbeid.

Ofu-programmet har som et av sine mål å bidra til at beslutningstakere og øvrige myndigheter i samarbeidslandene holdes ansvarlig for hvordan landenes petroleumsressurser forvaltes. I 2013 støttet Norad derfor seks norske og en internasjonal organisasjon: Norsk Folkehjelp, WWF-Norge, Kirkens Nødhjelp (KN), Naturvernforbundet, LO, Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond (SAIH) og Revenue Watch Institute (RWI). De tre tematiske områdene som ble prioritert var anti-korrupsjon, inkludert medias rolle, ytre miljøutfordringer knyttet til petroleumssektoren og samarbeidet mellom arbeidstakere, næringsorganisasjoner og industri innen arbeidsmiljø, sikkerhet og helse. Integrering av kjønnsperspektivet i prosjektene var en forutsetning for støtte.

Naturvernforbundet etablerte i samarbeid med lokal partner Environmental Rights Action i Nigeria en 'grønn linje' hvor lokalsamfunnet kan rapportere på oljesøl. Oljeselskapene har som følge av dette begynt å respondere raskere for å stoppe oljesøl og rydde opp i forurensing forårsaket av oljesøl. Raskere respons gir færre miljøskader. WWF-Norge har et regionalt Ofu-program for Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda. I 2013 ble en ny regional allianse etablert: The Civil Society Alliance on Oil and Gas in Southern and Eastern Africa (COSEA). Målet med alliansen er å sikre relevant politikktutforming og lovverk i landene og regionale organer. I 2013 har arbeidet vært rettet mot å bygge opp kapasiteten til COSEA gjennom opplæring i styresett og i juridiske og politiske problemstillinger. Kirkens Nødhjelp og lokal partner i Angola har arbeidet med budsjettovervåking. Arbeidet fikk mediedekning i lokale og nasjonale medier som radio, TV og aviser. Angolanske journalister følger nå med på resultatene fra arbeidet og publiserer dette bredt i Angola. Målet på sikt er mer rettferdig fordeling av oljeressursene som følge av økt åpenhet og mindre korrupsjon.

For å ivareta finanskomponenten i Ofu-programmet har Norad et bredt samarbeid med det internasjonale pengefondet (IMF) om bistand til inntektsforvaltning. I Liberia bidro IMF med råd ved etableringen av et fiskalt rammeverk for petroleumssektoren, samt med kapasitetsutvikling innen fiskal modellering. I São Tomé og Príncipe bidro IMF med assistanse til offentlige regnskapsystemer, slik at myndighetene publiserer oppdaterte regnskapsrapporter til rett tid.

Et treårig Ofu-samarbeid med Cuba ble avsluttet i 2013. Samarbeidet har bestått av kapasitetsutvikling i den kubanske petroleumsadministrasjonen, hvor representanter fra 16 sentrale institusjoner i petroleumsforvaltningen og over 200 representanter fra det nasjonale oljeselskapet har fått opplæring.

Det er opprettet en database der all informasjon fra gjennomførte aktiviteter i norsk regi er samlet og gjort tilgjengelig.

Som en del av Sfu-programmet støtter Norad, i samarbeid med britiske Department for International Development, forskningsprogrammet International Centre for Tax and Development. Et rammeverk for rapportering, måling og oppfølging av resultater er på plass, og den første evalueringen av programmet ble gjort våren 2013. Forskning innenfor skattepolitikk og administrasjon i lavinntektsland er publisert gjennom til sammen 25 arbeidsnotater og korte forskningsrapporter, samt seks tidsskrift-artikler. Flere prosjekter, bl.a. om internasjonal beskatning, utvikling av skattedata og politiske og økonomiske effekter av lokale skattesystemer, har vakt bred interesse. En ny vurdering av programmet vil bli gjort våren 2014.

Anti-korrupsjon

Norad har gitt kjernestøtte til U4 Ressurscenter for anti-korrupsjon. Senteret har utarbeidet anti-korrupsjonsstudier og gitt råd om anti-korrupsjonsarbeid knyttet til naturressursforvaltning, klima og skog, helse og mange andre sentrale tema. U4 betjener et hjelpesenter der ansatte i Norad, UD og på ambassadene kan få svar på operasjonelle spørsmål. Kursvirksomhet er en sentral del av U4s virksomhet. Det holdes sektorspesifikke nettbaserte kurs med høy grad av individuell oppfølging. På landnivå arrangerer U4 hvert år en rekke samlinger for U4-givere og lokale partnere. Her skapes en felles forståelse for sentrale utfordringer knyttet til korrupsjon og man diskuterer seg fram til felles løsninger basert på den mest oppdaterte faglige og erfaringsbaserte kunnskapen, som U4 bringer inn. Dette antas å kunne bidra til redusert korrupsjon.

Norad inngikk kjernestøtteavtale for 2013-2015 med RWI på 7,4 mill. kroner årlig. RWI arbeider med politiske påvirkning, kapasitetsbygging, juridisk og økonomisk assistanse samt styresett. Det overordnede målet med avtalen er å fremme transparent, ansvarlig og effektiv naturressursforvaltning for at befolkningen skal få vedvarende goder. Det er for tidlig å vurdere resultater av avtalen.

Helse

Norad har bidratt til å utvikle helseinformasjonssystemer for utviklingsland som har etterspurt dette. Etablering av systemer for registrering av fødsler, dødsfall og dødsårsak har blitt støttet gjennom rammeavtale med Folkehelseinstituttet. Utvikling av velfungerende distrikt- og nasjonale helseinformasjonssystemer i til sammen 30 land har blitt støttet gjennom en rammeavtale med Universitetet i Oslo. Systemene gir bedre grunnlagsinformasjon for utvikling av helsetilbudet. Over flere år har programmet bidratt til uteksaminering av mer enn 100 mastergradsstudenter og 20 PhD-studenter i informatikk, hvorav flere arbeider i helseinformasjonssystemene i sine land. En treårig rammeavtale er inngått med Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten for å styrke nasjonale helsesystemer i utviklingsland.

Norad inngikk i slutten av 2013 en treåring avtale for prosjektstøtte med Den globale helsepersonellalliansen. Alliansen utarbeider strategi mot helsepersonellkrisen globalt, og for medlemsland i WHO.

To avtaler ble inngått i 2013 for å systematisere kunnskap om rettighetsbasering av helsetjenester og bistå i gjennomføring av en slik tilnærming. Chr Michelsens Institutt vil sammen med Verdensbankinstituttet bygge opp kunnskap og tilby opplæring gjennom sine systemer for læring, som e-læring og

praktikernettverk, i tillegg til dialoger med aktører på landnivå. Verdens helseorganisasjon vil styrke rettighetsbasering og likestilling i sine strukturer og i sin faglige bistand. En Norad-støttet rapport med evidens for at rettighetsbasering gir bedre mødrehelse ble lansert i Verdens helseforsamling i mai 2013, og en global konsultasjon om oppfølging av generalkommentaren om barns rett til helse og om praktiske rettighetsbasering av helsetjenester gjenerelt ble gjennomført i desember 2013.

Dr. Fridtjof Nansen

Gjennom programmet Ecosystem Approach to Fisheries Nansen-programmet bistår Norge kyststater i Afrika med en økosystembasert fiskeriforvaltning. Programmet omfatter blant annet drift av forskningsfartøyet 'Dr Fridtjof Nansen', som samler inn data og informasjon om marine ressurser og miljø. I 2013 har fartøyet blant annet hatt spesielt interessante tokt i Myanmar, Nigeria og Sao Tome. I 2013 har EAF Nansenprogrammet bidratt til utarbeidelse av 13 forvaltningsplaner for fiskeri i sine samarbeidsland. Forvaltningsplaner hjelper myndighetene til å styre fiskeriaktivitetene slik at man oppnår optimal høsting av fiskeressurser på sikt.

Den første fasen av programmet (2006-11) ble evaluert i 2013. Evalueringen viser at programmer har bistått i revisjon av lands lover og regelverk på fiskeriområdet for å tilpasse dette til økosystemtilnærming. Programmet har også bistått i utarbeidelsen av 17 forvaltningsplaner, hovedsakelig på delte bestander. Utarbeidelsen av planene har vært gjort med bred deltakelse fra involverte aktører i næringen på alle plan. Programmet har også bistått afrikanske universiteter i gjennomføring av kurs om økosystembasert fiskeriforvaltning. Likeledes er det utarbeidet opplegg for undervisning i lavere skoletrinn. Programmet arbeider med forskningsinstitusjoner i samarbeidslandene for å styrke kompetansen på å analysere data som samles inn av forskningsfartøyet.

Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling

Post 71 Internasjonale prosesser og konvensjoner mv.

Tildeling: 5,4 mill. kroner

Målet for ordningen er blant annet å legge til rette for oppfølging og videreutvikling av utviklingsrelaterte internasjonale konferanser og prosesser, utforming av internasjonale regelverk og retningslinjer samt mulighet til å følge opp internasjonale toppmøter og konvensjoner.

Norad har benyttet omlag halvparten av budsjettmidlene til å finansiere arbeidet med kontinentalsokkelavgrensing i utviklingsland. Støtten har gått til faglig bistand gjennom Statens Kartverk og Oljedirektoratet til åtte land i Vest-Afrika¹⁸ i deres forberedelser til framlegg for FNs kommisjon for kontinentalsokkelens yttergrenser. Datagrunnlaget og analysene som har kommet på plass vil legges fram for FN-kommisjonens vurdering med sikte på å få fastsatt landenes yttergrenser til havs i tråd med FNs Havrettskonvensjon. Prosessen har bidratt til kompetanse, nettverk og godt faglig samarbeid på tvers av landegrenser i regionen. Arbeidet sluttføres innen utgangen av 2014.

Norad organiserte et møte i Korrupsjonsjegernet i våren 2013 i Oslo. Nettverket består av ledere av politi, påtalemyndigheter og anti-korrupsjonsbyråer som bruker nettverket til informasjonsutveksling, samt erfaringsutveksling om etterforskning, tilbakeføring av midler, frysing av konto, vitneavhør, innsamling av bevis og strategier for å takle ulike former for ekstern innblanding i

---

¹⁸ Mauritania, Senegal, Gambia, Kap Verde, Guinea, Guinea-Bissau, Sierra Leone og Liberia

saker. Medlemmer av nettverket har i 2013 holdt to praktiske kurs for lands anti-korrupsjonskommisjoner i strategier for å føre disse komplekse sakene for retten.

Tildelingen ble også benyttet til å finansiere deltakelse fra utviklingsland til ISFIT-festivalen i Trondheim, Oslokonferansen, World Social Forum konferansen og 10-års jubileet til den internasjonale straffedomstolen.

Post 72 Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling

Tildeling: 17,371 mill. kroner

Tildelingen skal gå til støtte til deltakelse fra utviklingsland i internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling. I tråd med klima- og miljøpolitiske prioriteringer og i tett dialog med Utenriks- og Miljøverndepartement ble støtte i 2013 gitt til tiltak for å støtte representanter fra sivilsamfunnsorganisasjoner i utviklingsland for å delta i følgende prosesser:

- Møter i tilknytning til viktige politiske FN-prosesser innen miljø og landbruk
- Den 5. sesjon av mellomstatlige forhandlinger om kvikksølv
- Den 24. sesjon av UN-Habitats styrende råd med spesiell fokus på bærekraftig byutvikling
- Den 7. Trondheimskonferansen om biologisk mangfold og Naturpanelets møte
- Møter om bærekraftig utvikling og Post-2015 agendaen

I tillegg har tildelingen blitt brukt for å styrke havressursforvaltningen ved å gi støtte til teknisk konsultasjon i FAO for utvikling av retningslinjer for å sikre småskalafiske. FAOs arbeid videreføres i 2014. Det er videre bevilget til sammen 140 mill. kroner til Global Crop Diversity Trust og Traktaten for plantegenetiske ressurser. Se omtale under Kap 170, post 81.

Norad har et strategisk samarbeid med WWF-Norge om to programmer innenfor klimaendringer og ren energi, hhv. 'Global Climate & Energy Initiative, Low Carbon Energy Development' og 'Low Carbon Development in China'. I 2013 fikk WWF-Norge støtte til tiltak rettet mot fornybar energi, energieffektivisering og engasjering av privat sektor.

Post 73 Miljø og bærekraftig utvikling

Tildeling: 1,408,554 mill. kroner

Aktivitetene på denne posten skal gå til innsats for å redusere avskoging og skogforringelse i utviklingsland (REDD+). I 2013 ble ansvaret for forvaltningen av hjemmestyrte tiltak overført fra UD til Norad. Norad har på denne bakgrunnen forvaltet en rekke multilaterale og bilaterale partnerskap under klima- og skogsatsningen, i tillegg til forvaltning av den pågående støtte til sivilsamfunn under samme initiativ.

Norad har forvaltet en rekke avtaler i 2013. Disse har omfattet avtale med Guyana, gjennom Verdensbankens GRIF-Fond, Vietnam-UN-REDD, UN-REDD Global Programme, Mexico, Forest Investment Programme, Congo Basin Forest Fund, U4 REDD Integrity Project, Wealth Accounting and Valuation of Environmental Services, Norsk Romsenter Global Forest Observation Initiative II, WRI

Global Forest Watch 2.0, WRI New Climate Economy, USAID CARPE III – Central Africa Forest, AFOLU-IDB og Forest Carbon Partnership Facility (FCPF) Readiness Fund og Carbon Fund.

Norad har deltatt aktivt i utviklingen av grunnlaget for nye REDD-programmer i flere land, herunder Ecuador, Colombia og DR Kongo, samt utvikling av nytt multilateralt partnerskap med Verdensbankens Bio-Carbon Fund. Norad har deltatt i de innledende fasene av nye partnerskap, og bidratt til å få på plass forvaltningssystemer. Utviklingsdimensjonen blir en viktig del av partnerskapene sammen med sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norad har videre bidratt til påfylling av sentrale multilaterale fond og organisasjoner, herunder Forest Investment Programme, Forest Carbon Partnership Facility og UN-REDD programmet, noe som igjen har bidratt til opptak av nye land i partnerskapene, samt fornyet framdrift i partnerskapene på landnivå. Norad har videre utøvet rollen som 'lead-donor' på vegne av Norge, Storbritannia og Sverige i avtale med World Resource Institute om forskningsarbeidet rundt 'New Climate Economy'. Formålet med tiltaket er å bidra til ytterligere å heve klimaspørsmålet globalt og påvirke den klimapolitiske debatten i 'grønn' retning. Rapporten skal lanseres under FNs generalsekretærs klimatoppmøte i september 2014.

I 2013 har Norad fulgt opp oppfølgingsplanen fra følgeevalueringen av klima- og skoginitiativets støtte til sivilt samfunn 2009-2012. Evalueringen anbefalte at støtteordningen skulle justeres slik at tiltakene i større grad direkte bidrar til klima- og skogsatsingens mål, samt mer systematisk innhenting og formidling av erfaringer fra aktiviteter som støttes. Porteføljen for 2013-2015 ble formet med tanke på å oppnå en mer strategisk og helhetlig styring av støtten for å styrke den samlede måloppnåelsen, i tillegg til individuell vurdering av kvalitet. Geografisk konsentrasjon i tråd med prioriteringer av KoS og god sør-forankring ble vektlagt.

Cirka halvparten av prosjektene er en videreføring fra 2009-2012. Eksempler på dette er INTERPOL, WWF og ICRAF. Organisasjonene har oppnådd viktige resultater i 2013. Under 'Operasjon Lead fase 2' ble ulovlig tømmer til en verdi av 40 mill. USD beslaglagt i Costa Rica og Venezuela. I forkant av operasjonen fikk politimyndighetene både i disse og i andre land i Latin-Amerika opplæring av INTERPOL i samarbeid med det føderale politiet fra Brasil, noe som blant annet førte til at deres kapasitet til å samle inn bevis som grunnlag for operasjonene ble styrket. INTERPOL har rapportert at treningen har vært viktig for den vellykkede operasjonen.

WWF har støttet opp under utviklingen av REDD+ i både Peru og DR Kongo. I DR Kongo er WWFs program på delstatsnivå det første på det afrikanske kontinentet. Hvis godkjent vil det bli det største REDD+ prosjektet i Afrika, nå over 300 000 husholdninger, og halvere avskogingen innenfor et område på 13 millioner hektar. Programmet har fått stor oppmerksomhet nasjonalt da erfaringene med REDD+ på delstatsnivå har påvirket utformingen av det nasjonale REDD+ rammeverket i DR Kongo. ICRAF arbeider for å redusere utslippene fra alle typer arealbruksendringer. I Indonesia har ICRAF utviklet et eget verktøy, LUWES, for å beregne referansebaner for klimagassutslipp og effekter av arealbruk og ulike klimatiltak. Verktøyet er tatt i bruk av departementet for nasjonal planlegging i arbeidet med å utarbeide lokale klimaplaner i 33 av landets provinser. LUWES er tatt i bruk av Verdensbanken og skal nå brukes i 30 land, og omfatter utslipp fra alle typer arealbruksendringer.

Konferansen Oslo Redd Exchange samlet ca. 500 deltakere fra mer enn 60 land. Målgruppen var sivilt samfunn, forskere, multilaterale organisasjoner, myndigheter og privat sektor. Hensikten var å skape en møteplass der ulike aktører innenfor REDD+ kunne møtes, dele kunnskap og diskutere de viktigste temaene for å drive REDD+ agendaen videre. Konferansen varte i to dager med til sammen 17 plenum-

og parallellsesjoner, med over 60 innledere. Norad dekket blant annet reisestøtte for å sikre deltakelse fra utviklingsland. Dokumentasjon til konferansen ble oversatt til tre språk, noe som var viktig for å understreke at konferansen inkluderer de som lever tette opp til problemstillingene relatert til REDD+.

I tråd med anbefalinger fra følgeevalueringen er det utarbeidet en strategi på kunnskapsforvaltning for å gjøre prosjektinformasjon og annen løpende informasjon om klima og skog lettere tilgjengelig. Det ble lagt stor vekt på formidling av resultater av klima- og skogmidlene, både gjennom egen nettside for konferansen, norad.no og twitter mv. Blant annet ble interaktivt kart over sivilsamfunnsporteføljen publisert på norad.no. Det ble gjennomført en spørreundersøkelse i etterkant av konferansen. 75 prosent av respondentene bekreftet at de ville ta med seg det de hadde lært videre i sitt arbeid og 88 prosent var enige eller veldig enige at læringsutbyttet var stort.

Post 74 Fornybar energi

Tildeling: 122 mill. kroner

Tilskudd til fornybar energi ble samlet i én budsjettpost i januar 2013. Dette gir en god oversikt over samlet bidrag til energifeltet.

Tildelingen skal dekke støtte til næringsutvikling innen ren energisatsingen, støtte til sivil samfunns arbeid og faglig samarbeid.

Faglig samarbeid mv.

Innen kapasitets – og institusjonsbygging yter Norad tilskudd til International Centre for Hydropower (ICH), og aktiviteter som dekkes gjennom rammeavtaler med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Statnett. ICH har arrangert 17 kapasitetsbyggingskurs innen vannkraftsektoren med tema som bl.a. drift og vedlikehold, sektor-regulering, og kurs i forhandlingsteknikk i forbindelse med krafthandelsavtaler. Kursene har varighet fra en til tre uker, og har som formål å gi medarbeidere i samarbeidsinstitusjoner i våre partnerland økt kompetanse. Omtrent halvparten av kursene avholdes i Norge, mens resten gjennomføres regionalt, eller med et spesifikt nasjonalt fokus. I 2013 ble det holdt flere skreddersydde kurs i Asia. Overfor Myanmar ble det vektlagt å sette institusjonene i stand til å forhandle fram best mulige avtaler med private investorer i vannkraftsektoren og også krafthandelsavtaler mellom land.

Gjennom rammeavtaler med NVE og Statnett har Norad tilgang på høyt kvalifisert fagkompetanse. Dette har blant annet omfattet faglige innspill til vurdering av Energy+ i Bhutan, et kartleggingsbesøk til Myanmar i samarbeid med Norad, og de tok imot en delegasjon fra Myanmars energimyndighet til Norge. Den urolige situasjonen i Sør-Sudan har ført til at arbeidet med vannkraftverket Fula Rapids er bremsset noe opp og utføres hjemmefra eller i nabolandene for en periode.

I 2013 har Statnett og NVE i fellesskap planlagt nye institusjonssamarbeid i Mosambik. Videre har Statnett i løpet av året blant annet planlagt et nytt regionalt samarbeid mellom Kenya, Uganda og Tanzania samt kommet med innspill til den norske innsatsen i utvidelsen av Liberias (Monrovia) distribusjonsnett.

Flere av avtalene under denne budsjettposten er knyttet til Energy+, herunder Clinton Climate Initiative (CCI), Sustainable Energy for All (SE4All), Renewable Energy Performance Platform (REPP) og Technical

Working Group for Energy+ (TWG). Tiltakene er i hovedsak initiert av UD. Det har i 2013 vært dialog mellom UD og Norad for å avklare ansvarslinjene og rolledeling når det gjelder tiltak under budsjettposten.

- CCI har undertegnet over 20 intensjonsavtaler med øystater for å erstatte dieselgeneratorer med fornybar energi, har startet konsekvensutredningsstudier på konkrete prosjekter, og vil i 2014 starte opp fem prosjekter.
- Norad har i 2013 bidratt til at SE4All har etablert et sekretariat i Wien og kan ta fatt på arbeidet med å oppnå SE4Alls mål.
- TWG bidrar med leveranser til Energy+ som igjen har bidratt til å utvikle partnerskapet.
- Avtalen med REPP ble signert i desember 2013, så ingen konkrete resultater ble oppnådd i 2013.

Norad har også støttet Global Alliance for Clean Cookstoves (GACC) som har en markedsbasert tilnærming til rentbrennende kokeovner. GACC har samlet aktører som lokale og internasjonale produsenter, distributører, finans, sivilsamfunns organisasjoner og myndighetene i seks land i nasjonale allianser. Disse har tatt lederskap i å utvikle "Country Action Plans" for hvordan kokeovn- og brennstoffmarkedet kan styrkes i sine land, hvilke barrierer som må overkommes og hvordan aktørene kan samarbeide. Dette vil på sikt bidra til økt bruk av rentbrennende kokeovner, redusert innendørs luftforurensning og redusert avskoging. Redusert innendørs luftforurensning vil igjen ha en betydelig helsegevinst, særlig for kvinner og barn.

Næringsutvikling

Gjennom tilskuddsordningen for næringsutvikling har Norad gitt støtte til tidlig fase av forundersøkelser og prosjektutvikling av vannkraftverk og solkraftverk samt støtte til gjennomføring av demonstrasjonsprosjekter innen energieffektivisering og introduksjon av rentbrennende ovner basert på en verdikjedetilnærming. Disse prosjektene vil gi økt tilgang til fornybar energi som igjen kan ha en positiv effekt på klima og miljø.

I 2013 er det gitt støtte til studier om utvikling av vannkraftverk i Zambia (totalt 400 MW) og Uganda (10-20 MW) og solkraftverk i Sri Lanka (300 MW) og Burkina Faso (20 MW). Dersom studiene fører til investeringsbeslutninger, vil kraftverkene gi vesentlige bidrag til den samlede elektrisitetsproduksjonen i landene. Dette gjelder spesielt kraftverkene under utvikling i Zambia og Sri Lanka. Med Zambia som eksempel vil de to kraftverkene under utvikling kunne møte energibehovet til om lag 1,5 millioner mennesker. Dette vil påvirke næringsutvikling, landbruksproduksjon, sysselsetting, helse og utdanning osv. For Sri Lanka vil solkraftverkene erstatte fossil energiproduksjon og således bidra til reduserte utslipp av klimagasser. Kraftverkene i Zambia vil tidligst være operative i 2018. For solkraftverkene er byggetid langt kortere.

Det er videre gitt støtte til

- Et demonstrasjonsprosjekt for utskiftning av gamle kjølere i store forretningsbygg/hoteller i Vietnam med ny og mer energieffektiv teknologi. Det kan gi betydelige energibesparelser med innsparinger på opptil 50 prosent av tidligere energiforbruk. Forretningskonseptet omfatter hele verdikjeden, inklusive finansiering av de nye anleggene mot nedbetaling gjennom

innsparte strømutgifter. Piloten forventes ferdigstilt ultimo 2015. Konseptet vurderes å ha stor overføringsverdi til mange land, herunder land i Afrika.

- Etablering av et større program for introduksjon av rentbrennende ovner basert på biomasse i Senegal. Dette omfatter hele verdikjeden fra bærekraftig plantasjedrift til produksjon og distribusjon av rentbrennende ovner. Fase I av programmet er en pilot for demonstrasjon av forretningsmodellens lønnsomhet og omfatter salg av 1 000 ovner og 240 tonn bærekraftig brensel samt planlegging av lokal produksjon av ovner. Piloten forventes ferdigstilt ultimo 2015. Programmet forventes å ha stor overføringsverdi til andre land i regionen.
- Piloter for utvikling av innovative forretningsmodeller for desentralisert landsbygdeelektrifisering i Kamerun og Kenya er basert på solkraft. Dette vil fremme elektrifisering av områder som ikke har mulighet for kopling til nasjonalt strømmnett. Modellen i Kamerun omfatter bygging av små solkraftanlegg og minigridd med distribusjonslinjer til hver husstand i en landsby. Tilkopling til kabel-TV og Internett er integrert i modellen samt at det er igangsatt tiltak for produktiv bruk av strøm gjennom kurs for småentreprenører og tilgang til mikrofinanslån. Første utbyggingsfase fram mot 2015 omfatter 12 landsbyer med tilsammen 16 000 husstander (80 000 mennesker) pluss strøm til industri og offentlige bygninger. Dersom erfaringene viser at modellene er lønnsomme vil neste fase omfatte 80 landsbyer (100 000 - 120 000 husstander). Programmet i Kenya bygger på enkeltstående anlegg og en franchisemodell for levering samt installasjon og drift/vedlikehold av anleggene. Anleggene selges på kreditt (leasing) og betaling for strøm skjer over mobiltelefon. Pilotprogrammet er under gjennomføring med forventet ferdigstillelse tidlig 2015. Det omfatter 1 500 husstander og inkluderer testing av alle ledd i verdikjeden. Piloten skal legge grunnlag for storskala gjennomføring i Kenya og andre land i regionen og vurderes å ha et stort potensial for elektrifisering av gravgrendte områder.

Sivilsamfunns arbeid

Norske organisasjoner som fikk tildelt midler innenfor ren energi i 2013 omfatter WWF-Norge, Kirkens Nødhjelp, Naturvernforbundet, Norges Vel og Digni. Norges Vel og Makerere Universitet har etablert en Fornybar energi inkubator i Uganda. Inkubatoren bistår lokale nyetablerte eller små bedrifter som ønsker å starte eller øke sin næringsvirksomhet innen fornybar energi. I 2013 ble ni nye bedrifter knyttet til inkubatoren, innen vannkraft, solenergi og bioenergi. Inkubatoren bistår også fire operatører som skal drifte strømgenerering fra biomasse. Hvert av disse anleggene kan levere strøm til mellom 100 og 250 husholdninger, samt til lokale bedrifter. Ett av anleggene er i drift og leverer nå elektrisitet til kunder i en landsby i Mpigi.

WWF-Norge får støtte til tre programmer 1) Global Climate and Energy Initiative 2) Low Carbon Development in China og 3) Uganda Clean Energy Project.

I 2012 startet WWF-Norge i samarbeid med WWF-Uganda, WWF-Sverige og WWF-Danmark et prosjekt kalt 'The Champion District Initiative'. Norad har bidratt med støtte til pilotfasen. Målet er at Kasese-distriktet i Uganda skal ha full tilgang til ren energi innen 2020. Gjennom denne tilnærmingen ønsker WWF å komplementere myndighetenes innsats for å sikre ren energi til befolkningen som ikke har tilgang til det nasjonale strømmettet. Dette gjøres gjennom et bredt samarbeid med

sivilsamfunnsorganisasjoner, private aktører, lokale og nasjonale myndigheter, academia osv. Partnerskapet med lokalt næringsliv i spissen utvikler forretningsmodeller som legger til rette for at folk kan kjøpe ren energi til en pris de kan betale takket være mikrokredittlån med nedbetalingsplaner som er tilpasset økonomien. I landsbyen Karambi har et ugandisk selskap, Barefoot Power, slått seg sammen med den lokale landsbybanken for å tilby lamper og solcellepanel til overkommelig pris godt hjulpet av givermidler og nasjonale subsidieringer. Et kortsiktig mål er at partnerne i 2015 skal være klare til å vise fram Kasese som et foregangsdistrikt for de øvrige distriktene i Uganda.

Kap. 168 Kvinner og likestilling

Post 70 Kvinner og likestilling

Tildeling: 114,25 mill. kroner

Bevilgningen skal bidra til gjennomføringen av regjeringens handlingsplan for kvinners rettigheter og likestilling 'Like rettigheter – like muligheter' og til å styrke kvinners rettigheter og muligheter til å delta aktivt og på lik linje med menn i det politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle samfunnsliv. De tematiske satsingsområdene er kvinners politiske og økonomiske rettigheter, seksuell og reproduktiv helse, og arbeid for å hindre vold mot kvinner. Norad forvaltet i 2013 ca. 34 prosent av den totale bevilgningen. Tildelingen har i hovedsak gått til regionale og internasjonale organisasjoner, inkludert FN, som bidrar til å styrke satsingsområdene nevnt ovenfor.

Farlige aborter er blant de viktigste årsakene til mødredødelighet globalt og står for om lag 13 prosent av mødredødelighetstallene. Det er jenter og unge kvinner som er mest utsatt for å måtte foreta farlige aborter. UD besluttet i 2013 å øke Norges støtte til trygg abort med 20 mill. kroner. Norad inngikk treårige avtaler med flere internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner for å utvide og styrke tjenestetilbudet i flere land. Det forventes at 40 000 flere kvinner med denne støtten vil få tilgang til trygg abort. Organisasjonene arbeider også nært med myndighetene i flere land for å drive fram en lovendring for å gjøre abort lovlig.

Totalt fikk 25 organisasjoner støtte, hvorav 11 var nye søkere. Eksempler på organisasjoner som fikk støtte i 2013 er:

- Fondo Centroamericano de Mujeres (FCAM) som dekker alle områdene i handlingsplanen. Dette er et fond for organisasjoner i Mellom-Amerika.
- Huairou Commission, som arbeider med klimatilpasning og lokalbasert forebygging av katastrofer i Nicaragua, Honduras, India, Kenya, Filippinene, Uganda og Guatemala. Tidligere rapporter viser at organisasjonen har lyktes med å øke grasrotbaserte kvinneorganisasjoners samhandling med lokale myndighetsstrukturer. Dette har ført til bedre levestandard og forebygging av katastrofer i sårbare områder.
- Safe Abortion Action Fund (SAAF) som er en internasjonal fondsmekanisme for trygg abort, reduksjon av mødredødelighet og universell tilgang på mødrehelse. SAAF har mottatt støtte av Norad i en årrekke og administreres av International Planned Parenthood Federation. Tidligere evalueringer bekrefter at SAAF har oppnådd gode resultater utover å promotere trygg abort rent symbolsk og har støttet lokale organisasjoner med kapasitetsbygging og har bidratt til at aborter mer akseptert hos mange grupperinger i forskjellige land.

- Tostans arbeid er særlig rettet mot stopp av kjønnslemlestelse og barneekteskap i Vest-Afrika. Organisasjonen hevder at flere enn 6 000 landsbyer i alle landene som er omfattet av programmet har erklært stopp av kjønnslemlestelse på grunn av økt forståelse av menneskerettigheter, helse, demokrati m.m. På sikt er det ventet at dette vil føre til en betydelig reduksjon i kjønnslemlestelse.
- Karama jobber med økonomisk deltakelse og rettigheter i Midtøsten og Afrika. Organisasjonen har rapportert om at de i samarbeid med partnere har bidratt til å blant annet innføre tre lover som skal sikre kvinners rettigheter i Libya, Jordan og Egypt. I Libya må nå politiske partier ha kvinner på kandidatlista. En lov om seksuell trakassering har blant annet ført til en økning av arrestasjoner på dette grunnlaget i Egypt, og i Jordan har en lovreform ført til at kvinner ikke lenger trenger tillatelse fra sin ektemann eller annen verge for å få pass til seg selv og sine barn.

Videre inngikk Norad i 2013 treårige avtaler med:

- ARROW, Asia Pacific Resource and research Centre for WomenProsjektet har to spesifikke mål: 1) Å skape en regional interreligiøs allianse for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) med mål om å kunne påvirke SRHR-agendaen ved regionale og internasjonale prosesser og møter og 2) Å framskaffe bevis for sammenhenger mellom klimaendringer og SRHR i Asia og stillehavsregionen, samt å identifisere områder innen politikk og programmer tilknyttet spørsmål om klimaendringer som er spesielt rettet mot å bedre kvinners helse og SRHR.
- Sahay og Society for Participatory Rural Development, som er en del av The International Initiative on Maternal Mortality and Human Rights. Støtten omfatter blant annet å utarbeide og ta i bruk en menneskerettighetsbasert tilnærming i arbeid med strategier for å redusere mødredødelighet.
- International Women's Health Coalition (IWHC) arbeider med å styrke kapasiteten til lokale kvinne- og ungdomsledede organisasjoner som arbeider med SRHR i fattige land. Viktig arbeid er også å øke myndigheter, multilaterale og private givers investeringer i programmer rettet mot unge jenter og arbeid mot tidlige ekteskap.
- Norads avtale med African Institute for Development Policy (AFIDEP) ble inngått i november 2013 for 2013-2015. AFIDEP fokuserer blant annet på at politikere og beslutningstakere må øke bruken av forskning i forbindelse med politikktutforming om ungdom og SRHR. Forventede resultater er: Økt evidens som viser verdien av å prioritere ungdom og unge menneskers seksuelle og reproduktive helse (SRH) og behov, utforming og implementering av effektive programmer for å møte deres helsebehov, styrket kapasitet til forskere, programansvarlige og politikktutformere i kommunikasjon og bruk av forskning og evidens i beslutningsprosesser rettet mot å bedre unge menneskers seksuelle og reproduktive helse.

Under rammeavtalen med ENERGIA har Norad bidratt til at olje- og energiinstitusjonene i Mosambik har begynt å integrere kvinners rettigheter og likestilling systematisk i sitt arbeid. I Nepal er det etablert enighet om å operasjonalisere menneskerettighets- og likestillingstilnærming i energisamarbeidet. I Liberia og Tanzania er det utarbeidet kjønnsbaserte analyser av energisektoren og forslag til hvordan man kan integrere kvinners deltakelse i energisamarbeidet med Norge.

Kap. 169 Global helse

Post 70 Vaksine og helse

Tildeling: 226,6 mill. kroner

Målet med ordningen er å bidra til redusert mødre- og barnedødelighet (tusenårsmål 4 og 5)

Arbeidet som ble finansiert i 2013 over denne budsjettposten omfattet blant annet kommunikasjon og pådriverarbeidet knyttet til gjennomføringen av *Den globale kampanjen for kvinner og barns helse*, samt FNs generalsekretærs *Every Women Every Child (EWEC)* initiativ. Blant nøkkelaktører som fikk støtte var blant annet *PMNCH (Partnerskapet for mødre, nyfødt og barnehelse)*, *EOSG (FN generalsekretærs kontor)* og *UNF (United Nations Foundation)*. I september 2013 hadde EWEC fått tilslutning fra 300 ulike aktører og fått en samlet finansiering på over 300 mrd. kroner.

Norad støtter Forskningsrådets program for global helse- og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC) med en fase III-studie i India av en ny og billig dråpevaksine (ROTAVAC) som kan forhindre diaré forårsaket av rotavirus. Vaksinen er utviklet og produseres i India av bioteknologiselskapet Bharat Biotech, som garanterer at vaksinen vil produseres for maksimum én USD per dose. Studien viste at vaksinen er trygg og effektiv, og at den reduserer antall tilfeller av alvorlig diaré første leveår med 56 prosent. Hvis vaksinen blir godkjent, kan den være med å redde tusenvis av barn i India hvert år.

I 2013 forpliktet GLOBVAC seg til å finansiere tre nye innovasjonsprosjekter for næringslivet. Ett av prosjektene forsker på en terapeutisk hiv-vaksine, mens to er knyttet til mor/barn-helse og familieplanlegging i tråd med Kommisjonen for livreddende medisiners anbefalinger. GLOBVAC fikk en betydelig budsjettøkning i 2013 og har foretatt en større utlysning av prosjektmidler. 62 søknader ble mottatt og er til behandling. GLOBVAC har invitert til 'idelab' der norske og internasjonale forskningsmiljø har sendt inn forslag til prosjekt med spesielt stort potensial for gjennomslag (game changers). Dette vil lede til en målrettet utlysning av forskningsmidler i 2014/15. Den årlige GLOBVAC-konferansen hadde implementeringsforskning i global helse som hovedtema, og samlet nesten 300 deltakere i Bergen. Hovedproblemstillingen var å se på leveranser av helsetjenester, og hvordan få tatt i bruk eksisterende kunnskap og nyvinninger i global helse. GLOBVAC støttes også over kap 169, post 71.

Etter at Norad i om lag to år har arbeidet med forberedelser, ble det i 2013 etablert et flergiverfond i *Afrikabanken (AfDB)* med tittelen *Value for Money* med mål om å bevisstgjøre parlamentarikere og finansministre om investering i helse. Budsjettet er på 6 mill. kroner pr år, og AfDB samarbeider med FNs H4¹⁹, Harvard universitet og andre. I 2013 deltok 8-10 finansministre i et forum ved Harvard der de også møtte helseministre. Dette ble fulgt opp med et rundebord senere på året. Tilbakemeldingene fra deltakere og arrangører er så langt at det er økt bevissthet om helseinvesteringer blant finansministrene og bedret samarbeid med helseministrene. AfDB følger opp også på landnivå. Tiltaket er tenkt å øke nasjonale prioriteringer og budsjett for kvinners og barns helse.

I 2013 forvaltet Norad tiltak for å bedre tilgang til livreddende medisiner, i tråd med anbefalingene til *FNs kommisjon for livreddende medisiner*. Porteføljen inkluderer tilskudd til Clinton Health Access Initiative (CHAI) som støtter implementering i Nigeria, Kenya, Liberia, Etiopia og Malawi (faglig samarbeid, 'marketshaping' for essensielle produkter og bruk av nye teknologiløsninger). Videre gis det støtte til den norske sivilsamfunns organisasjonen *Health Development International (HDI)* som

---

¹⁹ UNAIDS, UNFPA, UNICEF, WHO og Verdensbanken

bl.a. støtter innføring av medisiner for å redusere farlige blødninger ved svangerskap og fødsel samt støtte til Verdens helseorganisasjon (WHO) for å styrke WHO's rolle i oppfølging av kommisjonens anbefalinger.

Norad forvaltet støtten til *Lancet-kommisjonen for investering i helse*, som leverte sin rapport i en særutgave av *The Lancet* i desember 2013. Arbeidet har vakt stor internasjonal interesse og peker på muligheten for å redusere gapet i helsestatus mellom lav- og mellominntektsland innen 2035. I sammenheng med dette arbeidet har Norad satt ut et arbeid til *Harvard School of Public Health* for å gjennomgå dokumenterte sammenhenger mellom kvinners helse og økonomisk og sosial utvikling, samt utvikling av modeller for land som vil analysere sammenhenger. Arbeidet forventes ferdigstilt i 2014.

Norskstøttet pilotarbeid med resultatbasert finansiering i Tanzania følges med effekt- og implementeringsforskning gjennom avtale med *Ifakara Health Institute (IHI)*. IHI samarbeider med andre universitetsmiljøer. Ambassaden i Tanzania har avsluttet sin helseinnsats og Norad har derfor overtatt avsluttende faser i programmet gjennom nye avtaler med *Clinton Health Access Initiative (CHAI)* med støtte til implementering og IHI til forskning. Evalueringen viser signifikant økning av de fleste tjenestene sammenliknet med baseline og med kontrollområdene. De positive resultatene har medført tanzaniansk ønske om gradvis oppskalering i hele landet.

I Malawi støtter ambassaden et tilsvarende arbeid, men med sterkere vekt på fødselskomplikasjoner og håndtering av disse. Dette er et samarbeid med Den tyske utviklingsbanken. Norge har tatt hovedansvar for effekt- og implementeringsforskning som gjennomføres av *Heidelberg University* og *Malawi College of Medicine*. Norad er involvert gjennom faglig rådgivning.

På slutten av 2013 ble det inngått treårige avtaler med flere produktutviklingspartnerskap, blant annet *Medicines for Malaria Venture (MMV)* og *Drugs for Neglected Diseases initiative (DNDi)*. Norad støtter MMV's arbeid med å utvikle nye, effektive og billige malariamedisiner. DNDi mottar støtte til å utvikle to nye og forenklede behandlinger mot afrikansk sovesyke. Behandlingene vil være effektive, trygge, billige og av kort varighet, og vil sammen med forbedret diagnostikk kunne bidra til WHO's mål om å eliminere afrikansk sovesyke innen 2020. Støtte fra Norad og andre givere har bidratt til at ni 'sites' i den DR Kongo og den Sentralafrikanske Republikken er klare til utprøving av en ny behandling av sovesyke – fexinidazole – som er utviklet av DNDi. Studien er i gang, og dersom den er vellykket vil det gi en betydelig enklere behandling enn nåværende behandling.

Post 71 Andre helse- og aidstiltak

Tildeling: 80 mill. kroner

Norad har i 2013 inngått nye kontrakter for videreføring av støtte til *Internasjonalt Partnerskap for Mikrobisider (IPM)* og *Det internasjonale aids-vaksineinitiativet (IAVI)*. IPM har mottatt støtte fra Norad til sitt program for å utvikle en vaginal ring som skal kunne forhindre at kvinner smittes av hiv. IAVI har videreført sitt arbeid med å utvikle en vaksine mot aids. Dette innebærer å identifisere en rekke mulige vaksinekandidater med ulik virkemåte mot hiv-viruset, og videreutvikle disse i eksperimentelle og kliniske studier. IAVI har også styrket kapasiteten til å gjennomføre kliniske studier i utviklingsland gjennom opplæring av personell ved kliniske forskningssentre. Norad har i 2013 dessuten inngått en avtale om å støtte utvikling av en vaksine mot tuberkulose gjennom *Tuberculosis Vaccine Initiative (TBVI)*. Støtten skal bidra til en mangfoldig portefølje av vaksinekandidater og biologiske markører ved

å videreutvikle nye kandidater, ta disse videre i klinisk utprøving, samt prioritere mellom aktuelle kandidater. TBVI har i 2013 forberedt en utlysning av prosjektstøtte til vaksineutviklere. De har og startet arbeid med å utvikle en dyremodell som kan brukes til å sammenligne vaksinekandidater for utvelgelse til videre kliniske studier. TBVI vil med støtte fra Norad også videreføre sitt arbeid med å utvikle biologiske markører som kan indikere om vaksiner gir immunrespons. En målsetting er å koble norske vaksineforskere til sterke forskningsmiljø i Europa forøvrig, og kontakt med aktuelle norske miljø er allerede etablert.

Som ledd i gjennomføringen av anbefalingene til *FNs kommisjon for livreddende medisiner* ble det tildelt 30 mill. kroner til *Marie Stopes International (MSI)* og *Population Services International (PSI)*. Støtten var rettet mot økt bruk av langsiktige familieplanleggingsmetoder. Formålet med støtten var å legge til rette for å øke opptak av prevensjonsimplantater Jedelle for å innfri gitt garantivolum. Tiltaket bidro blant annet til at bestillingene og tilgjengeligheten av prevensjonsimplantater ble fordoblet, det vil si til om lag 2,5 millioner nye brukere.

Kap. 170 FN-organisasjoner mv.

Post 81 Internasjonal landbruksforskning.

Tildeling: 150 mill. kroner

Tildeling skal gå til Konsultativ gruppe for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) og samarbeidet med Global Crop Diversity Trust (GCDT).

CGIAR

I 2012 gikk Norge inn i styret i CGIAR, og Norad ble i 2013 bedt om å påta seg styreledervervet for den europeiske gruppen i CGIAR. Reformen av styringsstrukturen i CGIAR er nå i sitt tredje år, og rapporten for 2013 vil bli første gang hvor alle de 16 forskningsprogrammene (CRP) rapporterer et fullt årsresultat samlet.

Et resultat av reformen er at CGIARs forskningsportefølje har utviklet seg mot økt samarbeid og koordinering mellom forskningsinstitusjonene, med følgende felles mål: en reduksjon av rural fattigdom, bedring av matvaresikkerheten, bedring av helse og ernæring og bærekraftig bruk av naturressursene. De nye aktivitetene i forskningsprogrammene synes å produsere resultater raskere enn før reformen. Gjennom sitt økte engasjement med flere partnere har CGIAR økt både omfanget av både vitenskapelig og utviklingsmessig kompetanse og antall land der de er engasjert. Dette øker sannsynligheten for suksess med tanke på komplekse og vanskelige problemstillinger. Det kan også framskynde forskningsprosessen.

CGIAR har utviklet hvetesorter som er resistente mot plantesykdommen Ug99 som har vist seg å kunne ødelegge store avlinger over natten. De resistente hvetesortene som er utviklet er tilpasset de ulike vekstforholdene man finner i forskjellige land, for eksempel Afghanistan, Bangladesh, Etiopia, Egypt og Pakistan og har hvertfall sikret matsikkerheten til mer enn 500 000 hushold som forsørges direkte av landbruk. CGIAR fortsetter sin innsats med å bistå myndigheter med å bekjempe og hindre videre spredning av sykdommen Ug99 ved utvikling av stadig nye og forbedrede varianter/sorter.

Global Crop Diversity Trust (*GCDT*)

GCDT er en stiftelse hvis formål er å sikre finansiering av tiltak for bevaring av verdens strategisk viktige samlinger av genetiske ressurser for mat og landbruk. GCDT har for dette formålet et Endowment Fund som er anerkjent som en viktig finansieringsmekanisme for den internasjonale Traktaten for plantegenetiske ressurser for mat og landbruk. Fondet er nå kommet opp i 143 mill. USD, og norsk støtte er 110 mill. kroner i 2013. Norge ved Norad og ambassaden i Roma deltar i årlige møtene og har gjennom året tett dialog med fondets sekretariat.

I tillegg støtter Norad prosjektet 'Crop Wild Relatives' som dreier seg om å bidra til tilpassing av tropisk landbruk til klimaendring gjennom å dyrke fram nye 'klimatilpassete' varianter av dagens viktigste matplanter fra ville slektninger av de samme plantene. Dette vil gi et nytt tilfang av genressurser til bruk i anvendt foredling av verdens viktigste matplantearter. De internasjonale forskningsinstituttene under CGIAR vil bruke disse, og de vil også være fritt tilgjengelig for andre planteforedlere over hele verden. Arbeidet gir et viktig løft til arbeidet med å tilpasse kulturplantene til klimaendringer og klimarelaterte stressfaktorer. Prosjektet har mobilisert ledende ekspertmiljøer globalt og nasjonale partnere lokalt. Prosjektet startet i 2011, og følger både arbeidsplaner og budsjett. Varigheten av prosjektet er ti år, og det er delt opp i tre faser. Forsknings og planleggingsfasen er nylig ferdig, og grunnlaget for samlingsfasen er lagt. I 2014 vil GCDT gjennomføre en uavhengig ekstern faglig gjennomgang av prosjektet. Norad vil forberede en midtveisgjennomgang av hele prosjektet i løpet av 2014 og gjennomføre gjennomgangen i løpet av 2015.

Norad

Direktoratet for utviklingssamarbeid
Norwegian Agency for Development Cooperation

Postadresse:
Postboks 8034 Dep, NO-0030 OSLO
Besøksadresse:
Ruseløkkveien 26, Oslo, Norway

Tel: +47 23 98 00 00
Fax: +47 23 98 00 99

postmottak@norad.no
www.norad.no

